

Noter til regnskapet

Note	Side	
1	3	Generell informasjon
2	4	Regnskapsprinsipper
3	11	Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper
4	14	Segmentinformasjon
5	16	Kapitaldekning og kapitalstyring
6	18	Risikoforhold
		Kredittrisiko
7	22	Kredittinstitusjoner - fordringer og gjeld
8	23	Utlån til og fordringer på kunder
9	28	Fraregning av finansielle eiendeler
10	30	Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne engasjement
11	31	Tap på utlån og garantier
12	34	Kreditteksponering for hver interne risikoring
13	36	Maksimal kreditteksponering
14	39	Finansielle instrumenter og motregning
15	40	Kredittkvalitet per klasse av finansielle eiendeler
		Markedsrisiko
16	42	Markedsrisiko knyttet til renterisiko
17	43	Markedsrisiko knyttet til valutaeksponering
		Likviditetsrisiko
18	44	Likviditetsrisiko
		Resultatregnskap
19	45	Netto renteinntekter
20	46	Netto provisjons- og andre inntekter
21	47	Netto resultat fra finansielle eiendeler og forpliktelser
22	48	Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte
23	51	Andre driftskostnader
24	52	Pensjon
25	56	Skatt
26	58	Klassifisering av finansielle instrumenter
		Balanse
27	60	Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter
28	63	Virkelig verdi av finansielle instrumenter
29	65	Sertifikater og obligasjoner
30	66	Finansielle derivater
31	68	Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser
32	70	Goodwill
33	71	Eiendom, anlegg og utstyr
34	73	Andre eiendeler
35	74	Innskudd fra og gjeld til kunder
36	75	Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

37	77	Annen gjeld og forpliktelse
38	79	Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån
39	81	Investering i eierinteresser

Øvrige opplysninger

40	86	Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning
41	87	Vesentlige transaksjoner med nærstående selskaper
42	88	Eierandelskapital- og eierstruktur
43	90	Utbytte fra datterselskaper
44	91	Hendelser etter balansedagen

Note 1 - Generell informasjon

Beskrivelse av virksomheten

Se virksomhetsbeskrivelse presentert i årsrapporten.

Konsernet SpareBank 1 SMN

SpareBank 1 SMN har sitt hovedkontor i Trondheim, Søndre gate 4. Bankens markedsområder er i hovedsak Trøndelag og Nordvestlandet.

Konsernregnskapet for 2015 ble godkjent av styret 7. mars 2016.

Note 2 - Regnskapsprinsipper

Grunnlaget for utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet

Konsernregnskapet 2015 for SpareBank 1 SMN er satt opp i overensstemmelse med internasjonale standarder for finansiell rapportering (IFRS) som er gjort gjeldende i Norge. Dette omfatter også tolkninger fra Den internasjonale tolkningskomité for finansiell rapportering (IFRIC) og dens forgjenger, Den faste tolkningskomité (SIC). Målegrunnlaget for konsernregnskapet er historisk kost med de unntak som er beskrevet nedenfor. Regnskapet er avlagt basert på IFRS standarder og fortolkninger obligatoriske for årsregnskap som avlegges per 31. desember 2015.

Implementerte regnskapsstandarder og andre relevante endringer i regelverk i 2015

IFRIC 21 Avgifter

IFRIC 21 Avgifter klargjør at hendelsen som medfører en forpliktelse til å betale en avgift, er den aktiviteten som utløser betalingen av avgiften, som definert i lovgivningen. Videre angir IFRIC 21 at forpliktelsen til å betale en avgift innregnes gradvis dersom den utløsende plikten inntreffer over tid (dvs. dersom aktiviteten som utløser betaling av avgiften, som definert i lovgivningen, inntreffer over tid). Dersom en plikt til å betale en avgift utløses når et minstenivå nås, skal den forpliktelsen som oppstår fra denne plikten innregnes når dette minste aktivitetsnivået er nådd. IFRIC 21 skal implementeres retrospektivt.

For SpareBank 1 SMN har dette medført endring i behandlingen formuesskatt. Formuesskatt beregnes av bankens formue ved årets slutt og innregnes derfor i desember i regnskapsåret. Tidligere år er denne periodisert månedlig.

Sikringsfondsavgift

Avgiften til Bankenes Sikringsfond ilegges normalt på bakgrunn av gjennomsnittlig garanterte innskudd og gjennomsnittlig beregningsgrunnlag for tidligere kvartaler. Det er ikke regulert hvorvidt en utreden fra ordningen vil medføre tilbakebetaling av for mye innbetalt avgift. Praksis har vært en pro-rata belastning ved innmelding. Praksis og hensynet til likebehandling tilsier pro-rata også ved utmelding. Finansdepartementet vil beslutte dette ved enkeltvedtak. Dette har betydning for når avgiften skal innregnes i regnskapet. SpareBank 1 SMN har i 2015 videreført tidligere praksis ved at avgiften periodiseres månedlig.

SpareBank 1 SMN implementerte IFRIC 21 første januar 2015.

Annual Improvements 2011-2013 Cycle

Disse endringene gjelder for årsregnskap som startet 1. januar 2015 eller senere. Konsernet har anvendt endringene for første gang i årsregnskapet for 2015. Endringene omfatter:

IFRS 3 Virksomhetssammenslutninger

Endringen anvendes prospektivt og klargjør unntakene fra virkeområdet til IFRS 3:

- Opprettelse av felleskontrollerte ordninger, ikke bare felleskontrollert virksomhet, er utenfor virkeområdet til IFRS 3
- Dette unntaket fra virkeområdet gjelder bare for regnskapsføringen i regnskapet til den felleskontrollerte ordningen

IFRS 13 Måling av virkelig verdi

Endringen anvendes prospektivt og klargjør at porteføljeunntaket i IFRS 13 ikke bare kan anvendes på finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser, men også på andre kontrakter innenfor virkeområdet til IAS 39.

IAS 40 Investeringseiendom

Beskrivelsen av tilleggstjenester i IAS 40 skiller mellom investeringseiendom og eierbenyttet eiendom (innenfor virkeområdet til IAS 16). Endringen, som skal anvendes prospektivt, klargjør at IFRS 3 og ikke beskrivelsen av tilleggstjenester i IAS 40, brukes for å vurdere om en transaksjon er en virksomhetssammenslutning eller kjøp av enkelte eiendeler.

Nye eller reviderte regnskapsstandarder som er godkjent, men ikke implementert i 2015

IFRS 9 - Finansielle instrumenter

IASB publiserte den endelige versjonen av IFRS 9 Financial Instruments i juli 2014. IFRS 9 skal erstatte eksisterende IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling. IFRS 9 medfører endringer i forhold til dagens standard når det gjelder klassifisering og måling av finansielle instrumenter, nedskrivning av finansielle eiendeler og sikringsbokføring. Standarden trer i kraft for regnskapsår som begynner 1. januar 2018 eller senere. Tidlig anvendelse er tillatt. Standarden er foreløpig ikke godkjent av EU. Med unntak for sikringsbokføring skal standarden anvendes retrospektivt, men det er ikke pliktig å gi sammenligningstall. For sikringsbokføring skal standarden anvendes prospektivt, med enkelte begrensede unntak.

Banken forventer å anvende standarden på det pliktige ikrafttredelsestidspunktet, fra og med regnskapsåret 2018. I løpet av 2015 har banken gjennomført en overordnet vurdering av virkningen av standarden. Denne foreløpige vurderingen er basert på informasjon som

var tilgjengelig når vurderingen ble gjennomført og kan være gjenstand for endringer som følge av ytterligere detaljerte analyser eller ytterligere informasjon som blir tilgjengelig for banken i fremtiden. Banken forventer ikke vesentlige effekter på balanse eller egenkapital som følge av den nye standarden, med unntak av effekten av å anvende standardens bestemmelser for nedskrivning av utlån. Nye prinsipper for nedskrivning vil kunne gi høyere tapsavsetninger, noe som i så fall vil gi et negativt utslag i egenkapitalen. Banken vil i 2016 gjennomføre en detaljert vurdering for bestemme nivået på avsetningen mer eksakt.

IFRS 15 - Inntektsføring er en ny felles standard for inntektsføring og erstatter alle eksisterende standarder og fortolkninger for inntektsføring. Standarden gjelder for alle inntektskontrakter og inneholder en modell for innregning og måling av salg av enkelte ikke-finansielle eiendeler. Standarden vurderes ikke å ha vesentlig betydning for konsernets inntektsføringsprinsipper. Forventet implementering er tidligst 1. januar 2017.

IFRS 16 - Leieavtaler. IASB publiserte IFRS 16 i januar 2016. Standarden krever at leietaker balansefører eiendeler og gjeld for de fleste leieavtaler på samme måte som finansielle leieavtaler regnskapsføres etter IAS 17 Leieavtaler. Leietaker regnskapsfører en «rett-til bruk»-eiendel og en tilhørende forpliktelse i balansen. Eiendelen avskrives over leieperioden, og forpliktelsen måles til amortisert kost. For utleier er det små endringer i forhold til dagens regnskapsstandard, IAS 17 *Leieavtaler*. SpareBank1 SMN vurderer effektene av standarden, og det er foreløpig ikke mulig å kvantifisere effekten av implementering. Den nye standarden må tas i bruk fra 1. januar 2019

Presentasjonsvaluta

Presentasjonsvalutaen er norske kroner (NOK), som også er bankens funksjonelle valuta. Alle beløp er angitt i millioner kroner med mindre noe annet er angitt.

Konsolidering

Konsernregnskapet omfatter banken og alle datterforetak som ikke er planlagt avhendt i nær framtid og derfor skal klassifiseres som holdt for salg etter IFRS 5. Som datterforetak regnes alle foretak hvor banken har kontroll, dvs. makt til å styre et foretaks finansielle og driftsmessige prinsipper i den hensikt å oppnå fordeler av foretakets aktiviteter. Datterforetak er konsolidert fra det tidspunkt banken har overtatt kontroll, og det tas ut av konsolideringen fra det tidspunkt banken gir fra seg kontroll. Gjensidige balanseposter og alle vesentlige resultatetelementer er eliminert.

Ved overtakelse av kontroll i et foretak (virksomhetssammenslutning) blir alle identifiserbare eiendeler og forpliktelser oppført til virkelig verdi i samsvar med IFRS 3. En positiv differanse mellom virkelig verdi av kjøpsvederlaget og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser oppføres som goodwill, mens en eventuell negativ differanse inntektsføres ved kjøpet. Regnskapsføring av goodwill etter førstegangsinnregning er omtalt under avsnittet om immaterielle eiendeler.

Alle transaksjoner innad i konsernet blir eliminert ved utarbeidelse av konsernregnskap. De ikke-kontrollerende eierinteressenes andel av konsernets resultat blir presentert i egen linje under resultat etter skatt i resultatregnskapet. I egenkapitalen vises ikke-kontrollerende eierinteressers andel som en egen post.

Tilknyttet foretak

Tilknyttet foretak er foretak der banken har betydelig innflytelse. Normalt er det betydelig innflytelse når banken har en eierandel på 20 prosent eller mer. Tilknyttede foretak regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Investeringen førstegangsinnregnes til anskaffelseskost og justeres deretter for endring i bankens andel av nettoeiendelene til det tilknyttede foretaket. Banken resultatfører sin andel av resultatet i det tilknyttede foretaket. I morbankens regnskap regnskapsføres tilknyttede foretak til kostmetoden. Se også note 39 Investering i eierinteresser.

Felleskontrollert virksomhet

Felleskontrollert virksomhet kan bestå av felleskontrollert drift, felleskontrollerte eiendeler og felleskontrollerte foretak. Felles kontroll innebærer at banken gjennom avtale utøver kontroll sammen med andre deltakere. Felleskontrollert drift og felleskontrollerte eiendeler regnskapsføres ved at bankens forholdsmessige andel av eiendeler, forpliktelser og balanseposter innregnes i bankens regnskap. Styringsstrukturen for SpareBank 1-samarbeidet er regulert i en avtale mellom eierne. Konsernet klassifiserer sin deltakelse i enkelte selskaper som investeringer i felleskontrollerte foretak og vurderer disse etter egenkapitalmetoden. Se note 39 Investering i eierinteresser.

Utlån og tap på utlån

Utlån måles til amortisert kost i samsvar med IAS 39. Amortisert kost er anskaffelseskost minus tilbakebetalinger på hovedstolen, pluss eller minus kumulativ amortisering som følger av en effektiv rentemetode, og fratrukket eventuelle beløp for verdifall eller tapsutsatthet. Den effektive renten er den renten som nøyaktig diskonterer estimerte framtidige kontante inn- eller utbetalinger over det finansielle instrumentets forventede levetid.

Fastrentelån til kunder regnskapsføres til virkelig verdi. Gevinst og tap som skyldes endring i virkelig verdi innregnes over resultatregnskapet som verdiendring. Opptjent rente og over/underkurs regnskapsføres som renter. Renterisikoene i fastrenteutlånene

styres med renteswapper som regnskapsføres til virkelig verdi. Det er konsernets oppfatning at vurdering av fastrenteutlån til virkelig verdi gir mer relevant informasjon om verdiene i balansen.

Nedskrivning

Balansført beløp av konsernets eiendeler blir gjennomgått på balansedagen for å vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det foreligger slike indikasjoner estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp. Årlig beregnes gjenvinnbart beløp på balansedagen for goodwill, eiendeler som har en ubegrenset utnyttbar levetid, og immaterielle eiendeler som ennå ikke er tilgjengelig for bruk. Nedskrivninger foretas når balansført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet overstiger gjenvinnbart beløp. Nedskrivninger føres over resultatregnskapet. Nedskrivning av goodwill reverseres ikke. For andre eiendeler reverseres nedskrivninger dersom en endring i estimater som er benyttet for å beregne gjenvinnbart beløp medfører at grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er tilstede.

Individuelle nedskrivninger på finansielle eiendeler

Verditap på utlån er pådratt dersom, og bare dersom, det eksisterer objektive bevis på verdifall som kan medføre redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av engasjementet. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter første gangs innregning (en tapshendelse) og resultatet av tapshendelsen (eller hendelsene) må også kunne måles pålitelig. Objektive bevis på at verdien av en finansiell eiendel er redusert omfatter observerbare data som blir kjent for konsernet om følgende tapshendelser:

- vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker
- ikke uvesentlig mislighold av kontrakt, som manglende betaling av avdrag og renter
- konsernet innvilger låntaker spesielle betingelser med bakgrunn i økonomiske eller legale grunner knyttet til låntakers økonomiske situasjon
- sannsynlighet for at skyldner vil inngå gjeldsforhandlinger eller andre finansielle reorganiseringer
- på grunn av finansielle problemer opphører de aktive markedene for den finansielle eiendelen

Konsernet vurderer først om det eksisterer individuelle objektive bevis på verdifall for finansielle eiendeler som er individuelt signifikante.

Dersom det er objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet til differansen mellom eiendelens bokførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer (eksklusiv fremtidige kredittap som ikke er pådratt) diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige effektive rentesats. Bokført verdi av eiendelen reduseres ved bruk av en nedskrivningskonto og tapet innregnes i resultatregnskapet.

Eiendeler som vurderes individuelt med hensyn på verdireduksjon, og hvor et verditap identifiseres eller fortsatt er identifisert, tas ikke med i beregning av gruppevise nedskrivninger.

Gruppevise nedskrivninger på utlån

For finansielle eiendeler som ikke er individuelt signifikante, vurderes de objektive bevisene på verdifall individuelt eller kollektivt. Dersom konsernet bestemmer at det ikke eksisterer objektive bevis på verdifall for en individuell vurdert finansiell eiendel, signifikant eller ikke, inkluderes eiendelen i en gruppe av finansielle eiendeler med samme kredittrisikokarakteristikk.

I vurderingen av gruppevise nedskrivninger hensyntas observerbare data som indikerer at det er målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe finansielle eiendeler siden første- gangs bokføring, selv om reduksjonen ennå ikke fullt ut kan identifiseres til en individuell finansiell eiendel i gruppen inkludert:

- ugunstig utvikling i betalingsstatus for låntakere i gruppen
- nasjonale eller lokale økonomiske betingelser som korrelerer med mislighold av eiendelene i gruppen

Verdifallet på grupper av finansielle eiendeler måles ved utvikling i rating på grupper av finansielle eiendeler ved å følge utviklingen i negativ migrering og endring i forventet tap over porteføljens løpetid.

Migreringen av kunder utarbeides ved løpende å kredittvurdere hver enkelt kunde i konsernets porteføljeovervåkingssystemer.

For hendelser som har inntruffet, men som ennå ikke har gitt utslag i konsernets porteføljeovervåkingssystemer, estimeres gruppevise nedskrivningsbehov ved bruk av stresstestmodeller.

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer

Samlet engasjement fra en kunde regnes som misligholdt når forfalte avdrag eller renter ikke er betalt 90 dager etter forfall eller rammekreditter er overtrukket i 90 dager eller mer. Utlån og andre engasjementer som ikke er misligholdte, men hvor kundens økonomiske situasjon gjør det sannsynlig at konsernet vil bli påført tap, og det derved er foretatt individuell nedskrivning, klassifiseres som tapsutsatte.

Verdireduksjon på lån bokført til virkelig verdi

På hver balansedag vurderer konsernet om det eksisterer bevis på at en finansiell eiendel eller gruppe av finansielle eiendeler bokført til virkelig verdi er utsatt for verdireduksjon. Tap som følge av verdireduksjon er innregnet i resultatregnskapet i den perioden hvor de oppstår.

Konstaterte tap

Når det er overveiende sannsynlig at tapene er endelige, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket ved tidligere foretatte individuelle nedskrivninger, føres mot nedskrivningene. Konstaterte tap uten dekning i de individuelle nedskrivningene samt over- eller underdekning i forhold til tidligere nedskrivninger, resultatføres.

Overtatte eiendeler

Som ledd i behandlingen av misligholdte lån og garantier, overtar konsernet i en del tilfeller eiendeler som har vært stilt som sikkerhet for slike engasjementer. Ved overtakelse verdsettes eiendelene til antatt realisasjonsverdi. Eventuelt avvik fra balanseført verdi av misligholdt eller nedskrevet engasjement ved overtakelsen klassifiseres som nedskrivning på utlån. Overtatte eiendeler balanseføres etter sin art. Ved endelig avhendelse resultatføres avviket fra balanseført verdi i henhold til eiendelens art i regnskapet.

Anleggsmidler holdt for salg og avvirket virksomhet

Eiendeler som er besluttet solgt, blir behandlet etter IFRS 5 dersom det er svært sannsynlig at eiendelen vil bli solgt innen 12 måneder. Denne typen eiendeler er i hovedsak overtatte eiendeler i forbindelse med tapsengasjement samt investering i datterselskap holdt for salg. Eiendeler som opprinnelig blir avskrevet blir stoppet ved beslutning om salg. Resultat fra slik virksomhet samt tilhørende eiendeler og gjeld, presenteres på egen linje som holdt for salg.

Leieavtaler

Finansielle leieavtaler er ført under hovedposten utlån i balansen og regnskapsføres til amortisert kost. Alle faste inntekter innenfor leieavtalens forventede løpetid inngår i beregningen av avtalens effektive rente.

Verdipapirer og derivater

Verdipapirer og derivater består av aksjer og andeler, sertifikater og obligasjoner og derivative valuta-, rente- og egenkapitalinstrumenter. Aksjer og andeler klassifiseres enten som til virkelig verdi over resultatet eller som tilgjengelig for salg. Sertifikater og obligasjoner klassifiseres enten som til virkelig verdi over resultatet, lån og fordring eller i kategorien holde til forfall. Derivater regnes alltid som til virkelig verdi over resultatet med mindre de inngår i en kontantstrømsikring. Konsernet benytter seg imidlertid ikke av kontantstrømsikringer.

Alle finansielle instrumenter klassifisert som til virkelig verdi over resultatet måles til virkelig verdi, og endring i verdi fra inngående balanse innregnes som resultat fra andre finansielle investeringer. Finansielle eiendeler holdt for tradingformål karakteriseres av at instrumenter i porteføljen omsettes hyppig og at posisjoner etableres med mål om kortsiktig gevinst. Øvrige slike finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet er investeringer som ved førstegangsinnregning blir definert som vurdert til virkelig verdi over resultatet (virkelig verdi opsjon).

Finansielle derivater presenteres som eiendel når virkelig verdi er positiv, og som forpliktelse når virkelig verdi er negativ.

Aksjer og andeler klassifisert som tilgjengelig for salg måles også til virkelig verdi, men endringen i verdi fra inngående balanse føres under utvidet resultatregnskap og inngår derved i konsernets totalresultat. Aksjer som ikke kan måles pålitelig, vurderes til kostpris etter IAS 39.46 c. Det er etablert rutiner for løpende verddivurdering av alle aksjeinvesteringer. Disse vurderingene gjøres med ulike intervaller i forhold til størrelsen på investeringen.

Sertifikater og obligasjoner som klassifiseres som lån og fordring eller holde til forfall, måles til amortisert kost ved en effektiv rentemetode, jf. omtale av denne metoden under avsnittet om utlån.

Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler består hovedsakelig av goodwill i konsernet SpareBank 1 SMN. Andre immaterielle eiendeler vil innregnes når kravene til balanseføring er til stede. Goodwill oppstår som differanse mellom virkelig verdi av vederlaget ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser, jf. omtale under konsolidering. Goodwill avskrives ikke, men den er gjenstand for en årlig nedskrivningstest med sikte på å avdekke et eventuelt verdifall, i samsvar med IAS 36. Ved vurdering av verdifall foregår vurderingen på det laveste nivå der det er mulig å identifisere kontantstrømmer.

Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr samt eierbenyttet eiendom regnskapsføres i samsvar med IAS 16. Investeringen førstegangsinnregnes til anskaffelseskost og avskrives deretter lineært over forventet levetid. Ved fastlegging av avskrivningsplan splittes de enkelte eiendeler i nødvendig utstrekning opp i komponenter med forskjellig levetid, og det tas hensyn til estimert restverdi. Eiendom, anlegg og utstyr som hver for seg er av liten betydning, eksempelvis PC-er og annet kontorutstyr, vurderes ikke individuelt for restverdier, levetid eller verdifall, men vurderes som grupper. Eierbenyttet eiendom er etter definisjonen i IAS 40 eiendommer som i hovedsak benyttes av banken eller dens datterforetak til sin egen virksomhet.

Eiendom, anlegg og utstyr som avskrives er gjenstand for nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 når omstendighetene indikerer det.

Eiendommer som eies med det formål å oppnå leieinntekter eller verdistigning, klassifiseres som investeringseiendommer og måles til virkelig verdi i samsvar med IAS 40. Konsernet har ingen investeringseiendommer.

Renteinntekter og rentekostnader

Renteinntekter og rentekostnader knyttet til eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost, resultatføres løpende basert på en effektiv rentemetode. Gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid. For rentebærende instrumenter som måles til virkelig verdi vil markedsværdien klassifiseres som inntekt fra andre finansielle investeringer. For rentebærende instrumenter som klassifiseres som lån og fordring eller holde til forfall (HTM) og ikke inngår i sikringsrelasjoner, amortiseres over-/underkurs som renteinntekt over løpetiden på kontrakten.

Provisjonsinntekter og provisjonskostnader

Provisjonsinntekter og provisjonskostnader blir generelt periodisert i takt med at en tjeneste blir ytt. Gebyrer knyttet til rentebærende instrumenter blir ikke ført som provisjoner, men inngår i beregningen av effektiv rente og resultatføres tilsvarende. Honorarer for rådgivning opptjenes i samsvar med inngått rådgivningsavtale, som oftest etter hvert som tjenesten ytes. Det samme gjelder for løpende forvaltningstjenester. Honorar og gebyr ved omsetning eller formidling av finansielle instrumenter, eiendom eller andre investeringsobjekter som ikke genererer balanseposter i konsernets regnskap, resultatføres når transaksjonen sluttføres. Morbanken mottar provisjon fra SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt tilsvarende differansen mellom lånets rente og den finansieringskostnad SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt oppnår. I morbankens regnskap fremkommer dette som provisjonsinntekter.

Transaksjoner og beholdninger i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved transaksjonskursen. Gevinst og tap knyttet til gjennomførte transaksjoner eller til omregning av beholdninger av pengeposter på balansedagen resultatføres, med mindre de føres rett mot egenkapital etter prinsippene om sikringsbøkføring. Gevinst og tap knyttet til omregning av andre poster enn pengeposter, innregnes på samme måte som den tilhørende balansepost.

Sikringsbøkføring

Banken vurderer og dokumenterer sikringens effektivitet i samsvar med IAS 39. Banken benytter virkelig verdi sikring for å styre sin renterisiko. I sin sikringsaktivitet sikrer banken seg mot bevegelser i markedrenten. Endringer i kredittspread er ikke hensyntatt i sikringseffektiviteten. Ved virkelig verdi sikring blir både sikringsinstrumentet og sikringsobjektet regnskapsført til virkelig verdi, og endringer i disse verdiene fra inngående balanse blir resultatført.

Øremerking til virkelig verdi over resultatet

Morbankens fastrentelån er øremerket til virkelig verdi over resultatet i samsvar med IAS 39 og morbanken styrer renterisikoen knyttet til disse utlånene gjennom bruk av derivater.

Skatt

Resultatført skatt består av periodeskatt (betalbar skatt) og utsatt skatt. Periodeskatt er beregnet skatt på årets skattepliktige resultat. Utsatt skatt regnskapsføres etter gjeldsmetoden i samsvar med IAS 12. Ved beregningen av utsatt skatt benyttes til enhver tid gjeldende skattesats. Det beregnes forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på midlertidige forskjeller, som er differansen mellom balanseført verdi og skattemessig verdi på eiendeler og forpliktelser. Det beregnes likevel ikke forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på goodwill som ikke gir skattemessige fradrag, og heller ikke på førstegangsinnregnede poster som verken påvirker regnskapsmessig eller skattepliktig resultat.

Det beregnes en eiendel ved utsatt skatt på fremførbare skattemessige underskudd. Eiendel ved utsatt skatt innregnes bare i det omfang det forventes fremtidig skattepliktige resultater som gjør det mulig å utnytte den tilhørende skattefordelen. Kildeskatt presenteres som periodeskatt. Formueskatt blir presentert som driftskostnad i konsernets regnskap i samsvar med IAS 12.

Innskudd fra kunder

Innskudd fra kunder vurderes til amortisert kost.

Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

Lån som ikke inngår i sikringsbokføring, førstegangsinnregnes til opptakskost. Dette er virkelig verdi av det mottatte vederlaget etter fradrag av transaksjonsutgifter. Lån måles deretter til amortisert kost. Enhver forskjell mellom opptakskost og oppgjørsløpet ved forfall blir dermed periodisert over lånetiden ved hjelp av lånets effektive rente. Det benyttes ikke øremerking til virkelig verdi over resultatet for konsernets gjeld.

Ansvarlige lån og fondsobligasjoner

Ansvarlige lån og fondsobligasjoner klassifiseres som forpliktelser i balansen og måles til amortisert kost som andre langsiktige lån. Ansvarlige lån har prioritet etter all annen gjeld. En fondsobligasjon er en obligasjon med en pålydende rente, men banken har ikke plikt til å betale ut renter i en periode hvor det ikke utbetales utbytte, og investor har heller ikke senere krav på renter som ikke er utbetalt, dvs. rentene akkumuleres ikke. Behandling av ansvarlige lån og fondsobligasjoner i beregningen av konsernets kapitaldekning er omtalt i note 5 Kapitaldekning og kapitalstyring.

Usikre forpliktelser

Konsernet utsteder finansielle garantier som ledd i den ordinære virksomheten. Tapsvurderinger skjer som ledd i vurderingen av tap på utlån og etter de samme prinsipper og rapporteres sammen med disse. Det foretas avsetninger for andre usikre forpliktelser dersom det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen materialiserer seg og de økonomiske konsekvensene kan beregnes pålitelig. Det gis opplysninger om usikre forpliktelser som ikke fyller kriteriene for balanseføring dersom de er vesentlige. Avsetning for restruktureringsutgifter foretas når banken har en avtalemessig eller rettslig forpliktelse.

Pensjoner

SpareBank 1 SMN-konsernet har etablert ulike pensjonsordninger for sine ansatte. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon. Konsernet anvender IAS 19R Ytelser til ansatte og alle estimatavvik føres i oppstilling over andre inntekter og kostnader. Se også note 24 Pensjoner.

Ytelsesbasert pensjonsordning

I en ytelsesbasert ordning er arbeidsgiver forpliktet til å yte fremtidig pensjon av nærmere angitt størrelse. Utgangspunktet for beregning av pensjonskostnader er lineær fordeling av pensjonsopptjening mot sannsynlig akkumulert forpliktelse ved pensjoneringstidspunktet. Kostnadene beregnes ut fra årets påløpte pensjonsrettigheter, fratrukket avkastning på pensjonsmidlene. Pensjonsforpliktelsene beregnes som nåverdien av estimerte fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Ved beregning av pensjonsforpliktelsene benyttes aktuarmessige og økonomiske forutsetninger om blant annet levealder, lønnsvekst og uttakstilbøyelighet. Fra og med 2012 benyttes rente for obligasjoner med fortrinnsrett som diskonteringsrente i samsvar med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse.

Endring i pensjonsplaner resultatføres ved planendringstidspunktet. Pensjonskostnaden er basert på forutsetninger fastsatt ved periodens begynnelse og klassifiseres som personalkostnader i regnskapet. Det avsettes arbeidsgiveravgift på pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser.

Pensjonsordningen administreres ved egen pensjonskasse, og gir rett til bestemte fremtidige pensjonsytelser fra fylte 67 år. I ordningene inngår også barnepensjon og uførepensjon etter nærmere bestemte regler. Konsernets ytelsesbaserte pensjonsordning sikrer de fleste ansatte en pensjon på 68 prosent av sluttlønn opptil 12 G. Ytelsesordningen er lukket for nye medlemmer.

Innskuddsbasert pensjonsordning

Innskuddsbaserte pensjonsordninger innebærer at konsernet ikke gir løfte om fremtidig pensjon av en gitt størrelse, men betaler et årlig tilskudd til de ansattes kollektive pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på tilskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Konsernet har ingen ytterligere forpliktelser knyttet til levert arbeidsinnsats etter at det årlige innskuddet er betalt. Det er ingen avsetning for påløpte pensjonsforpliktelser i slike ordninger. Innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres direkte.

I forbindelse med lukking av ytelsesordningen i 2007 etablerte konsernet innskuddsbasert pensjonsordning for sine ansatte.

Avtalefestet førtidspensjon

Bank- og finansnæringen har inngått avtale om avtalefestet pensjon (AFP). Ordningen dekker førtidspensjon fra 62 til 67 år. Bankens ansvar er 100 prosent av pensjonen som utbetales mellom 62 og 64 år og 60 prosent av pensjonen som utbetales mellom 65 og 67 år. Optak av nye pensjonister opphørte med virkning fra 31. desember 2010. Lov om statstilskudd til arbeidstakere som tar ut avtalefestet

pensjon i privat sektor (AFP-tilskuddsloven) trådte i kraft 19. februar 2010. Arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt i 2011 eller senere, vil bli gitt ytelser etter den nye ordningen. Ny AFP-ordning utgjør et livsvarig påslag på Folketrygden og kan tas ut fra 62 år. Arbeidstakere tjener årlig opp rett til AFP med 0,314 prosent av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1G frem til 62 år. Opptjening i ny ordning beregnes på bakgrunn av arbeidstakerens livsinntekt, slik at alle tidligere arbeidsår innregnes i opptjeningsgrunnlaget.

Den nye AFP-ordningen anses regnskapsmessig å være en ytelsesbasert flerforetaksordning. Dette innebærer at det enkelte foretaket skal regnskapsføre sin proporsjonale andel av ordningens pensjonsforpliktelse, pensjonsmidler og pensjonskostnad. Dersom det ikke foreligger beregninger av de enkelte komponentene i ordningen og et konsistent og pålitelig grunnlag for allokering, regnskapsføres den nye AFP-ordningen som en innskuddsordning. På det nåværende tidspunkt foreligger det ikke slikt grunnlag, og den nye AFP-ordningen regnskapsføres derfor som en innskuddsordning. Regnskapsføring av ny AFP-ordning som ytelsesordning vil først skje når pålitelig måling og allokering kan foretas. Ny ordning skal finansieres ved at Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene og 2/3 skal dekkes av arbeidsgiverne. Arbeidsgivernes premie skal fastsettes som en prosentandel av lønnsutbetalinger mellom 1G og 7,1G.

I tråd med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse er det i regnskapsåret ikke foretatt avsetning for konsernets reelle AFP-forpliktelse. Dette skyldes at Felleskontoret for LO/NHO så langt ikke har foretatt de nødvendige beregninger.

Segmentrapportering

SpareBank 1 SMN har Privatmarked, Næringsliv samt de vesentligste datterselskapene og tilknyttede selskaper som sine primære rapporteringssegmenter. Konsernet presenterer en sektor- og næringsfordeling av utlån og innskudd som sitt sekundære rapporteringsformat. Konsernets segmentrapportering er i samsvar med IFRS 8.

Utbytte og gaver

Foreslått utbytte på egenkapitalbevis og gaver regnskapsføres som egenkapital i perioden frem til det er vedtatt av bankens representantskap.

Hendelser etter balansedagen

Regnskapet anses som godkjent for offentliggjøring når styret har behandlet årsregnskapet. Representantskap og regulerende myndigheter vil etter dette kunne nekte å godkjenne regnskapet, men ikke forandre dette. Hendelser fram til regnskapet anses godkjent for offentliggjøring og som vedrører forhold som allerede var kjent på balansedagen, vil inngå i informasjonsgrunnlaget for fastsettelsen av regnskapsestimater og således reflekteres fullt ut i regnskapet. Hendelser som vedrører forhold som ikke var kjent på balansedagen, vil bli opplyst om dersom de er vesentlige.

Regnskapet er avlagt etter en forutsetning om fortsatt drift. Denne forutsetningen var etter styrets oppfatning til stede på det tidspunkt regnskapet ble godkjent for fremleggelse.

Styrets forslag til utbytte fremgår av årsberetningen og av oppstilling over endring i egenkapital.

Note 3 - Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelse av konsernregnskapet foretar ledelsen estimater, skjønsmessige vurderinger og tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper. Dette vil derfor påvirke regnskapsførte beløp for eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimater og skjønsmessige vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og forventninger om fremtidige hendelser som anses å være sannsynlige på balansetidspunktet.

Tap på utlån og garantier

Konsernets utlånsportefølje reklassifiseres månedlig. Kunder med svak risikoklasse, betalingsmislighold, negativ migrering eller andre objektive kriterier vurderes med tanke på behov for individuell nedskrivning. Dersom konsernets beregninger viser at nåverdien av diskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på estimeringstidspunktet er lavere enn lånets bokførte verdi foretas en individuell nedskrivning. De nedskrevne lånene er gjenstand for kvartalsvis vurdering.

Vurdering av behov for nedskrivning gjøres for eksponeringer større enn 250.000 kroner som er misligholdt eller hvor det foreligger andre objektive kriterier. Gruppevis nedskrivninger beregnes for grupper av engasjement som har økende kredittrisiko, men hvor det ikke er mulig å identifisere hvilket engasjement som vil medføre tap. Beregning foretas med utgangspunkt i økning i forventet tap for porteføljer som har migrert negativt siden innvilgelsestidspunktet og justeres for forventet løpetid i porteføljene.

Vurdering av individuelle og gruppemessige nedskrivninger vil alltid baseres på en betydelig grad av skjønn. Konsernet benytter historisk informasjon som grunnlag for å estimere nedskrivningsbehov.

Hvor sikkerhetsverdier er knyttet til spesielle objekter eller bransjer som er i krise, vil sikkerheter måtte realiseres i lite likvide markeder og vurdering av sikkerhetsverdier kan i slike tilfeller være beheftet med betydelig usikkerhet.

For hendelser som har inntruffet, men som ennå ikke har gitt utslag i konsernets porteføljeovervåkingssystemer, estimeres gruppevis nedskrivningsbehov ved bruk av stresstestmodeller.

Se også note 2 Regnskapsprinsipper og note 6 Risikoforhold.

Virkelig verdi egenkapitalinteresser

Eiendeler som vurderes til virkelig verdi over resultatregnskapet vil i hovedsak være verdipapir som omsettes i et aktivt marked. Et aktivt marked er definert som et marked for omsetning av ensartede produkter hvor det normalt finnes villige kjøpere og selgere til en hver tid, og hvor prisene er tilgjengelige for allmennheten. Aksjer notert på en regulert markeds plass faller inn under definisjonen på et aktivt marked. Det kan være utfordringer knyttet til aksjer hvor det er stor forskjell mellom kjøps- og salgskurs, omtalt som spread, og hvor aksjen omsettes sjeldent. Noen vesentlige aksjer vil være basert på interne verddivurderinger, transaksjonspriser eller eksterne analyser av selskapet. Slike aksjer vedsettes ved bruk av anerkjente verdsettelsesteknikker. Dette kan være bruk av diskonterte kontantstrømmer eller ved hjelp av sammenligningsprising hvor en benytter lignende selskaper som er børsnoterte og benytter multiplering for å fastslå verdien på det unoterte selskapet. Slike verdsettelse vil kunne være beheftet med usikkerhet. Eiendeler som klassifiseres som tilgjengelig for salg blir også vurdert til virkelig verdi med føring mot totalresultatet (utvidet resultatregnskap). Markedsverdiene vil i hovedsak være basert på verddivurderinger eller siste kjente omsetning av aksjen. De aksjene som ikke lar seg verddivurdere med rimelig stor sikkerhet blir videreført til kostpris.

Virkelig verdi derivater

Virkelig verdi av derivater fastsettes ved bruk av verddivurderingsmodeller der prisen på underliggende instrument, eksempelvis renter, valuta og egenkapitalinstrumenter, innhentes i markedet. Ved måling av finansielle instrumenter hvor observerbare markedsdata ikke er tilgjengelig, gjør konsernet antagelser om hva markedsaktører vil legge til grunn ved verdsettelse av tilsvarende finansielle instrumenter. I verdsettelsene kreves det utstrakt bruk av skjønn blant annet ved beregning av likviditetsrisiko, kredittrisiko og volatilitet. En endring i de nevnte faktorene vil påvirke fastsatt virkelig verdi på konsernets finansielle instrumenter.

For opsjoner vil volatiliteter være enten observerte implisitte volatiliteter eller beregnede volatiliteter basert på historiske kursbevegelser for underliggende instrument. I de tilfeller konsernets risikoposisjon er tilnærmet nøytral, vil midtkurser bli anvendt. Med nøytral risikoposisjon menes eksempelvis at renterisiko innenfor et løpetidsbånd er tilnærmet null. I den utstrekning markedsprisene som innhentes tar utgangspunkt i transaksjoner med lavere kredittrisiko, vil dette hensyntas ved at den opprinnelige prisdifferansen målt mot slike transaksjoner med lavere kredittrisiko amortiseres over løpetiden.

Pensjoner

Netto pensjonsforpliktelser og årets pensjonskostnad er basert på en rekke estimater herunder; avkastning på pensjonsmidlene, fremtidig rente- og inflasjonsnivå, lønnsutvikling, turnover, utvikling i grunnbeløp og den generelle utviklingen i antall uføretrygdede og levealder er

av stor betydning. Estimaterendringer som følge av endringer i nevnte parametere vil i stor utstrekning periodiseres over gjennomsnittlig gjenværende opptjeningstid og ikke belaste resultatregnskapet umiddelbart slik som andre estimaterendringer. Konsernet følger oppdatert veiledning om pensjonsforutsetninger fra Norsk Regnskapsstiftelse, justert for foretaksspesifikke forhold. Benyttede parametere fremgår av note om pensjoner.

Goodwill

Konsernet gjennomfører tester for å vurdere mulig verdifall på goodwill årlig eller ved indikasjon på verdifall. Vurderingen er basert på konsernets bruksverdi. Gjenvinnbart beløp fra kontantstrømgenererende enheter er fastsatt ved beregning av neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer. Kontantstrømmene er basert på historisk inntjening og forventninger om fremtidige forhold og inkluderer antagelser og estimater om usikre forhold. Utfallet av nedskrivningstestene avhenger av anslag på avkastningskrav. Avkastningskravene er skjønnsmessig fastsatt på bakgrunn av tilgjengelig informasjon på balansedagen.

Ved nedskrivningstest av goodwill knyttet til Romsdals Fellesbank anses porteføljen å være integrert med bankens øvrige utlåns- og innskuddsvirksomhet, og laveste nivå for kontantgenererende enhet er fra og med 2009 morbanknivå. Det estimeres en netto kontantstrøm med utgangspunkt i inntjeningen i morbankens utlåns- og innskuddsportefølje. Inntjeningen estimeres ut i fra snitt portefølje og margin, samt snitt provisjonsinntekter. Det beregnes allokerte kostnader i henhold til morbankens kostnadsprosent i forhold til total forvaltningskapital. Det benyttes fem års snitt i beregningen da man mener dette gir det beste estimatet på fremtidige kontantstrømmer. Videre beregnes det et forventet tap på utlånsporteføljen (0,3 prosent).

Kontantstrømmen beregnes over 20 år og neddiskonteres med risikofri rente + risikopremie for lignede virksomheter (før skatt rente 10 prosent). Beregninger viser at verdien av neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer overstiger balanseført goodwill med god margin.

Øvrig goodwill i konsernet beregnes ut i fra snitt inntjening i markedsområdet og neddiskonteres med risikofri rente + risikopremie for lignede virksomheter (12-14 prosent).

Oppkjøp

Oppkjøp av et annet selskap skal regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Ved oppkjøpsmetoden skal det foretas en fullstendig merverdiallokering hvor kjøpesum allokteres til identifiserte eiendeler og forpliktelser i det oppkjøpte selskapet. Merverdier utover de som er allokert til identifiserte eiendeler og forpliktelser regnskapsføres som goodwill. Eventuelle mindreverdier skal, etter grundig vurdering, inntektsføres i resultatregnskapet i oppkjøpsåret (badwill). Analysene inneholder både konkrete beregninger og bruk av beste skjønn for å komme frem til en mest mulig riktig virkelig verdi av de oppkjøpte selskapene på oppkjøpstidspunktet. Det er alltid knyttet noe usikkerhet til skjønnsmessige poster, men disse er underbygget av beregninger om forventede kontantstrømmer, sammenlignbare transaksjoner tidligere perioder mv. Se også note 40 Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning.

Selskap holdt for salg (IFRS 5)

SpareBank 1 SMNs strategi er at eierskap som følge av misligholdte engasjementer i utgangspunktet skal ha kort varighet, normalt ikke lengre enn ett år. Det jobbes kontinuerlig med salg av selskapene, og regnskapsmessig klassifiseres disse som holdt for salg. Se også note 39 Investering i eierinteresser.

Salg av låneporteføljer

Ved salg av låneporteføljer til Eksportfinans, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt vurderer konsernet om kriteriene for fraregning er oppfylt i henhold til IAS 39. Ved utgangen av regnskapsåret er alle overførte porteføljer fraregnet morbankens balanse. Se også note 9 Fraregning av finansielle eiendeler.

Urealisert gevinst i Visa Norge FLI som følge av Salg av Visa Europa til Visa Inc

Den 2. november 2015 ble det offentliggjort en avtale mellom Visa Europe Ltd. og Visa Inc. der Visa Inc kjøper samtlige aksjer i Visa Europa. Transaksjonen består av et kontantvederlag på EUR 11,5 milliarder, konvertible preferanseaksjer på tidspunktet for annonsering estimert til EUR 5,0 milliarder, og et betinget kontantvederlag på inntil EUR 4,7 milliarder, som utbetales fire år etter gjennomføring av Transaksjonen. Faktisk gjennomføring er betinget av godkjenning av konkurransemyndigheter i EU og Jersey og vil først finne sted i andre kvartal 2016.

SpareBank1 SMN er medlem av foreningen Visa Norge FLI («Visa Norge»), som er aksjonær i Visa Europe Ltd. Transaksjonen vil, dersom den gjennomføres, øke bokført verdi av egenkapitalen i Visa Norge betydelig. SpareBank1 SMN har mottatt informasjon fra Visa Norge som gir et foreløpig estimat på forventet salgsproveny til Visa Norge. Estimater er usikkert og er basert på ulike forutsetninger. Prinsipp for allokering av proveny mellom medlemmer av Visa Norge er ikke endelig avklart, men Visa Norge har klargjort sin intensjon om å allokere provenyet til sine medlemmer, og indikert at medlemmenes stemmerettsandel i Visa Norge kan benyttes til estimeringsformål.

Etter gjennomføring av transaksjonen vil Visa Norge motta sin andel av vederlaget for salget av aksjen. Først etter en beslutning i styret i Visa Norge vil midler kunne utdeles til medlemmene i foreningen. En slik utdeling vil derfor tidligst først kunne finne sted i andre kvartal 2016

SpareBank1 SMN har foretatt grundige vurderinger av den regnskapsmessige håndteringen av transaksjonen, herunder vurderinger av likviditet i forventet tildelte preferanseaksjer, aksjekursrisiko, valutarisiko, skatterisiko og gjennomføringsrisiko i transaksjonen. I beregningen er det ikke estimert en verdi av betinget kontantvederlag, som kan komme til utbetaling fire år etter gjennomføring av transaksjonen, da vilkårene som ligger til grunn for slik fremtidig utbetaling så langt ikke er kjent. Eierinteressen i Visa Norge FLI er vurdert å være en finansiell eiendel og klassifisert i kategorien tilgjengelig for salg.

Etter IAS 39.46 skal eiendeler som er klassifisert som tilgjengelig for salg regnskapsføres til virkelig verdi så lenge virkelig verdi kan måles pålitelig.

SpareBank1 SMN har innregnet 74,7 millioner som urealisert verdiendring på Visa Norge FLI mot andre inntekter og kostnader (OCI) i fjerde kvartal 2015. Det er antatt at en utdeling fra Visa Norge til deltakerbankene vil omfattes av fritaksmetoden, slik at netto effekt på utvidet resultat etter skatt i fjerde kvartal 2015 blir 74,1 millioner.

Note 4 - Segmentinformasjon

For datterselskapene oppgis tall fra de respektive selskapsregnskapene. For tilknyttede og felleskontrollerte selskaper som tas inn etter egenkapitalmetoden oppgis konsernets resultatandel etter skatt samt bokført verdi av investeringen på konsernivå.

Konsern 31.12.15

Resultatregnskap (mill. kr)	Privat- marked	Nærings- liv	SB1		SB 1		SB 1		BN Bank	Øvrige/ elim	Total
			Markets	EM 1	Finans	Regnskaps- huset SMN	SB1 Gruppen				
Netto renteinntekter	907	922	-2	4	154	-0	-	-	-	-112	1.872
Renter av anvendt kapital	41	48	-	-	-	-	-	-	-	-89	-
Sum renteinntekter	948	971	-2	4	154	-0	-	-	-	-202	1.872
Netto provisjons- og andre inntekter	715	180	56	360	33	197	-	-	-	5	1.545
Netto avkastning på finansielle investeringer ^{***)}	1	13	50	-	-	-	251	41	101		458
Sum inntekter ^{*)}	1.663	1.164	104	364	187	197	251	41	41	-96	3.876
Sum driftskostnader	779	353	188	317	97	162	-	-	-	35	1.931
Resultat før tap	884	810	-85	47	91	35	251	41	41	-131	1.945
Tap på utlån, garantier m.v.	11	151	-	-	8	-	-	-	-	-2	169
Resultat før skatt inkl. res. virksomhet holdt for salg	873	659	-85	47	83	35	251	41	41	-129	1.776
EK avkastning ^{**)}	15,8 %	12,4 %									10,7 %
Balanse											
Utlån til kunder	84.981	37.226	-	-	4.376	-	-	-	-	796	127.378
Herav solgt SB1 Boligkreditt og SB1 Næringskreditt	-32.061	-1.343	-	-	-	-	-	-	-	-	-33.404
Individuell nedskrivning utlån	-28	-146	-	-	-7	-	-	-	-	-2	-183
Gruppenedskrivning utlån	-95	-264	-	-	-18	-	-	-	-	1	-376
Andre eiendeler	140	3	1.456	281	4	144	1.509	1.157	33.803		38.499
Sum eiendeler	52.937	35.476	1.456	281	4.355	144	1.509	1.157	34.598		131.914
Innskudd fra og gjeld til kunder	33.534	30.367	-	-	-	-	-	-	-	188	64.090
Annen gjeld og egenkapital	19.402	5.108	1.456	281	4.355	144	1.509	1.157	34.410		67.824
Sum egenkapital og gjeld	52.937	35.476	1.456	281	4.355	144	1.509	1.157	34.598		131.914

Konsern 31.12.14

Resultatregnskap (mill. kr)	Privat- marked	Nærings- liv	Markets	EM 1	SB 1					Total
					SB 1 Finans MN	Regnskaps- huset SMN	SB1 Gruppen	BN Bank	Øvrige/ elim	
Netto renteinntekter	873	840	-9	5	130	6	-	-	-55	1.790
Renter av anvendt kapital	40	67	-0	-	-	-	-	-	-107	-
Sum renteinntekter	913	906	-9	5	130	6	-	-	-162	1.790
Netto provisjons- og andre inntekter	762	159	19	359	-4	182	-	-	35	1.512
Netto avkastning på finansielle investeringer ***)	1	29	27	-	-	-	358	93	212	720
Sum inntekter *)	1.675	1.095	37	364	126	188	358	93	85	4.021
Sum driftskostnader	809	318	58	313	50	148	-	-	93	1.789
Resultat før tap	867	777	-21	51	75	40	358	93	-7	2.232
Tap på utlån, garantier m.v.	6	77	-	-	8	-	-	-	-2	89
Resultat før skatt inkl. res. virksomhet holdt for salg	861	699	-21	51	68	40	358	93	-6	2.144
EK avkastning **)	19,2 %	10,0 %								15,1 %
Balanse										
Utlån til kunder	78.388	36.872	-	-	3.637	-	-	-	1.537	120.435
Herav solgt SB1 Boligkreditt og SB1 Næringskreditt	-28.490	-1.366	-	-	-	-	-	-	-1	-29.857
Individuell nedskrivning utlån	-25	-139	-	-	-8	-	-	-	-0	-172
Gruppenedskrivning utlån	-90	-188	-	-	-16	-	-	-	-0	-295
Andre eiendeler	240	457	-	284	11	139	1.421	1.201	32.182	35.936
Sum eiendeler	49.987	35.636	-	284	3.625	139	1.421	1.201	33.754	126.047
Innskudd fra og gjeld til kunder	31.589	28.463	-	-	-	-	-	-	629	60.680
Annen gjeld og egenkapital	18.398	7.173	-	284	3.625	139	1.421	1.201	33.125	65.367
Sum egenkapital og gjeld	49.987	35.636	-	284	3.625	139	1.421	1.201	33.754	126.047

*) En del av kapitalmarkeds-inntektene (Markets) er fordelt på Privatmarked og Næringsliv.

**) Regulatorisk kapital lagt til grunn ved beregning av anvendt kapital i Privatmarked og Næringsliv. Denne kapitalen er oppgrosset til 13,5 prosent for å være i tråd med bankens kapitalplan

***) Spesifikasjon av netto avkastning på finansielle eiendeler inkl. holdt for salg (mill. kr)

	2015	2014
Kursgevinst/utbytte på aksjer	62	202
Obligasjoner og derivater	-90	-66
Endret verdsettelsesmodell fastrentelån	-64	-
Valuta- og renteforretninger Markets	102	57
Sum verdiendringer finansielle eiendeler	11	193
SpareBank 1 Gruppen	251	358
SpareBank 1 Boligkreditt	80	38
SpareBank 1 Næringskreditt	30	41
BN Bank	41	93
SpareBank 1 Kredittkort	21	2
Selskaper eid av SpareBank 1 SMN Invest	27	31
Andre selskaper	-2	-34
Sum avkastning på tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	448	527
Sum netto avkastning på finansielle investeringer	458	720

Note 5 - Kapitaldekning og kapitalstyring

Finansdepartementet fastsatte 22. august 2014 endringer i forskrifter om kapitalkrav med virkning fra 30. september 2014. Gjennom forskriftsendringene er gjeldende norsk regelverk tilpasset EUs nye kapitalkravsregelverk (CRR/CRD IV-regelverket). Dette regelverket er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen, men de viktigste bestemmelsene er tatt inn i finansforetaksloven og verdipapirhandeloven. Lovverket trådte i kraft fra første juli 2013, og innebærer at minstekrav til ren kjernekapital vil øke gradvis frem til første juli 2016.

Per 31. desember 2015 er kravet til bevaringsbuffer 2,5 prosent, systemrisikobuffer 3,0 prosent og motsyklisk buffer 1,0 prosent. Disse kravene er i tillegg til kravet om ren kjernekapital på 4,5 prosent, slik at samlet minstekrav til ren kjernekapital er 11,0 prosent. Motsyklisk buffer er varslet økt til 1,5 prosent med virkning fra 30. juni 2016.

SpareBank 1 SMN benytter interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko. Bruk av IRB stiller omfattende krav til bankens organisering, kompetanse, risikomodeller og risikostyringssystemer. I 2015 fikk morbanken tillatelse til å benytte Avansert IRB for de foretaksporteføljene som tidligere ble rapportert etter grunnleggende IRB-metode.

SpareBank 1 SMN har i 2015 gjennomgått intensjonen på obligasjonsporteføljene og med bakgrunn i dette reklassifisert enkelte porteføljer fra handelsportefølje til bankportefølje. Dette reflekteres i redusert gjeldsrisiko og økt kredittrisiko på standardmetode.

I forbindelse med endrede krav til betingelsene for fondsobligasjoner, vil de fondsobligasjonene som ikke tilfredsstillter de nye kravene over tid ikke kunne telle med som øvrig kjernekapital. Obligasjonene vil være gjenstand for en nedtrapping med 30 prosent i 2015 og 10 prosent deretter. SpareBank 1 SMN hadde per 31. desember 2015 450 millioner kroner i fondsobligasjoner som vil være gjenstand for nedtrapping. Finanstilsynet kan kreve at fondsobligasjonene skrives ned proporsjonalt med egenkapitalen dersom bankens rene kjernekapitaldekning faller under 5,125 prosent.

Morbanken beregner kapitalkrav vedrørende operasjonell risiko etter sjablongmetoden. Datterselskaper beregnes etter basismetoden.

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	(mill. kr)	31.12.15	31.12.14
2.597	2.597	Eierandelskapital	2.597	2.597
-0	-0	Egenbeholdning eierandelskapital	-21	-0
895	895	Overkursfond	895	895
3.122	3.790	Utjevningfond	3.790	3.122
3.619	4.105	Grunnfondskapital	4.105	3.619
292	292	Avsatt utbytte	292	292
160	40	Avsatt gaver	40	160
139	279	Fond for urealiserte gevinster	290	148
-	-	Annen egenkapital	1.597	1.620
-	-	Ikke-kontrollerende eierinteresser	318	72
10.824	11.998	Sum balanseført egenkapital	13.904	12.524
-447	-447	Utsatt skattefordel, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-662	-566
-	-	Andel av fond for urealiserte gevinster i tilknyttede selskap	264	120
-452	-332	Fradrag for avsatt utbytte og gaver	-332	-452
-	-	Ikke-kontrollerende eierinteresser bokført i annen egenkapital	-318	-72
-	-	Ikke-kontrollerende eierinteresser som kan medregnes i ren kjernekapital	132	35
-4	-93	Overfinansiering pensjonsforpliktelse	-43	-
-31	-33	Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-55	-45
-325	-164	Positiv verdi av justert forventet tap etter IRB-metoden	-239	-419
-	-	Direkte, indirekte og syntetiske investeringer i selskaper i finansiell sektor	-458	-451
9.565	10.928	Sum ren kjernekapital	12.192	10.674
1.449	950	Hybridkapital	1.310	1.716
-	495	Fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser	495	-
-	-	Direkte, indirekte og syntetiske investeringer i selskaper i finansiell sektor	-9	-9
11.014	12.373	Sum kjernekapital	13.988	12.382

		Tilleggs kapital utover kjerne kapital		
1.906	1.000	Ansvarlig kapital	1.647	2.598
-	786	Ansvarlig låne kapital omfattet av overgangsbestemmelser	786	-
-43	-43	Direkte, indirekte og syntetiske investeringer i selskaper i finansiell sektor	-43	-43
1.864	1.743	Sum tilleggs kapital	2.390	2.555
12.878	14.116	Netto ansvarlig kapital	16.378	14.937
		Minimumskrav ansvarlig kapital		
1.632	1.027	Engasjement med spesialiserte foretak	1.213	1.887
1.331	1.049	Engasjement med øvrige foretak	1.105	1.371
829	1.093	Engasjement med massemarked eiendom	1.557	1.280
149	157	Engasjement med massemarked SMB	167	159
49	38	Engasjement med massemarked øvrig	40	51
1.111	1.221	Egenkapitalposisjoner IRB	0	0
5.102	4.585	Sum kredittrisiko IRB	4.082	4.748
397	64	Gjeldsrisiko	64	397
-	-	Egenkapitalrisiko	10	1
-	-	Valutarisiko	-	0
292	316	Operasjonell risiko	457	416
849	922	Engasjementer beregnet etter standardmetoden	1.805	1.971
42	53	Risiko for svekket kredittverdighet for motpart (CVA)	106	92
-	-	Overgangsordning	634	-
6.682	5.939	Minimumskrav ansvarlig kapital	7.157	7.625
83.523	74.243	Beregningsgrunnlag	89.465	95.317
3.759	3.341	Minimumskrav ren kjerne kapital, 4,5 prosent	4.026	4.289
		Bufferkrav		
2.088	1.856	Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	2.237	2.383
2.506	2.227	Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	2.684	2.860
	742	Motsykliskbuffer, 1,0 prosent	895	
4.594	4.826	Sum bufferkrav til ren kjerne kapital	5.815	5.242
1.212	2.761	Tilgjengelig ren kjerne kapital etter bufferkrav	2.351	1.143
		Kapitaldekning		
11,5 %	14,7 %	Ren kjerne kapitaldekning	13,6 %	11,2 %
13,2 %	16,7 %	Kjerne kapitaldekning	15,6 %	13,0 %
15,4 %	19,0 %	Kapitaldekning	18,3 %	15,7 %
8,3 %	9,1 %	Uvektet kjerne kapitalandel	6,7 %	6,0 %

Note 6 - Risikoforhold

Risikostyring

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og å ha en så høy kvalitet i sin risikoppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. Konsernets risikoprofil er kvantifisert gjennom mål for rating, konsentrasjon, risikojustert avkastning, misligholdssannsynlighet, tapsgrader, forventet tap, nødvendig økonomisk kapital, regulatorisk kapitaldekning samt forventede likviditetsmessige regulatoriske krav.

Prinsippene for risikostyring i SpareBank 1 SMN er fastsatt i risikostyringspolicyen. Konsernet legger stor vekt på å identifisere, måle, styre og følge opp sentrale risikoer for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier.

Risikostyringen i konsernet skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikostyringen skal videre sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen og risikokostnadene, og gjennom dette skape bedre beslutningsgrunnlag
- å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- å unngå uventede negative hendelser som kan være ødeleggende for konsernets drift og omdømme i markedet

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke uventede tap.

Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en tolv måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap. Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov, legger konsernet vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er svært lav. For ytterligere detaljer vises det til konsernets Pilar III-rapportering som er tilgjengelig på morbankens hjemmesider.

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikoreporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet.

Konsernet er eksponert for kredittrisiko gjennom alle sine fordringer på kunder og motparter. Hovedsakelig er konsernet eksponert gjennom ordinær utlånsvirksomhet og leasingaktiviteter, men i tillegg er konsernets kredittrisiko knyttet til likviditetsreserveporteføljen samt gjennom motpartsrisiko som oppstår gjennom rente- og valutaderivater.

Kredittrisiko knyttet til konsernets utlånsvirksomhet utgjør konsernets største risikoområde.

Gjennom den årlige revisjonen av morbankens kredittstrategi konkretiserer styret konsernets risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for morbankens kredittportefølje. Morbankens kredittstrategi og kredittpolicy er utledet av konsernets hovedstrategi, og inneholder retningslinjer for risikoprofilen herunder maksimalt forventet tap (EL) for henholdsvis Privatmarked og Næringsliv, maksimal misligholdssannsynlighet i porteføljen (PD) og maksimal regulatorisk kapital (UL) allokert til kredittvirksomheten.

Konsentrasjonsrisiko styres ved fordeling mellom Privatmarked og Næringsliv, begrensning i størrelse på utlån og tapsgrad på enkeltengasjement, rammer for maksimal eksponering innenfor bransjer, samt rammer for regulatorisk beregningsgrunnlag fra utlån til Privatmarked og Næringsliv.

Etterlevelse av kredittstrategi og styrevedtatte rammer overvåkes løpende av avdeling for risikostyring og rapporteres kvartalsvis til styret.

Morbanken har godkjenning til å benytte interne modeller i sin risikostyring og kapitalberegning (IRB), og fikk i februar 2015 tillatelse til å benytte avansert IRB-metode.

Morbankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre utlånsporteføljen i tråd med morbankens kredittstrategi og for å sikre den risikojusterede avkastningen. Styret delegerer kredittfullmakt til konsernsjef. Konsernsjef kan videre delegerer fullmakter under konserndirektørnivå. Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementsstørrelse og risikoprofil.

Morbanken har en egen avdeling for kredittstøtte som bistår eller tar over behandlingen av kunder hvor det er åpenbart, eller anses overveiende sannsynlig, at kunden ikke vil kunne betjene sine forpliktelser uten at det iverksettes tiltak ut over ordinær oppfølging.

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyling. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på følgende hovedkomponenter:

1. Misligholdssannsynlighet (PD)

Konsernets kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet. Beregningene er basert på scoringsmodeller som tar hensyn til finansiell stilling samt interne og eksterne adferdsdata. Modellene er delvis Point In Time-orienterte, og reflekterer misligholdssannsynligheten i løpet av de neste tolv månedene under de gjeldende konjunkturførhold.

For å kunne gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni risikoklasser. I tillegg har konsernet to risikoklasser for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

Modellene valideres løpende og minimum årlig både med hensyn på evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. Valideringsresultatene bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger.

2. Eksponering ved mislighold (EAD)

EAD er en beregnet størrelse på eksponeringen ved et eventuelt fremtidig misligholdstidspunkt. For trekkrettigheter benyttes en konverteringsfaktor (KF) for å anslå hvor mye av nåværende ubenyttet ramme som vil være trukket opp ved et fremtidig misligholdstidspunkt. For garantier benyttes KF til å estimere hvor mye av avgitte garantier som vil bli gjort gjeldende etter mislighold. KF valideres månedlig for trekkrettigheter innenfor Privatmarked og Næringsliv. Konsernets EAD-modell tar hensyn til ulikheter både mellom produkter og kundetyper.

3. Tap gitt mislighold (LGD)

Konsernet estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet tilfriskningsgrad, realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerhetsverdier, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt direkte kostnader ved inndrivelse. Verdiene fastsettes etter faste modeller og faktiske realisasjonsverdier valideres for å teste modellenes pålitelighet.

De tre overnevnte parametrene (PD, EAD og LGD) danner grunnlaget for konsernets porteføljeklassifisering og statistisk beregning av forventet tap (EL) og behov for nødvendig økonomisk og regulatorisk kapital/risikojustert kapital (UL).

Motpartsrisiko

Motpartsrisiko i derivathandel styres gjennom bruk av ISDA og CSA-avtaler med de finansinstitusjoner som utgjør konsernets største motparter. ISDA regulerer oppgjør mellom finansielle motparter. CSA-avtalene begrenser maksimal eksponering gjennom markedsevaluering av porteføljen og margininnbetaling når verdiendringen i porteføljen overstiger maksimal avtalt ramme eller minimum overføringsbeløp. Konsernet vil fortsette å inngå CSA-avtaler med finansielle motparter for å styre motpartsrisikoen.

SpareBank 1 SMN jobber aktivt for å gjennomføre ytterligere tiltak for å redusere motpartsrisiko ved å inngå avtale med en eller flere sentrale motparter. EMIR-regulativet som omfatter oppgjør av derivater, er gjort gjeldende i EU-området. På grunn av utfordringer rundt EØS-regulativet er dette foreløpig ikke gjort gjeldende i norsk rett, men forventningene tilsier at dette kan bli gjort i løpet av 2016. Dette vil medføre at SpareBank 1 SMN vil klare sine derivater med finansielle motparter og større kundehandler gjennom en sentral motpart og ha motpartsrisiko mot denne i stedet for den enkelte motpart. Det vil bli foretatt daglig avregning mot sentral motpart.

For kunder sikres motpartsrisikoen gjennom bruk av kontantdepot eller andre sikkerheter som til enhver tid skal overstige markedsværdien av kundens portefølje. Det er etablert egne rutiner for innkalling av ytterligere sikkerheter eller lukking av posisjoner dersom markedsværdiene overstiger åtti prosent av sikkerhetene.

For verdipapir og derivater som handles over Oslo Børs benytter datterselskapet SpareBank 1 Markets DNB ASA som clearingagent overfor Oslo Clearing. Eventuelle marginsikkerheter betales konto i DNB. DNB opererer som agent mellom SpareBank 1 Markets og Oslo Clearing. Det betyr at det er Oslo Clearing som er SpareBank 1 SMN sin motpart.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i kurser eller priser på finansielle instrumenter. Markedsrisiko oppstår i SpareBank 1 SMN hovedsakelig i forbindelse med konsernets investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, inklusive finansiering. SpareBank 1 SMN har outsourcet kundehandel med rente og valutainstrumenter til SpareBank

1 Markets. Denne kundeaktiviteten, samt SpareBank 1 Markets anvendelse av morbankens balanse, påvirker også konsernets markedsrisiko.

Styringen av markedsrisiko skjer gjennom rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente og valutamarkedene. Konsernets strategi for markedsrisiko legger grunnlaget for utarbeidelse av ledelsesrapportering, kontroll og oppfølging av rammer og retningslinjer.

Konsernet definerer rammer for eksponering i egenkapitalinstrumenter med utgangspunkt i stresstester basert på Finanstilsynets modeller. Rammene gjennomgås minst årlig og vedtas av konsernets styre. Etterlevelse av rammene overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret.

Renterisiko er risiko for tap som følge av endringer i markedsrentene i finansielle markeder. Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en renteendring på ett basispunkt (0,01 prosentpoeng). Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsbånd, og det er egne rammer for renteeksponering innenfor hvert løpetidsbånd og samlet. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort, og konsernets renterisiko er lav til moderat.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i markedsverdi/virkelig verdi av obligasjoner grunnet generelle endringer i risikopåslag (kredittspread). Obligasjonsporteføljen styres med utgangspunkt i en evaluering av de enkelte utstedere. I tillegg har konsernet en egen ramme for samlet spreadrisiko for samtlige obligasjoner. Konsernet beregner spreadrisiko basert på Finanstilsynets modul for markeds- og kredittrisiko. Tapspotensialet for den enkelte kreditteksponering beregnes med utgangspunkt i rating og durasjon.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som har bakgrunn i endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutasortene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i enkeltvaluta.

Aksjerisiko er risikoen for tap i posisjoner som følge av endringer i aksjekurser. Denne risikoen er knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter. Aksjer i datterselskaper og aksjer som inngår i en konsolidert eller strategisk vurdering inkluderes ikke.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde, per 31. desember 2015 var innskuddsdekningen 50 prosent inklusive solgte lån til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt, mot 50 prosent per 31. desember 2014 (konserntall).

Konsernet reduserer sin likviditetsrisiko gjennom en spredning av innlån på ulike markeder, innlånskilder, løpetider og instrumenter samt ved bruk av langsiktige innlån. For stor konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer.

Finansavdelingen i morbanken er ansvarlig for konsernets finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret. Konsernet styrer sin likviditet samlet ved at finansavdelingen både har ansvaret for å finansiere morbanken og datterselskapene.

Styringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Likviditetsstrategien gjenspeiler konsernets moderate risikoprofil. Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner både for konsernet og SpareBank 1-alliansen for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige kapitalmarkeder. Disse hensyntar perioder med både bankspesifikke, systemmessige krisescenarier og en kombinasjon av disse. Konsernet har som mål å kunne overleve i tolv måneder i ordinær drift uten tilgang på ny ekstern finansiering. Dette forutsetter at morbanken fortsatt kan selge kvalifiserte lån til SpareBank 1 Boligkreditt, og at det til enhver tid skal være tilstrekkelig kapasitet i utlånsmassen til å kunne dekke et boligprisfall på inntil 30 prosent for å opprettholde finansieringen gjennom kredittforetaket. I tillegg skal konsernet klare en overlevelse på tretti dager i det mest ekstreme krisescenariet. I et slikt scenario, kan kun morbankens beholdning av høylikvide aktiva anvendes.

Tilgangen til finansiering har fungert tilfredsstillende i 2015.

Konsernets likviditetssituasjon per 31. desember 2015 vurderes som tilfredsstillende.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som følge av:

- Mennesker: Brudd på rutiner/retningslinjer, manglende kompetanse, uklar policy, strategi eller rutiner, interne misligheter

- Systemer: Svikt i IT og andre systemer
- Eksterne årsaker: Kriminalitet, naturkatastrofer, andre eksterne årsaker

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentlige av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i konsernets løpende virksomhet.

Styring av operasjonell risiko har fått økt betydning i finansnæringen gjennom de senere årene. Faktorer som spiller inn er internasjonalisering, en sterk teknologisk utvikling og stadig økende krav fra både kunder, myndigheter og andre interessegrupper. Internasjonalt har mange betydelige tapshendelser i finansnæringen hatt sin bakgrunn i svikt innenfor dette risikoområdet.

Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå i SpareBank 1 SMN. Ledernes viktigste hjelpemidler i arbeidet er faglig innsikt og lederkompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingssystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger bidrar også til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet. Eventuelle svakheter og forbedringstiltak rapporteres oppover i organisasjonen.

SpareBank 1 SMN legger vekt på fullmaktstrukturer, gode rutinebeskrivelser og godt definerte ansvarsforhold gjennom leveranseavtaler mellom de ulike divisjonene som elementer i et rammeverk for å håndtere den operasjonelle risikoen.

Morbanken har tatt i bruk et eget registrerings- og oppfølgingsverktøy (Risiko Informasjonssystem) for bedre struktur og oppfølging av risiko, hendelser og forbedringsområder i konsernet.

Operasjonelle tap rapporteres periodisk til styret.

Styret mottar årlig en uavhengig vurdering fra intern revisjon og ansvarlig revisor på konsernets risiko og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende.

For ytterligere informasjon vises til kapittelet Risiko- og kapitalstyring samt følgende noter:

Note 13 Maksimal kreditteksponering

Note 14 Finansielle instrumenter og motregning

Note 16 Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Note 17 Markedsrisiko knyttet til valutaeksponering

Note 18 Likviditetsrisiko

Note 7 - Kredittinstitusjoner - fordringer og gjeld

Morbank		Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner (mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
4.354	5.871	Utlån og fordringer uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	2.395	1.279
10	12	Utlån og fordringer med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	12	10
4.364	5.883	Sum	2.407	1.289
Spesifikasjon på de vesentligste valutasorter				
14	23	CHF	23	14
12	10	DKK	10	12
840	1.148	EUR	1.148	840
13	104	GBP	104	13
28	33	JPY	33	28
3.421	4.156	NOK	678	345
23	180	USD	181	23
-	221	SEK	220	-
14	9	Andre	9	14
4.364	5.883	Sum	2.407	1.289
2,6 %	2,1 %	Gjennomsnittlig rente	1,4 %	1,5 %

31.12.14	31.12.15	Gjeld til kredittinstitusjoner (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
7.697	6.157	Innskudd og gjeld uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	6.157	7.697
1.426	1.998	Innskudd og gjeld med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	1.998	1.426
9.123	8.155	Sum	8.155	9.123
Spesifikasjon av gjeld på de vesentligste valutasorter				
2.015	1.456	EUR	1.456	2.015
10	5	DKK	5	10
25	8	SEK	8	25
7.072	6.241	NOK	6.241	7.072
0	443	USD	443	0
1	1	Andre	1	1
9.123	8.155	Sum	8.155	9.123
1,2 %	1,1 %	Gjennomsnittlig rente	1,1 %	1,2 %

Innskudd og utlån fra/til kredittinstitusjoner har i hovedsak flytende rente.

Gjennomsnittrenten er beregnet med utgangspunkt i renteinntekt/rentekostnad i forhold til beholdningskontienes gjennomsnittssaldo for det aktuelle år. Dog begrenset til beholdning i konti i valuta NOK.

Note 8 - Utlån til og fordringer på kunder

Morbank		(mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
Utlån fordelt på fordringstype				
-	-	Leiefinansieringsavtaler (finansiell lease)	2.166	1.937
12.527	11.164	Kasse-/drifts- og brukskreditter	11.164	12.527
2.860	2.879	Byggelån	2.879	2.860
71.534	76.086	Nedbetalingslån	77.765	73.255
86.920	90.129	Brutto utlån og fordringer på kunder	93.974	90.578
-164	-174	Individuelle nedskrivninger	-183	-172
-278	-358	Gruppevise nedskrivninger	-376	-295
86.478	89.596	Utlån og fordringer på kunder	93.415	90.112
Utlån fordelt på markeder				
44.037	46.631	Lønnstakere	48.782	45.693
42.604	43.306	Næringssektorer	44.981	44.585
280	192	Offentlig sektor	211	300
86.920	90.129	Brutto utlån og fordringer på kunder	93.974	90.578
Nedskrivninger fordelt på markeder				
-36	-36	Lønnstakere	-38	-38
-128	-138	Næringssektorer	-145	-133
-278	-358	Gruppevise nedskrivninger	-376	-295
86.478	89.596	Utlån og fordringer på kunder	93.415	90.112
Herav				
48	48	Ansvarlig kapital i øvrige finansinstitusjoner	48	48
890	740	Utlån til ansatte	1.202	1.187
I tillegg				
28.393	31.944	Utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt	31.944	28.393
830	745	- herav utlån til ansatte	1.089	1.052
1.463	1.460	Utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt	1.460	1.463

Rentesubsidiering ved utlån til ansatte inngår i rentenetto. Lånerenten til ansatte er 75 prosent av beste boliglånsrente til øvrige kunder.

Fordeling på risikogrupper

Konsernet beregner misligholdssannsynlighet for alle kunder i utlånsporteføljen på innvilgelsestidspunkt. Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av nøkkeltall knyttet til inntjening, soliditet og adferd. Misligholdssannsynligheten benyttes som grunnlag for nøkkeltall for risikoklassifisering av kunden. I tillegg benyttes risikoklassen for å klassifisere hver enkelt kunde i en risikogruppe. Se note 12 for inndeling av risikoklasser.

Kundene rescores månedlig i konsernets porteføljestyringsystem.

Engasjement inkluderer brutto utlån, rembuser, garantier, ubenyttede kreditter og innvilgede lånetilsagn.

Engasjementsoppfølging gjøres ut ifra engasjementets størrelse, risiko og migrering. Risikoprising av næringslivsengasjement gjøres med bakgrunn i forventet tap og nødvendig økonomisk kapital for det enkelte engasjement. Forventet årlig gjennomsnittlig netto tap er beregnet for de neste 12 måneder. Forventet tap ligger innenfor de styrevedtatte rammene for maksimalt forventet tap.

Gruppevise nedskrivninger beregnes med utgangspunkt i kunder som har migrert negativt siden innvilgelsestidspunktet, men hvor det ikke er foretatt individuell nedskrivning.

Banken benytter makrobaserte stresstester for å estimere nedskrivningsbehov knyttet til objektive hendelser som ikke har gitt utslag i porteføljekvalitet på måletidspunktet.

Risikogruppe misligholdt består av kunder med 90 dagers mislighold samt kunder med individuell nedskrivning.

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Engasjement fordelt på risikogruppe (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
52.644	60.945	Laveste risiko	61.202	52.975
25.097	21.757	Lav risiko	22.821	25.938
18.122	19.305	Middels risiko	20.925	19.798
3.998	3.708	Høy risiko	4.222	4.443
1.502	1.680	Høyeste risiko	2.285	1.922
432	558	Mislighold	604	486
101.796	107.953	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	112.060	105.563

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån fordelt på risikogruppe (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
45.384	52.516	Laveste risiko	52.760	45.701
21.398	18.327	Lav risiko	19.325	22.204
14.830	13.997	Middels risiko	15.495	16.484
3.455	3.173	Høy risiko	3.657	3.882
1.455	1.600	Høyeste risiko	2.175	1.855
399	516	Mislighold	563	452
86.920	90.129	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	93.974	90.578

Morbank			Konsern	
2014	2015	Forventet årlig gjennomsnittlig tap fordelt på risikogruppe (mill. kr)	2015	2014
20	26	Laveste risiko	26	20
46	33	Lav risiko	33	46
125	114	Middels risiko	118	128
70	77	Høy risiko	79	72
44	51	Høyeste risiko	62	52
20	30	Mislighold	36	29
325	331	Sum forventet årlig gj.snittlig netto tap fordelt på risikogrupper	355	348

Morbanken selger godt sikrede boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt, og godt sikrede næringslån til SpareBank 1 Næringskreditt. Dette er et tiltak for å sikre langsiktig finansiering på konkurransemessige vilkår. Provisjonen (margin) av disse lånene blir inntektsført i resultatregnskapet under provisjonsinntekter. Tabellen nedenfor viser risikoklassifiseringen av disse engasjementene.

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Engasjement solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
28.781	32.210	Laveste risiko	32.210	28.781
2.966	3.460	Lav risiko	3.460	2.966
927	812	Middels risiko	812	927
193	161	Høy risiko	161	193
124	160	Høyeste risiko	160	124
2	5	Mislighold	5	2
32.992	36.809	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	36.809	32.992

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
24.212	27.377	Laveste risiko	27.377	24.212
2.943	3.437	Lav risiko	3.437	2.943
924	804	Middels risiko	804	924
188	161	Høy risiko	161	188
124	160	Høyeste risiko	160	124
2	5	Mislighold	5	2
28.393	31.944	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	31.944	28.393

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Engasjement solgt til SpareBank 1 Næringskreditt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
592	818	Laveste risiko	818	592
116	543	Lav risiko	543	116
754	99	Middels risiko	99	754
1.463	1.460	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	1.460	1.463

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
592	818	Laveste risiko	818	592
116	543	Lav risiko	543	116
754	99	Middels risiko	99	754
1.463	1.460	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	1.460	1.463

Fordeling på sektor og næring

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Engasjement fordelt på sektor og næring (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
46.631	49.196	Lønnstakere o.l	51.461	48.328
1.002	1.535	Offentlig forvaltning	1.555	1.023
7.593	9.645	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	9.813	7.712
2.342	2.413	Havbruk	2.752	2.499
3.091	4.512	Industri og bergverk	4.816	3.358
5.319	5.035	Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	5.517	5.829
3.738	3.782	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	3.976	3.904
7.185	7.934	Sjøfart og offshore	7.958	7.207
13.731	14.718	Eiendomsdrift	14.690	13.805
4.785	3.190	Forretningsmessig tjenesteyting	2.985	5.044
3.411	3.805	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	4.332	3.866
2.969	2.186	Øvrige sektorer	2.205	2.988
101.796	107.953	Sum totalt engasjement fordelt på sektor og næring	112.060	105.563

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån fordelt på sektor og næring (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
44.037	46.631	Lønnstakere o.l	48.782	45.693
280	192	Offentlig forvaltning	211	300
7.042	8.515	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	8.674	7.158
1.213	1.485	Havbruk	1.807	1.367
2.069	2.387	Industri og bergverk	2.675	2.330
3.221	3.141	Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	3.598	3.717
2.509	2.482	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	2.666	2.671
5.616	6.043	Sjøfart og offshore	6.066	5.638
12.539	12.917	Eiendomsdrift	12.885	12.612
3.445	2.019	Forretningsmessig tjenesteyting	1.777	3.681
2.696	2.859	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	3.355	3.141
2.252	1.458	Øvrige sektorer	1.477	2.270
86.920	90.129	Sum brutto utlån fordelt på sektor og næring	93.974	90.578

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
36	36	Lønnstakere o.l	38	38
-	8	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	9	1
-	-	Havbruk	-	0
18	3	Industri og bergverk	3	18
36	12	Bygg og anlegg	13	36
20	44	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	46	22

42	55	Sjøfart og offshore	55	42
-	12	Eiendomsdrift	12	0
2	0	Forretningsmessig tjenesteyting	1	2
10	4	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	5	12
-	-	Øvrige sektorer	2	-
164	174	Sum individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	183	172

Morbank			Konsern	
2014	2015	Forventet årlig gjennomsnittlig tap fordelt på sektor og næring (mill. kr)	2015	2014
69	65	Lønnstakere o.l	73	75
0	0	Offentlig forvaltning	1	1
23	19	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	21	26
4	2	Havbruk	4	4
12	25	Industri og bergverk	27	13
38	29	Bygg og anlegg	32	41
25	27	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	29	26
20	25	Sjøfart og offshore	25	20
73	78	Eiendomsdrift	79	74
33	36	Forretningsmessig tjenesteyting	37	34
15	11	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	13	19
14	13	Øvrige sektorer	14	14
325	331	Sum forventet årlig gjennomsnittlig tap fordelt på sektor og næring	355	348

Fordeling på geografiske områder

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
33.305	33.724	Sør-Trøndelag	34.672	34.713
20.338	22.283	Nord-Trøndelag	23.464	21.314
18.859	19.952	Møre og Romsdal	20.925	19.700
934	499	Sogn og Fjordane	540	979
1.208	1.037	Nordland	1.106	1.264
6.152	4.608	Oslo	4.681	6.200
5.710	6.265	Landet for øvrig	6.827	5.994
415	1.760	Utlandet	1.760	415
86.920	90.129	Sum brutto utlån	93.974	90.578

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
14.371	15.608	Sør-Trøndelag	15.608	14.371
7.070	7.529	Nord-Trøndelag	7.529	7.070
4.104	4.722	Møre og Romsdal	4.722	4.104
166	249	Sogn og Fjordane	249	166
86	92	Nordland	92	86
1.024	1.166	Oslo	1.166	1.024
1.534	1.763	Landet for øvrig	1.763	1.534
39	816	Utlandet	816	39
28.393	31.944	Sum brutto utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt	31.944	28.393

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
369	358	Sør-Trøndelag	358	369
338	309	Nord-Trøndelag	309	338
546	543	Møre og Romsdal	543	546
150	250	Oslo	250	150
61	-	Landet for øvrig	-	61
1.463	1.460	Sum brutto utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt	1.460	1.463

Utlån til og fordringer på kunder knyttet til finansielle leieavtaler (mill. kr)	Konsern	
	31.12.15	31.12.14
Brutto fordringer knyttet til finansielle leieavtaler		
- Inntil 1 år	204	178
- Mellom 1 og 5 år	1.450	1.378
- Over 5 år	511	381
Sum brutto fordringer	2.166	1.937
Ikke opptjent inntekt knyttet til finansielle leieavtaler	69	65
Netto investeringer knyttet til finansielle leieavtaler	2.097	1.880
Netto investeringer i finansielle leieavtaler kan analyseres på følgende måte		
- Inntil 1 år	176	138
- Mellom 1 og 5 år	1.414	1.357
- Over 5 år	508	385
Sum netto fordringer	2.097	1.880

Note 9 - Fraregning av finansielle eiendeler

Som et ledd i sin ordinære virksomhet foretar banken transaksjoner som resulterer i salg av finansielle eiendeler. Morbanken overfører slike finansielle eiendeler i hovedsak gjennom salg av kundens boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt eller næringseiendomslån til SpareBank 1 Næringskreditt.

Mottatt vederlag for lån som er solgt til Sparebank 1 Boligkreditt og Sparebank 1 Næringskreditt tilsvarer bokført verdi og vurderes å samsvare med lånenes virkelige verdi på salgstidspunktet.

I henhold til inngått forvaltningsavtale med kredittforetakene forestår morbanken forvaltning av lånene og opprettholder kundekontakten. Morbanken mottar et vederlag i form av provisjoner for de plikter som følger med forvaltningen av lånene.

Kredittforetakene kan videreselge lånene med forvaltningsavtalen. Dersom morbanken ikke er i stand til å betjene kundene kan retten til betjening og provisjon falle bort. Videre kan morbanken ha opsjon til å kjøpe tilbake lån under gitte betingelser.

Hvis kredittforetakene får tap på kjøpte lån har de en viss rett til å avregne dette i provisjoner fra samtlige banker som har solgt lånene. Det foreligger dermed en begrenset gjenværende involvering knyttet til solgte lån ved mulig begrenset avregning av tap mot provisjon. Denne muligheten til avregning anses imidlertid ikke å være av en slik karakter at den endrer på konklusjonen om at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap er overført. Den maksimale eksponeringen for tap er representert ved det høyeste beløpet som vil kunne kreves dekket under avtalene.

Morbanken har vurdert de regnskapsmessige implikasjonene dithen at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap knyttet til de solgte lånene er overført til kredittforetakene. Dette innebærer full fraregning av solgte lån. Morbanken innregner alle rettigheter og plikter som skapes eller beholdes ved salget separat som eiendeler eller forpliktelser.

SpareBank 1 Boligkreditt

SpareBank 1 Boligkreditt eies av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1 SMN har en eierandel på 18,97 prosent per 31. desember 2015 (17,67 prosent pr 31. desember 2014). SpareBank 1 Boligkreditt erverver lån med pant i boliger og utsteder obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt er sikret med pant i bolig innenfor 75 prosent av takst. Solgte lån er juridisk eid av SpareBank 1 Boligkreditt. Morbanken har ingen rett til bruk av lånene, utover retten til å forestå forvaltning og motta provisjon samt rett til å overta helt eller delvis nedskrevne lån. Morbanken forestår forvaltningen av de solgte lånene og mottar en provisjon basert på nettoen av avkastningen på de solgte lånene og kostnadene i kredittforetaket.

Det er i 2015 kjøpt og solgt boliglån til en netto verdi av 3,5 milliarder kroner (minus 2,1 milliarder kroner i 2014) til Sparebank 1 Boligkreditt. Totalt er det fraregnet boliglån til Sparebank 1 Boligkreditt for 31,9 milliarder kroner ved utgangen av regnskapsåret (28,4 milliarder i 2014).

Likviditetsfasilitet

SpareBank 1 SMN har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt, inngått avtale om etablering av likviditetsfasilitet for SpareBank 1 Boligkreditt. Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe OMF utstedt at foretaket begrenset til en samlet verdi av de neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Boligkreditt.

Forpliktelsen er begrenset til foretakets forpliktelser til å innfri utstedte OMF etter at foretakets egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsippalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Boligkreditt likviditet iht kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av morbankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor foretaket ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at morbanken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Soliditet

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Boligkreditt har SpareBank 1 SMN også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Boligkreditt til enhver tid har en kjernekapitaldekning på minst ni prosent. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen tre måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette, med mindre det foretas andre grep for å redusere behovet for kapital.

Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være i henhold til hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Boligkreditt. Foretaket har ved årsskiftet ca 16 prosent ansvarlig kapital, hvorav ca 13,9 prosent er kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i foretaket har morbanken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital i henhold til denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SpareBank 1 Næringskreditt

SpareBank 1 Næringskreditt eies av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1 SMN har en eierandel på 33,62 prosent per 31. desember 2015 (33,62 prosent per 31. desember 2014). SpareBank 1 Næringskreditt erverver lån med pant i næringseiendom og utsteder OMF innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Lån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt er sikret med pant i næringseiendom innenfor 60 prosent av takst. Solgte lån er juridisk eid av SpareBank 1 Næringskreditt. Morbanken har ingen rett til bruk av lånene, utover retten til å forestå forvaltning og å motta provisjon for dette og rett til å overta helt eller delvis nedskrevne lån. Morbanken forestår forvaltningen av de solgte lånene og mottar en provisjon basert på nettoen av avkastningen på de solgte lånene og kostnadene i kredittforetaket.

Samlede lån solgt til Sparebank 1 Næringskreditt er i 2015 redusert med 2,8 millioner kroner (økt med 242 millioner kroner i 2014). Totalt er det fraregnet næringseiendomslån til Sparebank 1 Næringskreditt for 1,5 milliarder kroner ved utgangen av regnskapsåret (1,5 milliarder kroner i 2014).

Likviditetsfasilitet

Som beskrevet ovenfor om SpareBank 1 Boligkreditt er det inngått tilsvarende avtale med SpareBank 1 Næringskreditt.

Soliditet

Det er på samme måte inngått avtale om å sikre kjernekapital i SpareBank 1 Næringskreditt på minimum ni prosent. Se omtale ovenfor om SpareBank 1 Boligkreditt.

Note 10 - Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne engasjement

Tabellen viser forfalte beløp på utlån og overtrekk på kreditt/innskudd fordelt på antall dager etter forfall som ikke skyldes forsinkelse i betalingsformidlingen. Hele utlånsengasjementet er inkludert når deler av engasjementet er forfalt.

Morbank					
31.12.15 (mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	947	260	66	94	1.368
Næringsliv	90	4	1	22	117
Sum	1.038	265	67	116	1.486

31.12.14 (mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	1.069	279	45	88	1.481
Næringsliv	180	4	2	23	209
Sum	1.249	283	47	111	1.690

Av det totale beløp av brutto forfalte, men ikke nedskrevet utlån var realisasjonsverdien på tilhørende pantestillelser 1.263 millioner kroner (1.643 millioner) per 31. desember 2015.

Konsern

31.12.15 (mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	950	283	72	121	1.426
Næringsliv	95	18	2	45	159
Sum	1.045	301	73	166	1.585

31.12.14 (mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	1.144	292	48	105	1.589
Næringsliv	312	25	3	33	373
Sum	1.456	317	51	138	1.963

Av det totale beløp av forfalte, men ikke nedskrevet utlån til kunder var realisasjonsverdien på tilhørende pantestillelser 1.323 millioner kroner (1.701 millioner) per 31. desember 2015.

Note 11 - Tap på utlån og garantier

Morbank

Tap på utlån (mill. kr)	2015			2014		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	2	9	11	-4	18	14
+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	-	80	80	-	-	-
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	7	58	65	10	41	51
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	8	4	12	12	16	28
- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	6	3	9	12	-2	10
Sum tap på utlån og garantier	11	148	159	6	77	83

Individuelle nedskrivninger (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 1.1.	25	139	164	28	122	150
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	7	58	65	10	41	51
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	2	40	43	6	13	19
+ Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	1	21	22	1	0	2
+ Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	10	86	96	11	72	83
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	27	148	174	25	139	164

Gruppenedskrivninger (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 1.1.	90	188	278	90	188	278
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier m.v.	-	80	80	-	-	-
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	90	268	358	90	188	278

Tap fordelt på sektor og næring (mill. kr)	2015	2014
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	0	5
Industri og bergverk	2	6
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	19	12
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	6	16
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	24	19
Finansiering, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	15	14
Lønnstakere	12	11
Gruppenedskrivning næring	80	-
Tap på utlån til kunder	159	83

Misligholdte utlån (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Brutto mislighold over 90 dager	133	38	171	134	90	224
- Individuelle nedskrivninger	15	8	23	18	45	63
Netto misligholdte utlån	119	30	148	116	45	162
Avsetningsgrad	11 %	22 %	13 %	13 %	50 %	28 %

	31.12.15			31.12.14		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Andre tapsutsatte engasjement (mill. kr)						
Tapsutatte engasjement (ikke misligholdt)	45	341	387	15	193	208
- Individuelle nedskrivninger	13	138	151	7	95	101
Netto andre tapsutsatte engasjement	32	204	236	9	98	107
Avsetningsgrad	29 %	40 %	39 %	43 %	49 %	49 %

Inntektsførte renter på misligholdte og tapsutsatte engasjement utgjør for morbanken 40,2 millioner kroner (36,6 millioner kroner).

Realisasjonverdi av panteverdi knyttet til utlån som er individuelt nedskrevet er for morbanken per 31.12.15 er 195,2 millioner kroner (189,8 millioner kroner).

Konsern

	2015			2014		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Tap på utlån (mill. kr)						
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	3	9	11	-9	8	-1
+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	2	80	82	-	-	-
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	8	59	67	14	51	66
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	13	7	21	15	20	35
- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	8	4	12	13	-2	11
Sum tap på utlån og garantier	18	151	169	8	81	89

	31.12.15			31.12.14		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Individuelle nedskrivninger (mill. kr)						
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 1.1.	27	145	172	36	137	173
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	8	59	67	14	51	66
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	3	42	46	7	15	22
+Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	1	21	22	1	1	2
+Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	13	88	101	11	73	84
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	30	153	183	27	145	172

	31.12.15			31.12.14		
	Privat-marked	Næringsliv	Totalt	Privat-marked	Næringsliv	Totalt
Gruppenedskrivninger (mill. kr)						
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 1.1.	94	201	295	94	201	295
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier m.v.	2	80	82	-	-	-
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	96	281	376	94	201	295

Tap fordelt på sektor og næring (mill. kr)	2015	2014
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	0	6
Industri og bergverk	4	6
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	19	13
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	4	15
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	26	21
Finansiering, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	16	15
Utland og andre	2	-
Lønnstakere	12	13

Gruppenedskrivning næring	84	-
Gruppenedskrivning person	2	-
Tap på utlån til kunder	169	89

Misligholdte utlån (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Privat- marked	Næringsliv	Totalt	Privat- marked	Næringsliv	Totalt
Brutto mislighold over 90 dager	155	50	205	156	114	270
- Individuelle nedskrivninger	17	9	26	21	46	67
Netto misligholdte utlån	138	41	179	135	67	203
Avsetningsgrad	11 %	18 %	13 %	13 %	41 %	25 %

Andre tapsutsatte engasjement (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Privat- marked	Næringsliv	Totalt	Privat- marked	Næringsliv	Totalt
Tapsutatte engasjement (ikke misligholdt)	49	350	399	16	201	216
- Individuelle nedskrivninger	14	142	156	7	98	105
Netto andre tapsutsatte engasjement	34	208	243	9	102	111
Avsetningsgrad	30 %	41 %	39 %	43 %	49 %	49 %

Inntektsførte renter på misligholdte og tapsutsatte engasjement utgjør for konsernet 45,0 millioner kroner (43,8 millioner kroner).

Realisasjonverdi av panteverdi knyttet til utlån som er individuelt nedskrevet er for konsernet per 31. desember 2015 er 200,7 millioner kroner (196,2 millioner kroner).

Note 12 - Kreditteksponering for hver interne risikorating

Konsernet benytter eget klassifiseringssystem for overvåking av kredittrisiko i porteføljen. Risikoklasseinndeling skjer ut fra hvert enkelt engasjements sannsynlighet for mislighold. I tabellen er denne inndelingen sammenholdt med tilsvarende ratingklasser hos Moody's.

Historisk mislighold er tall for morbank og viser default ratio (DR) per risikoklasse. Tallene er et uvektet snitt for normalscorede kunder i perioden 2010-2015.

Sikkerhetsdekning representerer forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerhetsverdier. Verdiene fastsettes etter faste modeller, og faktiske realisasjonsverdier valideres for å teste modellenes pålitelighet. I samsvar med kravene i kapitalkravforskriften er estimatene "down-turn"-estimer. Basert på sikkerhetsdekningen (RE-verdi / EAD) klassifiseres engasjementet i en av sju klasser, hvor beste sikkerhetsklasse har en sikkerhetsdekning på over 120 prosent, og laveste sikkerhetsklasse har en sikkerhetsdekning på under 20 prosent.

Risiko-klasse	Misligholdssansynlighet			Sikkerhetsdekning				
	Fra	Til	Moody's	Historisk mislighold	Mislighold 2015	Sikkerhets-klasse	Nedre grense	Øvre grense
A	0,00 %	0,10 %	Aaa-A3	0,01 %	0,01 %	1	120	
B	0,10 %	0,25 %	Baa1-Baa2	0,04 %	0,03 %	2	100	120
C	0,25 %	0,50 %	Baa3	0,07 %	0,07 %	3	80	100
D	0,50 %	0,75 %	Ba1	0,24 %	0,17 %	4	60	80
E	0,75 %	1,25 %	Ba2	0,36 %	0,52 %	5	40	60
F	1,25 %	2,50 %		0,89 %	0,68 %	6	20	40
G	2,50 %	5,00 %	Ba2-B1	2,33 %	2,25 %	7	0	20
H	5,00 %	10,00 %	B1-B2	4,52 %	4,07 %			
I	10,00 %	99,99 %	B3-Caa3	11,01 %	12,25 %			
J	mislighold							
K	nedskrevet							

Konsernets engasjementer klassifiseres i risikogrupper på bakgrunn av risikoklasse.

Risikoklasse	Risikogrupper
A - C	Laveste risiko
D - E	Lav
F - G	Middels
H	Høy
I	Høyeste risiko
J - K	Mislighold og nedskrevet

Morbank (mill.kr)	Gjennom- snittlig usikret eksponering i %		Gjennom- snittlig usikret eksponering i %	
	31.12.15	Totalt engasjement	31.12.14	Totalt engasjement
Laveste risiko	9,0 %	60.945	9,9 %	52.644
Lav risiko	12,8 %	21.757	13,1 %	25.097
Middels risiko	14,7 %	19.305	21,1 %	18.122
Høy risiko	21,1 %	3.708	15,0 %	3.998
Høyeste risiko	11,6 %	1.680	10,8 %	1.502
Mislighold og nedskrevet	31,1 %	558	29,0 %	432
Totalt		107.953		101.796

Konsern (mill. kr)	Gjennom- snittlig usikret eksponering i %		Gjennom- snittlig usikret eksponering i %	
	31.12.15	Totalt engasjement	31.12.14	Totalt engasjement
Laveste risiko	9,0 %	61.202	5,9 %	52.975

Lav risiko	12,4 %	22.821	8,9 %	25.938
Middels risiko	14,0 %	20.925	15,2 %	19.798
Høy risiko	19,8 %	4.222	10,3 %	4.443
Høyeste risiko	15,1 %	2.285	10,5 %	1.922
Mislighold og nedskrevet	30,7 %	604	23,6 %	486
Totalt		112.060		105.563

Realisasjonsverdien på stilte sikkerheter fastsettes slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur.

Note 13 - Maksimal kreditteksponering

Tabellen nedenfor viser maksimal eksponering mot kredittisiko i balansen, inkludert derivater. Eksponeringen er vist brutto før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

Morbank				
31.12.15 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kredittisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet *)
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	3.153	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	5.883	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	89.596	68.169	1.651	15.025
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	16.013	-	-	7.437
Derivater	7.606	-	-	4.726
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	76	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	23	-	-	-
Fordringer verdipapirer	3	-	-	-
Sum eiendeler	122.353	68.169	1.651	27.189
Forpliktelseser				
Stilte garantier og remburser	7.173	-	-	-
Ubenyttede kreditter	15.706	3.928	256	2.570
Lånetilsagn	1.513	-	-	-
Sum forpliktelseser	24.392	3.928	256	2.570
Sum total kredittisikoeksponering	146.745	72.097	1.907	29.759

31.12.14 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kredittisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet *)
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	4.498	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	4.364	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	86.478	64.351	2.015	13.656
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	14.430	-	-	5.049
Derivater	7.972	-	-	4.402
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	4	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	31	-	-	-
Fordringer verdipapirer	8	-	-	-
Sum eiendeler	117.784	64.351	2.015	23.107
Forpliktelseser				
Stilte garantier og remburser	5.126	-	-	-
Ubenyttede kreditter	10.284	2.616	83	1.719
Lånetilsagn	1.230	-	-	-
Sum forpliktelseser	16.640	2.616	83	1.719
Sum total kredittisikoeksponering	134.424	66.967	2.098	24.826

Konsern				
31.12.15 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kredittisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet *)
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	3.153	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	2.407	-	-	-

Utlån til og fordringer på kunder	93.415	68.169	1.651	15.025
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	17.128	-	-	7.437
Derivater	7.524	-	9	4.726
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	108	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	39	-	-	-
Fordringer verdipapirer	200	-	197	-
Sum eiendeler	123.974	68.169	1.857	27.189
Forpliktelser				
Stilte garantier og remburs	7.173	-	-	-
Ubenyttede kreditter	15.858	3.928	256	2.570
Lånetilsagn	1.745	-	-	-
Andre engasjement	42	-	-	-
Sum forpliktelser	24.818	3.928	256	2.570
Sum total kredittrisikoeksponering	148.792	72.097	2.112	29.759

31.12.14 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kredittrisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet *)
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	4.498	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	1.289	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	90.112	64.351	2.015	16.942
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	14.850	-	-	5.049
Derivater	7.877	-	-	4.402
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	35	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	39	-	-	-
Fordringer verdipapirer	8	-	-	-
Sum eiendeler	118.707	64.351	2.015	26.394
Forpliktelser				
Stilte garantier og remburs	5.126	-	-	-
Ubenyttede kreditter	10.311	2.616	83	1.736
Lånetilsagn	1.319	-	-	-
Andre engasjement	38	-	-	-
Sum forpliktelser	16.794	2.616	83	1.736
Sum total kredittrisikoeksponering	135.501	66.967	2.098	28.129

*) Øvrig sikkerhet inkluderer blant annet kontanter, løssøre, skip og mottatte garantier. For obligasjoner med fortrinnsrett består sikkerhetsmassen av utlån til kunder i selskapet som har utstedt obligasjonen.

Konsernets maksimale kredittkspnering fremgår av oppstillingen ovenfor. SpareBank 1 SMN utfører engrosbanktjenester for BN Bank og Samspar-bankene. I tilknytning til dette er det etablert garantiavtale som sikrer fullt oppgjør for eksponeringer knyttet til disse avtalene. Konsernet har også tilsvarende garantiavtaler knyttet til overtakelsen av BN Banks portefølje i Ålesund. Verdi av garantiavtalene er ikke inkludert i tabellene ovenfor.

Sikkerhetsstillelsene er vurdert til markedsverdi, begrenset til maksimal kredittkspnering for den enkelte motpart.

Kredittrisikoeksponering knyttet til finansielle eiendeler fordelt på geografiske områder

Morbank		(mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
Bankaktiviteter				
44.984	51.711	Sør-Trøndelag	49.177	41.646
24.387	25.585	Nord-Trøndelag	26.828	24.359
24.824	26.687	Møre og Romsdal	27.711	24.727
1.210	606	Sogn og Fjordane	649	1.209
1.429	1.070	Nordland	1.146	1.425

7.411	8.638	Oslo	9.098	11.622
7.130	6.813	Landet for øvrig	7.469	7.133
642	1.941	Utlandet	1.952	619
112.017	123.050	Totalt bankaktiviteter	124.032	112.740
		Finansielle instrumenter		
13.969	13.853	Norge	15.001	14.420
340	2.102	Europa/Asia	2.102	340
125	133	Nord-Amerika	133	125
7.972	7.606	Derivater	7.524	7.877
22.406	23.695	Sum	24.760	22.762
134.424	146.745	Totalt fordelt på geografiske områder	148.792	135.501

Note 14 - Finansielle instrumenter og motregning

I den finansielle oppstillingen har konsernet ingen finansielle instrumenter som bokføres netto.

SpareBank 1 SMN har to sett avtaler som regulerer motpartsrisiko og netting av derivater. For privat- og næringslivskunder anvendes rammeavtaler med krav om sikkerhetsstillelse. For kunder som driver med tradingvirksomhet aksepteres kun kontantdepot som sikkerhet. Avtalene er unilaterale, det vil si at det kun er kundene som stiller sikkerhet. Mot finansielle institusjoner inngår morbanken standardiserte og hovedsakelig bilaterale ISDA-avtaler. I tillegg har morbanken inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA) mot de mest sentrale motpartene. Per årskiftet 2015 har morbanken 26 aktive CSA-avtaler. Morbanken inngår utelukkende avtaler med konanter som sikkerhet. Håndteringen av disse avtalene har banken satt ut til SEB Prime Collateral Services, det vil si at de håndterer marginkravene på vegne av banken.

For verdipapir og derivater som handles over Oslo Børs benytter datterselskapet SpareBank 1 Markets DNB som clearingagent overfor Oslo Clearing. Eventuelle marginsikkerheter betales konto i DNB. DNB operer som agent mellom SpareBank 1 Markets og Oslo Clearing. Det betyr at det er Oslo Clearing som er SpareBank 1 Markets sin motpart.

Tabellen viser hva som morbanken og konsernet netto kan motregne ved konkurs eller mislighold.

Morbank

Periode	Type finansielt instrument	Beløp som bare kan nettes ved konkurs eller mislighold (mill. kr)
31.12.15	Derivater	2.149
31.12.14	Derivater	1.980

Konsern

Periode	Type finansielt instrument	Beløp som bare kan nettes ved konkurs eller mislighold (mill. kr)
31.12.15	Derivater	2.120
31.12.14	Derivater	1.980

Note 15 - Kredittkvalitet per klasse av finansielle eiendeler

Kredittkvaliteten av finansielle eiendeler håndteres ved at banken benytter sine interne retningslinjer for kredittrater. Se avsnitt kredittisiko under note 6 Risikoforhold .

Tabellen nedenfor viser kredittkvaliteten per klasse av eiendeler for utlansrelaterte eiendeler i balansen, basert på bankens eget kredittratingsystem. Hele utlansengasjementet er inkludert når deler av engasjementet er misligholdt. Misligholdt er i noten definert til betalingsmislighold over tusen kroner over 90 dager.

31.12.15 (mill. kr)		Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	5.883	-	-	-	-	-	5.883
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		38.894	8.895	3.683	926	1.070	177	53.645
Næringsliv		13.622	9.432	10.314	2.247	530	339	36.484
Sum utlån		52.516	18.327	13.997	3.173	1.600	516	90.129
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.032	-	-	-	-	-	4.032
Noterte andre obligasjoner		756	35	62	-	-	-	853
Unoterte statsobligasjoner		1.618	-	-	-	-	-	1.618
Unoterte andre obligasjoner		7.220	1.224	696	83	27	-	9.250
Sum finansielle investeringer		13.626	1.259	757	83	27	-	15.752
Totalt		72.024	19.586	14.755	3.256	1.627	516	111.765

31.12.14 (mill. kr)		Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	4.364	-	-	-	-	-	4.364
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		34.175	9.343	4.419	970	1.025	157	50.088
Næringsliv		11.209	12.055	10.411	2.485	430	242	36.832
Sum utlån		45.384	21.398	14.830	3.455	1.455	399	86.920
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.680	-	-	-	-	-	4.680
Noterte andre obligasjoner		4.026	2.248	1.013	85	34	-	7.406
Unoterte statsobligasjoner		1.217	-	-	-	-	-	1.217
Unoterte andre obligasjoner		245	450	142	24	13	-	873
Sum finansielle investeringer		10.168	2.699	1.155	109	47	-	14.177
Totalt		59.916	24.097	15.985	3.564	1.502	399	105.461

31.12.15 (mill. kr)		Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	2.407	-	-	-	-	-	2.407

Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		38.961	9.480	4.316	1.107	1.313	202	55.379
Næringsliv		13.799	9.846	11.179	2.550	862	361	38.596
Sum utlån		52.760	19.326	15.495	3.657	2.175	563	93.974
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.032	-	-	-	-	-	4.032
Noterte andre obligasjoner		756	35	62	-	-	-	853
Unoterte statsobligasjoner		1.618	-	-	-	-	-	1.618
Unoterte andre obligasjoner		7.220	1.224	696	83	27	-	9.250
Sum finansielle investeringer		13.626	1.259	757	83	27	-	15.752
Totalt		68.792	20.585	16.253	3.740	2.202	563	112.133

31.12.14 (mill. kr)	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	1.289	-	-	-	-	-	1.289
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		34.210	9.754	5.347	1.114	1.188	192	51.793
Næringsliv		11.491	12.450	11.138	2.768	667	259	38.785
Sum utlån		45.701	22.204	16.484	3.882	1.855	452	90.578
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.680	-	-	-	-	-	4.680
Noterte andre obligasjoner		4.026	2.248	1.013	85	34	-	7.406
Unoterte statsobligasjoner		1.217	-	-	-	-	-	1.217
Unoterte andre obligasjoner		245	450	142	24	13	-	873
Sum finansielle investeringer		10.168	2.699	1.155	109	47	-	14.177
Totalt		57.158	24.903	17.369	3.990	1.902	452	106.043

*) Garantier stilt av GIEK er ikke hensyntatt

Note 16 - Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Noten er en sensitivitetsanalyse gjort med utgangspunkt i relevante balanseposter per 31. desember og fremover i tid for det aktuelle året. Konsernets renterisiko beregnes ved at det simuleres et parallelt renteskift på ett prosent for hele rentekurven på alle balanseposter.

Risikoen har gjennom hele 2015 vært lav og innenfor den totale rammen fastsatt av bankens styre, 600.000 basispunkter per 31. desember 2015. For ytterligere detaljer vedrørende renterisiko se note 6 Risikoforhold.

Basisrisiko konsern (mill. kr)	Renterisiko, 1 % endring	
	2015	2014
Valuta		
NOK	-20	-15
EUR	1	-1
USD	-3	-5
CHF	-3	-5
Andre	0	-1
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-25	-26

Total renterisiko viser for 2015 at konsernet vil få et tap ved en renteoppgang. Tilsvarende for 2014.

Tabellen under viser hvordan rentekurven forskyver seg innenfor de ulike tidsintervallene med tilhørende gevinst og tap innenfor de enkelte løpetider.

Rentekurverisiko konsern (mill. kr)	Renterisiko, 1 % endring	
	2015	2014
Løpetid		
0 - 1 mnd	-11	-14
1 - 3 mndr	-1	2
3 - 6 mndr	-10	-8
6 - 12 mndr	9	9
1 - 2 år	-3	-4
2 - 3 år	7	2
3 - 4 år	-15	4
4 - 5 år	-1	-10
5 - 7 år	-1	-4
7 - 10 år	1	-3
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-25	-26

Note 17 - Markedsrisiko knyttet til valutaeksponering

Valutarisiko oppstår ved at konsernet har forskjeller mellom eiendeler og forpliktelser i den enkelte valuta. Handelsaktiviteten knyttet til omsetning av valuta skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimal nettoeksponering i valuta, målt i kroner.

Konsernet har utarbeidet rammer for nettoeksponering i hver enkelt valuta, samt rammer for aggregert netto valutaeksponering (uttrykt som den høyeste av sum lange og korte posisjoner). Overnatten kursrisiko for spothandel i valuta må netto ikke overstige 85 millioner kroner per enkeltvaluta og 100 millioner kroner aggregert.

Valutarisikoen har gjennom året vært lav og innenfor den totale rammen på 12 millioner kroner per 31. desember 2015. For ytterligere detaljer se note 6 Risikoforhold.

Morbank		Netto valutaeksponering NOK (mill. kr)	Konsern	
2014	2015		2015	2014
1	-4	EUR	-4	1
-5	-7	USD	-7	-5
-16	1	SEK	1	-16
-16	1	Andre	1	-16
-36	-9	Sum	-9	-36
100	100	Total valutaramme på bruttoposisjoner	100	100
85	85	Total ramme per valutasort	85	85
1,1	-0,3	Resultateffekt etter skatt ved 3 % endring	-0,3	1,1

Note 18 - Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler. For detaljert beskrivelse henvises til note 6 Risikoforhold.

Konsern						
31.12.15 (mill. kr)	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1 - 5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	6.156	1.646	241	-	111	8.155
Innskudd fra og gjeld til kunder	58.377	661	1.550	3.502	-	64.090
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	2.764	5.994	23.884	1.737	34.379
Derivater - kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	549	3.051	7.289	678	11.566
Andre forpliktelser	47	1.003	613	70	-	1.734
Ansvarlig lånekapital *)	-	14	300	3.060	-	3.374
Sum kontantstrøm forpliktelser	64.581	6.638	11.749	37.804	2.525	123.297
Kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	549	3.051	7.289	678	11.566
Kontraktsmessige kontantstrømmer inn	-	-568	-3.518	-8.310	-793	-13.189
Netto kontraktsmessige kontantstrømmer	-	-19	-467	-1.021	-115	-1.623

Konsern						
31.12.14 (mill. kr)	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1 - 5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	7.696	1.306	-	-	121	9.123
Innskudd fra og gjeld til kunder	54.893	1.364	1.429	2.994	-	60.680
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	3.991	1.245	24.419	2.578	32.233
Derivater - kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	904	748	7.703	1.555	10.910
Andre forpliktelser	37	975	537	77	-	1.625
Ansvarlig lånekapital *)	-	15	-	2.808	450	3.273
Sum kontantstrøm forpliktelser	62.626	8.555	3.959	38.001	4.704	117.844
Kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	904	748	7.703	1.555	10.910
Kontraktsmessige kontantstrømmer inn	-	-938	-902	-8.055	-1.744	-11.639
Netto kontraktsmessige kontantstrømmer	-	-33	-154	-352	-189	-729

Inkluderer ikke verdjusteringer for finansielle instrumenter til virkelig verdi.

*) For ansvarlig lånekapital benyttes call dato for kontantoppgjør

Note 19 - Netto renteinntekter

Morbank			Konsern	
2014	2015	(mill. kr)	2015	2014
		Renteinntekter		
138	112	Renter av utlån til og fordringer på sentralbanker og kredittinstitusjoner	43	58
3.699	3.447	Renter av utlån til og fordringer på kunder	3.669	3.810
381	304	Renter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapirer	304	381
5	1	Andre renteinntekter	16	17
4.223	3.865	Sum renteinntekter	4.031	4.265
		Rentekostnader		
189	147	Renter på gjeld til kredittinstitusjoner	148	91
1.240	968	Renter på innskudd fra og gjeld til kunder	949	1.216
931	840	Renter på utstedte verdipapirer	840	931
157	149	Renter på ansvarlig lånekapital	149	157
61	58	Andre rentekostnader	74	81
2.578	2.161	Sum rentekostnader	2.159	2.475
1.644	1.703	Sum netto renteinntekter	1.872	1.790

Note 20 - Netto provisjons- og andre inntekter

Morbank		(mill. kr)	Konsern	
2014	2015		2015	2014
		Provisjonsinntekter		
73	80	Garantiprovisjon	80	73
-	-	Meglerprovisjon	212	223
37	46	Porteføljeprovisjon spareprodukter	68	50
-	-	Formidlingsprovisjon spareprodukter	-	0
417	326	Provisjon fra SpareBank 1 Boligkreditt	326	417
10	8	Provisjon fra SpareBank 1 Næringskreditt	8	10
322	351	Betalingsformidling	344	328
138	156	Provisjon fra forsikringstjenester	156	138
34	38	Andre provisjonsinntekter	50	41
1.031	1.005	Sum provisjonsinntekter	1.245	1.281
		Provisjonskostnader		
88	92	Betalingsformidling	102	82
16	11	Andre provisjonskostnader	33	31
104	103	Sum provisjonskostnader	135	113
		Andre driftsinntekter		
28	30	Driftsinntekter fast eiendom	28	31
-	-	Eiendomsforvaltning og -omsetning	108	82
1	0	Inntekter finansiell rådgivning (Corporate)	27	1
13	4	Verdipapiromsetning	58	13
-	-	Regnskapsførerhonorarer	182	171
4	187	Andre driftsinntekter	32	45
47	220	Sum andre driftsinntekter	435	344
973	1.123	Sum netto provisjons- og andre driftsinntekter	1.545	1.512

Note 21 - Netto resultat fra finansielle eiendeler og forpliktelser

Morbank			Konsern	
2014	2015	(mill. kr)	2015	2014
Vurdert til virkelig verdi over resultatet				
77	-247	Verdiendring på renteinstrumenter	-218	77
Verdiendring på derivater/sikring				
1	-7	Netto verdiendring på sikrede obligasjoner og derivater	-67	0
1	-56	Netto verdiendring på sikrede fastrente utlån og derivater	-56	1
-64	181	Øvrige derivater	159	-101
Inntekter fra egenkapitalinstrumenter				
-	-	Inntekter fra eierinteresser	448	527
299	454	Utbytte fra eierinteresser	-	-
-13	-27	Verdiendring og gevinst fra eierinteresser	-10	-14
12	17	Utbytte fra egenkapitalinstrumenter	25	65
188	16	Verdiendring og gevinst på egenkapitalinstrumenter	162	158
501	330	Sum netto inntekter fra finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi	443	713
Vurdert til amortisert kost				
Verdiendring på renteinstrumenter				
-9	-3	Verdiendring på renteinstrumenter holdt til forfall	-3	-9
4	-	Verdiendring på renteinstrumenter lån og fordring	-	4
-5	-3	Sum netto inntekter fra finansielle eiendeler og forpliktelser til amortisert kost	-3	-5
Vurdert til virkelig verdi - tilgjengelig for salg				
Inntekter fra egenkapitalinstrumenter				
0	0	Gevinst/tap ved realisasjon av finansielle eiendeler	0	0
0	0	Sum netto inntekter fra finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	0	0
12	19	Netto inntekter fra valutahandel	19	12
508	346	Sum netto resultat fra finansielle eiendeler og forpliktelser	459	720

Note 22 - Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte

Alle godtgjørelsesordninger i SpareBank 1 SMN utformes i samsvar med finansforetaksloven og verdipapirhandelloven med tilhørende forskrift om godtgjørelsesordninger i finansforetak, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond.

Godtgjørelsesutvalget skal foreta en årlig gjennomgang av praktiseringen av godtgjørelsesordningen, og det skal utarbeides en skriftlig rapport som oversendes styret for gjennomgang og godkjenning. Godtgjørelsesutvalget skal besørge at praktiseringen av godtgjørelsesordningen minst en gang i året gjennomgås av uavhengige kontrollfunksjoner.

Styret skal godkjenne og vedlikeholde godtgjørelsesordningen, samt påse at dokumentasjonen som ligger til grunn for beslutninger er ivarettatt. I tillegg skal styret godkjenne enhver materiell endring eller unntak fra godtgjørelsesordningen.

Konsernets retningslinjer for variabel godtgjørelse skal sikre at ansatte, grupper eller virksomheten som helhet etterlever de risikostyringsstrategier, prosesser og verktøy konsernet har implementert for å beskytte verdier. Godtgjørelsesordningene utformes på en slik måte at ikke enkeltpersoner eller organisasjonen tar uakseptabel risiko for å maksimere den variable godtgjørelsen. Dette innebærer blant annet at grunnlaget for variabel godtgjørelse knyttet til foretakets risikjusterte resultat skal være en periode på minst ett år, og at opptjeningsperioden ikke skal være kortere enn ett år. SpareBank 1 SMN har ikke godtgjørelsesordninger for kundenheter som stimulerer til adferd som utfordrer bankens risikotoleranse, etiske retningslinjer eller kan bidra til interessekonflikter. Konsernet har ikke godtgjørelsesordninger for kontrollfunksjoner som stimulerer til adferd som utfordrer habilitet.

Godtgjørelsesordningen i SpareBank 1 SMN inneholder også særskilte regler for ledende ansatte. For disse gruppene er grunnlaget for variabel godtgjørelse knyttet til foretakets risikjusterte resultat over en periode på minst to år. Minimum 50 prosent av den variable godtgjørelsen tildeles i form av egenkapitalbevis, som bindes og tildeles med en tredjedel per år over 3 år.

Vurderingen av hvem som er omfattet av bestemmelsene for ledende ansatte, er basert på de kriterier som er fastsatt i gjeldende lover, forskrifter og regelverk.

Det er etablert klausuler om avkorting dersom det avdekkes brudd på gjeldende regelverk eller retningslinjer. Grunnlag for avkorting bygger på konsernets sanksjonssystem.

Morbank			Konsern		
2014	2015	(mill. kr)	2015	2014	
569	496	Lønn	954	893	
46	49	Pensjonskostnader (Note 24)	77	62	
31	43	Sosiale kostnader	63	47	
645	588	Sum personalkostnader	1.093	1.002	
798	739	Gjennomsnittlig antall ansatte	1.922	1.241	
753	645	Antall årsverk per 31.12.	1.208	1.192	
789	689	Antall ansatte per 31.12.	1.298	1.273	

Ytelser til konsernledelsen

2015 (1.000 kr)

Navn	Tittel	Lønn mv.	Herav bonus ^{*)}	Herav aksjebasert bonus-avlønnning	Herav pensjonstilskudd for lønn utover 12G	Nåverdi pensjonsforpliktelse	Opptjente pensjonsrettigheter siste år	Lån per 31.12.	Antall egenkapitalbevis
Finn Haugan	Konsernsjef	6.445	-	56	2.297	16.856	167	10.252	197.906
Kjell Fordal	Konserndir. Finans	3.011	-	56	472	8.803	885	5.832	244.422
Wenche Margaretha Seljeseth ^{**)}	Konserndir. Forretningsdrift og -utvikling	2.251	-	-	231	-	66	2.271	-
Vegard Helland	Konserndir. Næringsliv	2.677	-	56	318	1.897	169	352	33.312
Svein Tore Samdal ^{**)}	Konserndir. Privatmarked	2.853	-	56	350	-	66	7.948	22.618
Nelly Maske ^{**)}									

Konserndir. Organisasjon og utvikling	1.978	-	56	161	-	66	5.397	20.000
---------------------------------------	-------	---	----	-----	---	----	-------	--------

2014 (1.000 kr)

Navn	Tittel	Lønn mv.	Herav bonus *)	Herav aksjebasert bonus-avlønn	Herav pensjons-tilskudd for lønn utover 12G	Nåverdi pensjonsforpliktelse	Opptjente pensjonsrettigheter siste år	Lån per 31.12.	Antall egenkapitalbevis
Finn Haugan	Konsernsjef	6.609	399	200	2.297	16.156	640	10.619	177.906
Kjell Fordal	Konserndir. Finans	3.073	243	121	460	8.138	744	6.438	224.422
Wenche Margaretha Seljeseth **)	Konserndir. Forretningsdrift og -utvikling	2.335	180	90	223	-	65	2.696	8.139
Tina Steinsvik Sund **)	Konserndir. Prestasjonsutvikling/HR/Dig. kanaler til 31.03.14	937	189	95	59	-	16	6.713	11.606
Vegard Helland	Konserndir. Næringsliv	2.733	206	103	307	1.946	130	2.357	13.312
Svein Tore Samdal **)	Konserndir. Privatmarked	2.654	69	35	378	-	65	4.634	2.618

*) Gjelder utbetalt bonus opptjent i foregående regnskapsår. Bonus-ordningen ble avviklet i 2015, og erstattet med Aksjebasert bonusavlønn

**) Innskuddsbasert pensjonsordning, opptjente pensjonsrettigheter er årets innbetalte sparebeløp.

Som følge av endringer i skattereglene for topp-pensjon besluttet styret å avvikle den kollektive pensjonsordningen for lønninger utover 12G fra første januar 2007. For de som var omfattet av tidligere topp-pensjon ble det innført en individuell topp-pensjonsordning som tilsvarer 16 prosent av lønn utover 12G. Pensjonstilskuddet skal benyttes til pensjonssparing i produkter levert av SpareBank 1. For å sikre likeverdighet med den ordningen som ble avviklet, kompenseres også skatten på dette pensjonstilskuddet. I ettertid er 12G ordning etablert for en del nye ledere. Mottaker er forpliktet til ikke å disponere midlene før oppnådd pensjonsalder. Styret har til enhver tid rett til å kontrollere at 12 G-sparing skjer i henhold til forutsetningene.

Det er inngått førtidspensjonsavtale med konsernsjef ved fratredelse før fylte 67 år, med en pensjon på 68 prosent av pensjonsgivende lønn. Avtalen gjelder fram til utløpet av den måneden konsernsjefen fyller 67 år. I pensjonsforpliktelsen til konsernsjef inngår bankens kollektive pensjonsordning. Konsernsjef har i tillegg avtale om ytelse til etterlatte.

Konserndirektører har etterlønsavtaler på 12 eller 24 måneder, med avkorting av lønn som opptjenes i annet ansettelsesforhold. I alle tilfeller er maksimal etterlønn uten avkorting 12 måneder.

Det er inngått en førtidspensjonsavtale med en av konserndirektørene, med rett til å fratre ved fylte 62 år. Pensjon er 68 prosent av pensjonsgivende lønn. Ytelsen knyttet til denne ordningen inngår i grunnlaget for opptjente pensjonsrettigheter i tabellen over.

Antall egenkapitalbevis inkluderer egenkapitalbevis eid av nærstående og selskaper man har betydelig innflytelse i.

Ytelser til styret og kontrollkomiteen

2015 (1.000kr)

Navn	Tittel	Honorar	Honorarer til revisjons-, risiko-, og godtgjørelsesutvalget	Andre godtgjørelser	Lån per 31.12.	Antall egenkapitalbevis
Kjell Bjordal	Styreleder	425	32	49	-	110.000
Bård Benum	Nestleder styret	225	75	1	3.269	-
Aud Skrudland	Styremedlem	195	22	1	-	2.765
Arnhild Holstad	Styremedlem	195	-	8	2.421	-
Paul E. Hjeltn-Hansen	Styremedlem	195	100	3	-	49.219
Venche Johnsen *)	Styremedlem, ansattrepresentant	195	-	732	695	24.716
Janne Thyø Thomsen	Styremedlem	195	75	1	-	3.000
Morten Loktu	Styremedlem	195	22	1	-	5.000
Terje Lium	Leder kontrollkomiteen	158	-	1	-	-
Anders Lian	Nestleder kontrollkomiteen	106	-	1	-	-
Terje Ruud	Medlem kontrollkomiteen	106	-	1	-	-

*) Andre godtgjørelser inkluderer lønn i ansettelsesforhold

2014 (1.000 kr)

Navn	Tittel	Honorar	Honorarer til revisjons- og godtgjørelsesutvalget	Andre godtgjørelser	Lån per 31.12.	Antall egenkapital-bevis
Kjell Bjordal	Styreleder	370	30	8	-	100.000
Bård Benum	Nestleder styret	200	76	2	-	-
Aud Skrudland	Styremedlem	173	20	2	-	2.765
Arnhild Holstad	Styremedlem	173	41	3	2.507	-
Paul E. Hjelm-Hansen	Styremedlem	173	95	2	-	49.219
Venche Johnsen *)	Styremedlem, ansattrepresentant	173	-	689	108	24.716
Janne Thyø Thomsen	Styremedlem fra 1. april 2014	130	36	1	-	-
Morten Loktu	Styremedlem	173	20	4	-	5.000
Terje Lium	Leder kontrollkomiteen	150	-	2	-	-
Anders Lian	Nestleder kontrollkomiteen	100	-	2	-	-
Terje Ruud	Medlem kontrollkomiteen	100	-	2	-	-

*) Andre godtgjørelser inkluderer lønn i ansettelsesforhold

Styrets leder har verken bonusavtale eller avtale om etterlønn. Antall egenkapitalbevis inkluderer egenkapitalbevis eid av nærstående og selskaper man har betydelig innflytelse i.

Honorar til representantskapet

(1.000 kr)

	2015	2014
Randi Dyrnes, representantskapets leder	86	78
Øvrige medlemmer	580	452

Note 23 - Andre driftskostnader

Morbank			Konsern	
2014	2015	(mill. kr)	2015	2014
645	588	Personalkostnader	1.093	1.002
199	194	IT-kostnader	240	223
21	18	Porto og verditransport	22	25
44	55	Markedsføring	96	81
40	41	Ordinære avskrivninger (note 33)	104	109
119	123	Driftskostnader faste eiendommer	100	93
66	68	Kjøpte tjenester	105	78
131	129	Andre driftskostnader	171	178
1.265	1.217	Sum andre driftskostnader	1.931	1.789
		Godtgjørelse til revisor (1.000 kr)		
1.327	1.472	Lovpålagt revisjon	2.563	2.315
259	50	Andre attestasjonstjenester	143	389
22	9	Skatterådgivning	132	52
303	156	Andre tjenester utenfor revisjonen	387	627
1.911	1.686	Sum inklusive merverdiavgift	3.225	3.383

Note 24 - Pensjon

Ytelsesbasert ordning

Pensjonsordningen administreres ved egen pensjonskasse, og gir rett til bestemte fremtidige pensjonsytelser fra fylte 67 år. I ordningene inngår også barnepensjon og uførepensjon etter nærmere bestemte regler. Konsernets ytelsesbaserte pensjonsordning sikrer de fleste ansatte en pensjon på 68 prosent av sluttlønn opptil 12 G. Ytelsesordningen er lukket for nye medlemmer.

Innskuddsbasert ordning

Innskuddsbaserte pensjonsordninger innebærer at konsernet ikke gir løfte om fremtidig pensjon av en gitt størrelse, men betaler et årlig tilskudd til de ansattes kollektive pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på tilskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Konsernet har ingen ytterligere forpliktelser knyttet til levert arbeidsinnsats etter at det årlige innskuddet er betalt. Det er ingen avsetning for påløpte pensjonsforpliktelser i slike ordninger. Innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres direkte. I forbindelse med lukking av ytelsesordningen i 2007 etablerte konsernet innskuddsbasert pensjonsordning for sine ansatte.

Avtalefestet førtidspensjon

Bank- og finansnæringen har inngått avtale om avtalefestet pensjon (AFP). Ordningen dekker førtidspensjon fra 62 til 67 år. Konsernets ansvar er 100 prosent av pensjonen som utbetales mellom 62 og 64 år og 60 prosent av pensjonen som utbetales mellom 65 og 67 år. Optak av nye pensjonister opphørte med virkning fra 31. desember 2010.

Avtalefestet førtidspensjon ny ordning

Lov om statstilskudd til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskuddsloven) trådte i kraft 19. februar 2010. Arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt i 2011 eller senere, vil bli gitt ytelse etter den nye ordningen. Ny AFP-ordning utgjør et livsvarig påslag på Folketrygden og kan tas ut fra 62 år. Arbeidsgivernes premie skal fastsettes som en prosentandel av lønnsutbetalinger mellom 1G og 7,1G. I tråd med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse er det i regnskapsåret ikke foretatt avsetning for konsernets reelle AFP-forpliktelse. Dette skyldes at Felleskontoret for LO/NHO så langt ikke har foretatt de nødvendige beregninger.

For nærmere omtale av konsernets pensjonsordninger se note 2 om regnskapsprinsipper samt note 22 personalkostnader.

IAS 19 Ytelser til ansatte

Fra første januar 2013 har konsernet anvendt IAS 19R Ytelser til ansatte og endret basis for beregning av pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader. Alle estimatavvik skal etter IAS 19R føres i oppstilling over andre inntekter og kostnader.

Konsernet har per 31. desember 2015 benyttet nytt dødelighetsgrunnlag K2013 som fastsatt av Finanstilsynet 8. mars 2013 (K2013FT) som utgangspunkt for beregningen. Denne er deretter justert for startdødelighet og dødelighetsnedgang. Finanstilsynet benytter i sin tabell tolv prosent i startdødelighet, mens konsernet benytter fem prosent. Dødelighetsnedgangen er også noe justert i forhold til Finanstilsynets tabell, dog uten vesentlig påvirkning på forpliktelsen. Sikkerhetsmarginene i den benyttede dødelighetstabellen, K2013BE, er derved noe lavere enn K2013FT, men etter konsernets vurdering gir den benyttede tabellen beste estimat på pensjonsforpliktelsen på balansedagen.

Økonomiske forutsetninger	31.12.15		31.12.14	
	Kostnader	Forpliktelser	Kostnader	Forpliktelser
Diskonteringsrente	2,3 %	2,7 %	4,0 %	2,3 %
Forventet avkastning på midlene	2,3 %	2,7 %	4,0 %	2,3 %
Forventet fremtidig lønnsutvikling	2,5 %	2,3 %	3,5 %	2,5 %
Forventet G-regulering	2,5 %	2,3 %	3,5 %	2,5 %
Forventet pensjonsregulering	0,0 %	0%/2,25%	0,6 %	0,0 %
Arbeidsgiveravgift	14,1 %	14,1 %	14,1 %	14,1 %
Forventet frivillig avgang før/etter 50 år	2/0 %	2/0 %	2/0 %	2/0 %
Forventet AFP-uttak fra 62/64 år	25/50 %	25/50 %	25/50 %	25/50 %
Dødelighetstabell	K2013BE			
Uførhet	IR73			

Morbank			Konsern	
2014	2015	Netto pensjonsforpliktelse i balansen. Finansiell status 1.1. (mill. kr)	2015	2014
613	737	Nåverdi pensjonsforpliktelse i fondsbaserte ordninger	768	638

-703	-729	Virkelig verdi av pensjonsmidler	-754	-726
4	9	Korrigerings mot EK IB	8	5
-85	16	Netto pensjonsforpliktelse i balansen før arbeidsgiveravgift	22	-83
3	3	Arbeidsgiveravgift	4	4
-82	19	Netto pensjonsforpliktelse i balansen etter arbeidsgiveravgift	26	-79

Fordeling av forpliktelsen mellom usikret og sikret pensjonsordning konsern 1.1.

Konsern (mill. kr)	2015			2014		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Nåverdi pensjonsforpliktelse i fondsbaserte ordninger	746	22	768	614	24	638
Virkelig verdi av pensjonsmidler	-754	-	-754	-726	-	-726
Korrigerings mot EK IB	8	0	8	5	-	5
Netto pensjonsforpliktelse i balansen før arbeidsgiveravgift	0	22	22	-107	24	-83
Arbeidsgiveravgift	1	3	4	0	3	4
Netto pensjonsforpliktelse i balansen etter arbeidsgiveravg.	1	25	26	-107	27	-79

2014	2015	Periodens pensjonskostnad (mill. kr)	2015	2014
24	24	Ytelsesbasert pensjon opptjent i perioden	28	26
-2	0	Netto renteinntekt	0	-2
21	24	Netto ytelsesbasert pensjonskostnad uten arbeidsgiveravg.	28	23
4	5	Periodisert arbeidsgiveravgift	5	4
25	29	Netto resultatført ytelsesbasert pensjonskostnad *)	33	27
8	7	Avtalefestet pensjon, ny ordning	9	9
13	13	Innskuddsbasert pensjonskostnad	34	26
46	49	Periodens pensjonskostnad	77	62
2	2	*) Herav avtalefestet pensjon gammel ordning, usikret	2	2

Aktuarielle tap og gevinster ført over andre inntekter og kostnader (mill. kr)	2015			2014		
	Usikret ordning	Sikret ordning	Totalt	Usikret ordning	Sikret ordning	Totalt
Endring diskonteringsrente	-0	-46	-47	1	207	208
Endring i andre økonomiske forutsetningene	-0	-10	-10	0	-68	-68
Endring i dødelighetstabell	-	-	-	-	-	-
Endring i andre demografiske forutsetninger	-	-	-	-	-	-
Endring i andre forhold DBO	-1	-13	-14	-1	-18	-19
Endring i andre forhold pensjonsmidler	-	-46	-46	-	-8	-8
Aktuarielle tap (gevinst) i perioden	-1	-115	-116	1	112	113

2014	2015	Bevegelse i netto pensjonsforpliktelse i balansen (mill. kr)	2015	2014
-82	19	Netto pensjonsforpliktelse i balansen 1.1.	26	-79
109	-109	Aktuarielle tap (gevinster) gjennom året	-116	113
25	21	Netto resultatført ytelsesbasert pensjonskostnad inkl planendring/avkortning	34	27
-5	-1	Utbetalinger over drift	-1	-5
-28	-30	Innbetalt pensjonspremie ytelsesbaserte ordninger	-36	-30
19	-100	Netto pensjonsforpliktelse i balansen 31.12.	-94	26
2014	2015	Finansiell status 31.12.	2015	2014
737	662	Pensjonsforpliktelse	711	768
-721	-764	Verdi av pensjonsmidler	-808	-746

16	-103	Netto pensjonsforpliktelse før arbeidsgiveravgift	-97	22
3	3	Arbeidsgiveravgift	4	4
19	-100	Netto pensjonsforpliktelse etter arbeidsgiveravgift *)	-94	26

*) Presenteres brutto i konsernregnskapet

Fordeling av finansiell status 31.12. mellom sikret og usikret pensjonsordning konsern

Konsern (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse	689	22	711	746	22	768
Verdi av pensjonsmidler	-808	-	-808	-746	-	-746
Netto pensjonsforpliktelse før arbeidsgiveravgift	-120	22	-97	0	22	22
Arbeidsgiveravgift	1	3	4	1	3	4
Netto pensjonsforpliktelse etter arbeidsgiveravgift	-119	25	-94	1	25	26

Virkelig verdi av pensjonsforpliktelsen konsern (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
IB pensjonsforpliktelser (PBO)	768	638
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	28	26
Utbetaling/utløsning fra ordning	-30	-45
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	17	24
Planendring/ avkortning	-3	-
Aktuariell tap/(gevinst)	-69	125
UB pensjonsforpliktelser (PBO)	711	768

Virkelig verdi av pensjonsmidlene konsern (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
IB pensjonsmidler	754	726
Innbetalinger	33	31
Utbetalinger/utløsning fra fond	-30	-45
Forventet avkastning	17	26
Planendring/ avkortning	-3	-
Aktuarielle endringer	38	8
UB markedsverdi av pensjonsmidler	808	746

Sensitivitet konsern	Diskonteringsrente		Lønnsjustering		Pensjonsregulering
	+ 1 %-poeng	- 1 %-poeng	+ 1 %-poeng	- 1 %-poeng	+ 1 %-poeng
2015					
Endring i opptjente pensjonsrettigheter i løpet av året	-5	8	6	-4	4
Endring i pensjonsforpliktelse	-96	124	66	-54	84
2014					
Endring i opptjente pensjonsrettigheter i løpet av året	-4	6	4	-4	3
Endring i pensjonsforpliktelse	-111	143	77	-67	93

31.12.14	31.12.15	Medlemmer	31.12.15	31.12.14
834	809	Antall personer som er med i pensjonsordningen	847	871
361	307	Herav aktive	341	395
473	502	Herav pensjonister og uføre	506	476

Plassering av pensjonsmidlene i pensjonskassen, prosentvis fordeling	2015	2014
--	------	------

Omløpsobligasjoner	21 %	17 %
Anleggsobligasjoner	23 %	27 %
Pengemarked	13 %	13 %
Aksjer	37 %	34 %
Eiendom	6 %	6 %
Annet	0 %	2 %
Sum	100 %	100 %

Pensjonsordningen er plassert i egen pensjonskasse, som har en langsiktig horisont på forvaltning av kapitalen. Pensjonskassen søker å oppnå en høyest mulig avkastning ved å sette sammen en investeringsportefølje som gir den maksimale risikjusterte avkastningen. Pensjonskassen søker å spre plasseringene på ulike utstedere og aktivaklasser for å redusere den selskaps- og markedspesifikke risikoen. Porteføljen er således sammensatt av aksjeinvesteringer i norske og utenlandske aksjer. Obligasjonsporteføljen er i all hovedsak plassert i norske obligasjoner. Bankinnskudd er plassert norske banker.

Note 25 - Skatt

Morbank			Konsern	
2014	2015	(mill. kr)	2015	2014
1.777	1.796	Resultat før skattekostnad	1.787	2.143
-566	-492	+/- permanente forskjeller *)	-359	-813
133	251	+/- endring midlertidige forskjeller i henhold til spesifikasjon	218	161
-	-	+ underskudd til fremføring	55	-15
1.344	1.556	Årets skattegrunnlag/skattepliktig inntekt	1.700	1.476
363	420	Herav betalbar skatt	459	398
-22	-	For mye/lite skatt avsatt tidligere år	-	-22
341	420	Sum betalbar skatt	459	377
363	420	Betalbar skatt av årets overskudd	459	398
27	-30	Skatteeffekt poster ført direkte mot egenkapital	-30	28
-36	-65	+/- endring i utsatt skatt	-60	-40
-22	-	+/- for mye/lite avsatt betalbar skatt tidligere år	-	-23
-1	-	+ kildeskatt	-	-1
330	325	Årets skattekostnad	370	362
		Endring i netto forpliktelse ved utsatt skatt		
-36	95	Resultatført utsatt skatt	90	-40
-27	-30	Utsatt skatt ført mot egenkapital	-30	-28
-	-	Eiendeler ved utsatt skatt anskaffet i virksomhetssammenslutning	121	-
78	-	Korrigerings betalbar skatt/utsatt skatt tidligere år *)	-	73
15	65	Sum endring i netto forpliktelse ved utsatt skatt	181	5

*) Skyldes endringer i midlertidige forskjeller mellom avlagt årsregnskap og endelige ligningspapirer

Balanseført			Balanseført	
31.12.14	31.12.15	Sammensetning av balanseført utsatt skatt (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
		Midlertidige forskjeller på:		
-	-	- Driftsmidler	51	69
-	-	- Leasingobjekter	149	113
-	99	- Netto pensjonsforpliktelse	103	3
122	125	- Verdipapirer	125	122
1.043	584	- Sikringsinstrumenter	584	1.043
1	-	- Andre midlertidige forskjeller	1	3
1.166	809	Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	1.013	1.353
315	202	Utsatt skatt	253	365
		Midlertidige forskjeller på:		
-11	-3	- Driftsmidler	-20	-16
-19	-	- Netto pensjonsforpliktelse	-6	-26
-4	-124	- Verdipapirer	-124	-95
-984	-789	- Sikringsinstrumenter	-789	-984
-30	-27	- Andre midlertidige forskjeller	-233	-168
-	-	- Fremførbart underskudd	-507	-62
-1.048	-942	Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1.679	-1.350
-283	-236	Utsatt skattefordel	-420	-365
32	-33	Netto utsatt skatt/skattefordel	-167	1

Tabellen ovenfor består av midlertidige forskjeller fra alle konsoliderte selskaper vist brutto. På selskapsnivå er skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller nettoført. På konsernivå bruttoføres dette i samsvar med IAS 12 ved at hvert selskap presenteres separat ved beregning av konsernets skattefordel og utsatt skatt:

	31.12.15	31.12.14
Skattefordel balanseført 31.12.	188	44
Utsatt skatt balanseført 31.12.	-21	45

Resultatført			Resultatført	
2014	2015	Sammensetning av resultatført utsatt skatt (mill. kr)	2015	2014
		Midlertidige forskjeller på:		
-9	-7	- Driftsmidler	18	25
-	-	- Leasingobjekter	-36	-39
-	-	- Netto pensjonsforpliktelse	16	-32
-67	120	- Verdipapirer	-4	73
-555	-195	- Sikringsinstrumenter	459	-555
-	-2	- Andre midlertidige forskjeller	2	-1
-631	-85	Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	455	-529
-170	-23	Utsatt skatt	123	-143
		Midlertidige forskjeller på:		
-	-	- Driftsmidler	4	-8
101	-8	- Netto pensjonsforpliktelse	-20	24
124	-4	- Verdipapirer	29	22
510	459	- Sikringsinstrumenter	-195	510
30	-	- Andre midlertidige forskjeller	66	41
-	-	- Fremførbart underskudd	-60	-12
765	447	Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-176	575
206	121	Utsatt skattefordel	-48	155
-	-3	Effekt av endret skattesats fra 27 % til 25 %	14	-
36	95	Netto	90	13

2014	2015	Avstemming av resultatført periodeskatt med resultat før skatt (mill. kr)	2015	2014
480	485	27 % av resultat før skatt	482	579
-153	-133	Ikke skattepliktige resultatposter (permanente forskjeller) *)	-97	-220
27	-30	Skatteeffekt av poster ført direkte mot egenkapital	-29	28
-	3	Effekt av endret skattesats fra 27 % til 25 %	14	-
-1	-	Kildeskatt	-	-1
-22	-	For mye/lite avsatt skatt tidligere år	-	-23
330	325	Resultatført periodeskatt	370	362
19 %	18 %	Effektiv skattesats i %	21 %	17 %

*) Inkluderer ikke fradragberettigede kostnader samt fradrag for resultatandel knyttet til tilknyttede og felleskontrollerte selskaper (resultatandeler trekkes ut ettersom de allerede er skattlagt hos det enkelte selskap)

Note 26 - Klassifisering av finansielle instrumenter

Konsern	Finansielle instrumenter til virkelig verdi			Tilgjengelig for salg	Finansielle instrumenter målt til amortisert kost	Total
	Holdt for omsetning i hht IAS 39	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi	Holdt til forfall			
31.12.15 (mill kr)						
Eiendeler						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	-	-	-	-	3.270	3.270
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	-	-	-	-	2.407	2.407
Utlån til og fordringer på kunder	-	4.436	-	-	88.979	93.415
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinstrumenter	757	620	-	108	-	1.485
Sertifikater og obligasjoner	-	15.752	-	-	-	15.752
Derivater	6.027	1.497	-	-	-	7.524
Sum finansielle eiendeler	6.784	22.305	-	108	94.656	123.852
Forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	-	-	-	-	8.155	8.155
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	-	-	-	64.090	64.090
Verdipapirgjeld	-	-	-	-	35.154	35.154
Derivater	5.351	63	-	-	-	5.414
Ansvarlig lånekapital	-	-	-	-	3.463	3.463
Sum finansielle forpliktelser	5.351	63	-	-	110.862	116.276

31.12.14 (mill kr)	Finansielle instrumenter til virkelig verdi			Tilgjengelig for salg	Finansielle instrumenter målt til amortisert kost	Total
	Holdt for omsetning i hht IAS 39	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi	Holdt til forfall			
Eiendeler						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	-	-	-	-	4.676	4.676
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	-	-	-	-	1.289	1.289
Utlån til og fordringer på kunder	-	3.277	-	-	86.835	90.112
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinstrumenter	-	673	-	35	-	708
Sertifikater og obligasjoner	-	14.177	-	-	-	14.177
Derivater	6.374	1.503	-	-	-	7.877
Sum finansielle eiendeler	6.374	19.663	-	35	92.799	118.871
Forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	-	-	-	-	9.123	9.123
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	-	-	-	60.680	60.680
Verdipapirgjeld	-	-	-	-	33.001	33.001
Derivater	167	6.085	-	-	-	6.252

Ansvarlig lånekapital	-	-	-	-	3.371	3.371
Sum finansielle forpliktelser	167	6.085	-	-	106.175	112.427

Note 27 - Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter til virkelig verdi klassifiseres i ulike nivåer.

Nivå 1: Verdsettelse basert på noterte priser i aktivt marked

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som handles i aktive markeder er basert på markedspris på balansedagen. Et marked er betraktet som aktivt dersom markedskursene er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse prisene representerer faktiske og regelmessige forekommende markedstransaksjoner på armlengdes avstand. I kategorien inngår blant annet børsnoterte aksjer og statskassaveksler.

Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata

Nivå 2 består av instrumenter som verdsettes ved bruk av informasjon som ikke er noterte priser, men hvor priser er direkte eller indirekte observerbare for eiendelene eller forpliktelsene, og som også inkluderer noterte priser i ikke aktive markeder.

Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare data

Hvis fastsettelse av verdi ikke er tilgjengelig i forhold til nivå 1 og 2 benyttes verdsettelsesmetoder som baserer seg på ikke-observerbar informasjon.

Følgende tabell presenterer konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi per 31. desember 2015

Eiendeler (mill. kr)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	39	7.485	-	7.524
- Obligasjoner og sertifikater	2.207	13.545	-	15.752
- Egenkapitalinstrumenter	803	-	574	1.377
- Fastrentelån og ansvarlig lån	-	43	4.405	4.447
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	108	108
Sum eiendeler	3.048	21.073	5.087	29.207
Forpliktelser	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	44	5.371	-	5.414
- Egenkapitalinstrumenter	385	9	-	394
Sum forpliktelser	429	5.380	-	5.808

Følgende tabell presenterer konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi per 31. desember 2014

Eiendeler (mill. kr)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	326	7.551	-	7.877
- Obligasjoner og sertifikater	3.859	10.318	-	14.177
- Egenkapitalinstrumenter	48	-	625	673
- Fastrentelån og ansvarlige lån	-	43	3.277	3.320
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	35	35
Sum eiendeler	4.233	17.911	3.937	26.082
Forpliktelser	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	324	5.928	-	6.252
Sum forpliktelser	324	5.928	-	6.252

Endringer i instrumentene klassifisert i nivå 3 per 31. desember 2015

(mill. kr)	Fastrentelån	Aksjer til virkelig verdi over resultatet	Aksjer tilgjengelig for salg	Sum
Inngående balanse 1.1.15	3.277	625	35	3.937
Tilgang	2.224	20	-	2.244
Avhending	-1.000	-63	-2	-1.065
Netto gevinst/tap på finansielle instrumenter	-33	-7	75	34
Endring verdsettelsesmodell fastrentelån	-64	-	-	-64
Utgående balanse 31.12.15	4.405	574	108	5.087

Endringer i instrumentene klassifisert i nivå 3 per 31. desember 2014

(mill. kr)	Fastrentelån	Aksjer til virkelig verdi over resultatet	Aksjer tilgjengelig for salg	Sum
Inngående balanse 1.1.14	2.656	909	40	3.605
Tilgang	946	38	3	987
Avhending	-389	-341	-4	-733
Netto gevinst/tap på finansielle instrumenter	64	19	-4	79
Utgående balanse 31.12.14	3.277	625	35	3.937

Metode for verdsettelse

Verdsettelsesmetodene som benyttes er tilpasset til hvert finansielle instrument, og har som formål å benytte mest mulig av informasjonen som er tilgjengelig i markedet.

Metode for verdsettelse av finansielle instrumenter i nivå 2 og 3 er beskrevet i det følgende:

Utlån til kunder (nivå 3)

Utlånene består i hovedsak av fastrenteutlån i norske kroner. Verdien av fastrenteutlånene fastsettes ved at avtalte rentestrømmer neddiskonteres over løpetiden med en diskonteringsfaktor som er justert for marginkrav. Ved beregning av sensitivitet, er diskonteringsfaktor økt med 10 punkter, (se nederste tabell).

Sertifikater og obligasjoner (nivå 2 og 3)

Verdivurderingen i nivå 2 baseres i hovedsak på observerbar markedsinformasjon i form av rentekurver, valutakurser og kredittmarginer til den enkelte kreditt og obligasjonens eller sertifikatets karakteristika. For papirer vurdert under nivå 3 baseres verdsettelsen på indikative priser fra tredjepart eller sammenlignbare papirer.

Aksjer (nivå 3)

Aksjer som er klassifisert i nivå 3 omfatter i det vesentligste investeringer i unoterte aksjer. Eierandelene i Nordito Property og Bank 1 Oslo Akershus verdivurderes hvert kvartal av SpareBank 1 Gruppen og distribueres til alle alliansebankene. Verdivurderingene er basert på et gjennomsnitt av fem ulike metoder, hvor siste kjente transaksjonskurs, resultat per aksje, utbytte per aksje og EBITDA er input i vurderingene. Fastsettelse av virkelig verdi for aksjene i Polaris Media er basert på verdsettelse foretatt av SpareBank 1 Markets. Denne er foretatt basert på verdjustert egenkapital.

Aksjer klassifisert i nivå 3 omfatter videre til sammen 389 millioner kroner i Private Equity-investeringer, eiendomsfond, hedgefond og unoterte aksjer gjennom selskapet SpareBank 1 SMN Invest. Verdsettelsene er i all hovedsak basert på rapportering fra forvaltere av fondene, som benytter kontantstrømbaserte modeller eller multipler ved fastsettelse av virkelig verdi. Konsernet har ikke full tilgang til informasjon om alle elementene i disse verdsettelsene og har derfor ikke grunnlag for å fastsette alternative forutsetninger.

Eierinteressen i Visa Norge FLI er vurdert å være en finansiell eiendel og klassifisert i kategorien tilgjengelig for salg. SpareBank 1 SMN har beregnet virkelig verdi på sin andel av Visa Norge FLI til 74,7 millioner. Sensitivitet på nivå 3 måling: Ettersom estimert verdi av Visa Norge er beregnet av foreningen har vi ikke tilgang til alle vesentlige input, men SpareBank 1 SMN har hensyntatt en likviditetsrabatt på aksjene i Visa Inc, på 20 prosent. Dersom denne hadde vært justert til 25 prosent, ville målingen av virkelig verdi blitt 1 million lavere.

Finansielle derivater (nivå 2)

Finansielle derivater i nivå 2 omfatter i hovedsak valutaterminer og rente- og valutawapper. Verdssettelsen er basert på observerbare rentekurver I tillegg omfatter posten derivater knyttet til FRAer. Disse er verdsatt med utgangspunkt i observerbare priser i markedet. Derivater klassifisert i nivå 2 omfatter også aksjederivater knyttet til SpareBank 1 Markets' market-making aktiviteter. Hoveddelen av disse derivatene er knyttet opp mot de mest omsatte aksjene på Oslo Børs, og verdssettelsen baseres på kursutviklingen på den aktuelle/underliggende aksjen og observerbar eller beregnet volatilitet.

Sensitivitetsanalyse, nivå 3

(mill. kr)	Balanseført verdi	Effekt av mulige alternative forutsetninger
Fastrentelån	4.405	-11
Aksjer til virkelig verdi over resultatet *)	574	-
Aksjer tilgjengelig for salg	108	-1

*) Som beskrevet over er ikke informasjon for å foreta alternative beregninger tilgjengelig

Note 28 - Virkelig verdi av finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi regnskapsføres enten til amortisert kost eller er i sikringsrelasjon. For nærmere beskrivelse se note 2 Regnskapsprinsipper. Amortisert kost innebærer verdsetting av balanseposter etter opprinnelig avtalte kontantstrømmer, justert for nedskrivninger. Amortisert kost vil ikke alltid gi verdier som er i samsvar med markedets vurderinger av de samme finansielle instrumentene. Dette kan blant annet skyldes ulik oppfatning av markedsforhold, risikoforhold og avkastningskrav.

Hvilke metoder som ligger til grunn for å fastsette virkelig verdi for finansielle instrumenter som er vurdert til amortisert kost beskrives nedenfor:

Utlån til og fordringer på kunder

P.T. prisede utlån er utsatt for konkurranse i markedet. Dette tilsier at mulige merverdier i porteføljen ikke vil bli opprettholdt over lengre tid. Virkelig verdi av p.t.-prisede utlån er derfor satt til amortisert kost. Effekten av endringer i kredittkvaliteten i porteføljen hensyntas gjennom gruppevis nedskrivninger, og gir derfor et godt uttrykk for virkelig verdi i den delen av porteføljen hvor det ikke er foretatt individuelle nedskrivninger.

Individuelle nedskrivninger fastsettes gjennom en vurdering av fremtidig kontantstrøm, neddiskontert med effektiv rente. Nedskrevet verdi gir derfor et godt uttrykk for virkelig verdi av disse utlånene.

Obligasjoner klassifisert til holde til forfall

Endring til virkelig verdi er beregnet ut fra en teoretisk markedsverdivurdering basert på rente- og spreadkurver.

Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, Gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd fra kunder

For utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd fra kunder, estimeres virkelig verdi til å samsvare med amortisert kost.

Verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital

Verdivurderingen i nivå 2 baseres på observerbar markedsinformasjon i form av rentekurver og kredittmarginer der det er tilgjengelig.

Morbank

(mill.kr)	Nivå ^{*)}	31.12.15		31.12.14	
		Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler					
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	2	5.883	5.883	4.364	4.364
Utlån til og fordringer på kunder til amortisert kost	3	85.160	85.160	83.168	83.168
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost		91.043	91.043	87.532	87.532
Forpliktelseser					
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	8.155	8.155	9.123	9.123
Innskudd fra og gjeld til kunder	2	65.091	65.091	61.202	61.202
Verdipapirgjeld til amortisert kost	2	13.452	14.567	11.624	11.724
Verdipapirgjeld, sikring	2	21.702	21.349	21.378	21.688
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	2	2.356	2.350	2.364	2.421
Ansvarlig lånekapital, sikring	2	1.107	1.099	1.006	1.021
Sum finansielle forpliktelseser til amortisert kost		111.863	112.611	106.697	107.178

Konsern

(mill.kr)	Nivå ^{*)}	31.12.15		31.12.14	
		Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler					
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	2	2.407	2.407	1.289	1.289
Utlån til og fordringer på kunder til amortisert kost	3	88.979	88.979	86.835	86.835
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost		113.119	113.119	88.123	88.123
Forpliktelseser					
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	8.155	8.155	9.123	9.123
Innskudd fra og gjeld til kunder	2	64.090	64.090	60.680	60.680

Verdipapirgjeld til amortisert kost	2	13.452	14.567	11.624	11.724
Verdipapirgjeld, sikring	2	21.702	21.349	21.378	21.688
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	2	2.356	2.350	2.364	2.421
Ansvarlig lånekapital, sikring	2	1.107	1.099	1.006	1.021
Sum finansielle forpliktelser til amortisert kost		110.862	111.609	106.175	106.656

*) Virkelig verdi fastsettes etter ulike metoder innenfor tre nivåer. Se note 27 vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter for nærmere definisjon av nivåene

Note 29 - Certifikater og obligasjoner

Morbank		Certifikater og obligasjoner fordelt på utstedersektor (mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
		Stat		
3.799	2.225	Pålydende verdi	2.225	3.799
3.825	2.252	Bokført verdi	2.252	3.825
		Annen offentlig utsteder		
1.678	1.718	Pålydende verdi	1.718	1.678
1.702	1.729	Bokført verdi	1.729	1.702
		Finansielle foretak		
7.567	10.038	Pålydende verdi	10.038	7.567
8.306	11.298	Bokført verdi	11.298	8.306
		Ikke-finansielle foretak		
243	406	Pålydende verdi	406	243
278	419	Bokført verdi	419	278
13.287	14.387	Sum rentepapirer, pålydende verdi	14.387	13.287
67	54	Påløpte renter	54	67
14.177	15.752	Sum rentepapirer, bokført verdi	15.752	14.177

Note 30 - Finansielle derivater

Alle derivater blir bokført til virkelig verdi over resultatet. Gevinster blir ført som eiendeler og tap ført som gjeld for alle rentederivater. Dette gjelder både derivater benyttet til sikringsformål og ikke sikring. Konsernet benytter seg ikke av kontantstrømsikring.

Kontraktssum viser absoluttverdier for alle kontrakter.

For beskrivelse av motpartsrisiko og markedsrisiko se beskrivelse i note 6 risikoforhold. Ytterligere detaljer vedrørende markedsrisiko knyttet til renterisiko se note 16, og for markedsrisiko knyttet til valutaeksponering se note 17.

Morbank

Til virkelig verdi over resultatet (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Kontraktssum	Virkelig verdi		Kontraktssum	Virkelig verdi	
Valutainstrumenter		Eiendeler	Forpliktelser		Eiendeler	Forpliktelser
Valutaterminer (forwards)	3.347	220	-90	2.939	213	-89
Valutabytteavtaler (swap)	11.999	628	-185	20.653	946	-422
Valutaopsjoner	-	-	-	87	0	-0
Sum valutainstrumenter	15.346	848	-276	23.679	1.159	-512
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	145.309	4.419	-4.046	122.624	4.279	-4.264
Korte rentebytteavtaler (FRA)	216.951	754	-766	517.704	1.271	-1.281
Andre rentekontrakter	222	1	-1	281	0	-0
Sum renteinstrumenter	362.481	5.174	-4.813	640.609	5.550	-5.545
Sikring						
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	21.626	1.213	-2	20.495	985	-
Sum renteinstrumenter	21.626	1.213	-2	20.495	985	-
Sum valuta- og renteinstrumenter						
Sum renteinstrumenter	384.107	6.387	-4.815	661.104	6.535	-5.545
Sum valutainstrumenter	15.346	848	-276	23.679	1.159	-512
Sum	399.453	7.234	-5.091	684.783	7.694	-6.057

Markedsverdien til valutaswapper og valutaterminer er nettoført under andre eiendeler i balansen.

Konsern

Til virkelig verdi over resultatet (mill. kr)	31.12.15			31.12.14		
	Kontraktssum	Virkelig verdi		Kontraktssum	Virkelig verdi	
Valutainstrumenter		Eiendeler	Forpliktelser		Eiendeler	Forpliktelser
Valutaterminer (forwards)	3.347	220	-90	2.939	213	-89
Valutabytteavtaler (swap)	11.999	628	-185	20.653	946	-422
Valutaopsjoner	-	-	-	87	0	-0
Sum valutainstrumenter	15.346	848	-276	23.679	1.159	-512
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	144.906	4.334	-4.046	122.204	4.187	-4.264
Korte rentebytteavtaler (FRA)	216.951	754	-766	517.704	1.271	-1.281

Andre rentekontrakter	222	1	-1	281	0	-0
Sum renteinstrumenter	362.079	5.089	-4.813	640.189	5.458	-5.545
Egenkapitalinstrumenter						
Aksjeopsjoner	30	7	-22	-	-	-
Aksjeterminer/futures	1.004	2	-27	-	-	-
Sum egenkapitalinstrumenter	1.034	9	-49	-	-	-
Sikring						
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	21.626	1.213	-2	20.495	985	-
Sum renteinstrumenter	21.626	1.213	-2	20.495	985	-
Sum valuta-, rente- og egenkapitalinstrumenter						
Sum renteinstrumenter	383.705	6.302	-4.815	660.684	6.443	-5.545
Sum valutainstrumenter	15.346	848	-276	23.679	1.159	-512
Sum egenkapitalinstrumenter	1.034	9	-49	-	-	-
Sum	400.085	7.159	-5.139	684.363	7.602	-6.057

Markedsverdien til valutaswapper og valutaterminer er nettoført under andre eiendeler i balansen.

Note 31 - Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser

Konsernet klassifiserer aksjer innenfor kategoriene virkelig verdi over resultatet og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Morbank		Aksjer og andeler (mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
253	261	Til virkelig verdi over resultat	1.377	673
31	44	Børsnoterte	803	199
222	218	Unoterte	574	474
4	76	Tilgjengelig for salg	108	35
4	76	Unoterte	108	35
257	337	Sum aksjer og andeler	1.485	708
		Virksomhet holdt for salg - herav aksjer		
101	222	Unoterte	16	45
101	222	Sum aksjer holdt for salg (se note 39)	16	45
31	44	Sum børsnoterte selskaper	803	199
327	515	Sum unoterte selskaper	698	554

Spesifikasjon av morbank

Børsnoterte selskap	Prinsipp ^{*)}	Eierandel over 10%	Vår beholdning (antall)	Ansk. Kost (1.000 kr)	Markedsverdi/ bokført verdi (1.000 kr)
Visa Inc. C-aksjer	VV		63.536	6.750	43.592
Sum børsnoterte aksjer				6.750	43.592
Unoterte selskap					
Visa Norge FLI (se note 3)	TFS		-	-	74.739
Eksportfinans	VV		1.857	16.406	39.368
Nordisk Areal Invest	VV		764.995	74.614	24.097
Spama	VV		2.305	-	1.563
Swift EUR	VV		38	589	1.256
Torgkonserten	TFS		50	300	300
Tangen Næringsbygg	VV		250	250	250
Sydvestor Vekst	TFS		5.200	228	228
Sunnmøre Golf	TFS		3	103	103
Diverse selskap				239	242
Sum ikke børsnoterte aksjer og andeler				92.730	142.147
Bank 1 Oslo Akershus	VV		218.841	78.000	145.989
SpareBank 1 Nordvest	VV		48.076	5.000	5.000
Sum ikke børsnoterte finansinstitusjoner				83.000	150.989
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis morbank				182.480	336.728

Spesifikasjon av konsern

Børsnoterte selskap	Prinsipp ^{*)}	Eierandel over 10%	Vår beholdning (antall)	Ansk. Kost (1.000 kr)	Markedsverdi/ bokført verdi (1.000 kr)
Norway Royal Salmon	VV		4.101.381	260.996	328.110
Polaris Media	VV		5.584.508	159.041	150.782
Marine Harvest	VV		482.428	53.485	57.698
Kongsberg Gruppen	VV		300.000	39.301	43.500

Norwegian Air Shuttle	VV		122.637	39.171	39.698
Norsk Hydro	VV		1.056.544	36.595	35.003
Det Norske Oljeselskap	VV		480.021	22.067	26.521
Statoil	VV		166.447	21.374	20.589
BW LPG	VV		203.907	11.847	14.885
XACT Derivat BULL	VV		140.631	13.661	13.823
Telenor	VV		91.883	14.271	13.626
Subsea 7	VV		195.000	14.276	12.295
NRC Group	VV		210.000	9.051	11.760
Opera Software	VV		171.222	11.572	8.655
Ganger Rolf	VV		175.000	12.513	8.138
XACT derivat BEAR	VV		86.565	7.309	7.187
Nordic Semiconductor	VV		132.550	5.465	5.733
Ocean Yield	VV		65.418	4.570	4.481
Petroleum Geo-Services	VV		105.000	6.030	3.817
Yara International	VV		9.225	3.618	3.532
Øvrige selskaper				29.972	24.989
Sum børsnoterte aksjer				776.186	834.822
DNB	VV		345.728	38.708	37.961
SpareBank 1 Nord-Norge	VV		426.176	16.174	15.641
Storebrand	VV		321.120	10.137	10.282
Gjensidige Forsikring	VV		25.000	3.126	3.553
SpareBank 1 BV	VV		180.313	3.275	3.444
SpareBank 1 SR-Bank	VV		55.774	2.954	2.192
SpareBank 1 Østfold Akershus	VV		7.680	928	948
SpareBank 1 Ringerike Hadeland	VV		3.211	504	564
SpareBank 1 Nøtterøy-Tønsberg	VV		4.372	463	446
Sum børsnoterte finansinstitusjoner				76.269	75.030
Unoterte selskap					
Viking Venture III	VV	17,0	186.312	42.594	55.886
Herkules	VV		1	48.346	45.486
Thams Invest	VV		174	17.640	26.970
Angvik Investor	TFS	10,0	1.200	19.830	17.448
Moldekraft	TFS	12,94	10.545	11.600	16.714
Norsk Innovasjonskapital III	VV		600	10.200	13.342
Viking Venture	VV	13,2	267.878	25.445	8.706
Aptomar	VV		48.861	7.550	7.550
Real Estate Central Europe	VV		3.000	5.500	6.348
NFDS Offshore 1	VV		1.237.500	4.950	4.950
Numascale	VV		2.666.667	4.000	4.000
Viking Venture II	VV		250.000	19.220	3.765
Wellcem	VV		12.508	1.523	3.127
Øvrige selskaper			3.362.300	50.163	23.824
Sum ikke børsnoterte aksjer og andeler				268.561	238.115
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis konsern				1.303.496	1.484.695

*) Forklaring prinsipp: VV - virkelig verdi over resultatet, TFS - tilgjengelig for salg

Note 32 - Goodwill

Morbank		(mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
447	447	Anskaffelsekost 1.1.	526	495
-	-	Tilgang/Avgang	2	31
447	447	Anskaffelsekost 31.12.	528	526
447	447	Balanseført goodwill 31.12.	528	526

Balanseført verdi i morbank, 447 millioner kroner, knytter seg til merverdi i forbindelse med kjøp av 100 prosent av Romsdals Fellesbank i 2005. Resterende beløp på konsernnivå gjelder morbankens kjøp av Romsdals Fellesbank som omtalt ovenfor, fusjon og oppkjøp fra EiendomsMegler 1 Midt-Norge av eiendomsmeglerforetak, samt SpareBank 1 Regnskapshuset SMN sine oppkjøp av regnskapskontorer. Årets økning på konsernnivå med 2 millioner kroner gjelder ytterligere oppkjøp foretatt i 2015, se note 40 Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning.

Goodwillpostene vurderes årlig og nedskrives dersom det er grunnlag for det. Det er ikke foretatt nedskrivning av goodwill i 2015.

Se note 3 kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper for beskrivelse av verdivurderingsmodellen for goodwill.

Note 33 - Eiendom, anlegg og utstyr

2015				Morbank			Konsern		
	Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt	(mill. kr)	Totalt	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygg, tomter og annen fast eiendom		
	128	234	362	Anskaffelseskost 1.1.	1.588	329	1.259		
	2	31	33	Tilgang	54	49	5		
	-11	-12	-23	Avgang	-28	-17	-11		
	-2	-3	-5	Korreksjon	-5	-3	-2		
	117	250	367	Anskaffelseskost 31.12.	1.609	358	1.251		
	53	146	200	Akkumulert av-og nedskrivning 1.1.	469	223	246		
	9	31	40	Årets avskrivning	100	44	56		
	0	1	1	Årets nedskrivning	4	1	3		
	-11	-11	-22	Avgang	-22	-11	-11		
	-2	-3	-5	Reversering av akk. av- og nedskrivninger	-5	-3	-2		
	50	164	214	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12.	546	254	292		
	68	85	153	Balanseført verdi 31.12.	1.064	104	959		

2014				Morbank			Konsern		
	Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt	(mill. kr)	Totalt	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygg, tomter og annen fast eiendom		
	124	206	329	Anskaffelseskost 1.1.	1.543	303	1.240		
	4	29	33	Tilgang ^{*)}	53	34	19		
	-0	-0	-0	Avgang ^{*)}	8	8	-0		
	128	234	362	Anskaffelseskost 31.12.	1.588	329	1.259		
	45	115	160	Akkumulert av-og nedskrivning 1.1.	369	181	188		
	8	31	39	Årets avskrivning	105	48	57		
	-	1	1	Årets nedskrivning	3	3	-		
	-	-	-	Reversering av akk. av- og nedskrivninger ^{*)}	8	8	0		
	53	146	200	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12.	469	223	246		
	75	88	162	Balanseført verdi 31.12.	1.120	107	1.013		

^{*)} Deler av tilgang og avgang, samt reversering av akkumulerte av- og nedskrivninger skyldes at det er foretatt en omfordeling i noten mellom driftsmiddelgruppene

Avskrivning

Med utgangspunkt i anskaffelseskost fratrukket eventuell restverdi avskrives eiendelene lineært over forventet levetid innenfor følgende rammer:

- Teknisk anlegg 10 år
- Maskiner 3 - 5 år
- Inventar 5 - 10 år
- IT-utstyr 3 - 5 år
- Transportmidler 10 år
- Bygg og annen fast eiendom 25 - 33 år

Sikkerhetsstillelse

Konsernet har ikke pantsatt eller akseptert andre rådighetsbegrensninger for sine anleggsmidler med unntak av SpareBank 1 Markets som har sikkerhetsstilt blant annet driftsmidler til DNB Bank i forbindelse med banktjenester tilknyttet verdipapiroppgjøret.

Anskaffelseskost av avskrevne eiendeler

Anskaffelseskost av fullt ut avskrevne eiendeler som fortsatt er i bruk i konsernet i 2015 utgjør 98 millioner (90 millioner kroner).

Bruttoverdi av anleggsmidler som er midlertidig ute av drift.

Konsernet har ikke vesentlige anleggsmidler som midlertidig er ute av drift per 31. desember 2015.

Note 34 - Andre eiendeler

Morbank		(mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
-	33	Utsatt skattefordel (se note 25)	187	44
31	23	Opptjente ikke mottatte inntekter	39	39
8	3	Fordringer verdipapirer	200	8
6	124	Pensjoner	125	6
89	95	Øvrige eiendeler	382	292
135	278	Andre eiendeler	933	389

Note 35 - Innskudd fra og gjeld til kunder

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	Innskudd fra og gjeld til kunder (mill. kr)	31.12.15	31.12.14
55.418	59.382	Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	58.381	54.895
5.785	5.709	Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	5.709	5.785
61.202	65.091	Sum innskudd fra og gjeld til kunder	64.090	60.680
2,1 %	1,5 %	Gjennomsnittlig rente	1,5 %	2,1 %

Av totale innskudd utgjør fastrenteinnskudd 0,9 (2,2 prosent i 2014) prosent.

31.12.14	31.12.15	Innskudd fordelt på sektor og næring	31.12.15	31.12.14
26.496	28.336	Lønnstakere o.l.	28.336	26.496
5.254	7.221	Offentlig forvaltning	7.221	5.254
2.354	2.541	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	2.541	2.354
402	674	Havbruk	674	402
2.359	2.518	Industri og bergverk	2.518	2.359
2.117	2.164	Bygg, anlegg, kraft og vannforsyning	2.164	2.117
4.221	4.116	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	4.116	4.221
2.346	1.994	Sjøfart og offshore	1.994	2.346
4.051	4.295	Eiendomsdrift	4.099	3.919
4.540	4.836	Forretningsmessig tjenesteyting og lignende	4.836	4.540
4.488	4.643	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	4.138	4.131
2.574	1.755	Øvrige sektorer	1.454	2.542
61.202	65.091	Sum innskudd fordelt på sektor og næring	64.090	60.680

31.12.14	31.12.15	Innskudd fordelt på geografiske områder	31.12.15	31.12.14
23.468	24.657	Sør-Trøndelag	23.690	22.946
14.366	16.662	Nord-Trøndelag	16.662	14.366
11.518	13.412	Møre og Romsdal	13.412	11.518
826	1.300	Sogn og Fjordane	1.300	826
388	544	Nordland	544	388
5.668	4.861	Oslo	4.826	5.668
4.969	3.184	Landet for øvrig	3.184	4.969
0	472	Utlandet	472	0
61.202	65.091	Sum innskudd fordelt på geografiske områder	64.090	60.680

Note 36 - Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

Morbank			Konsern		
31.12.14	31.12.15	(mill. kr)	31.12.15	31.12.14	
821	-	Sertifikater og andre kortsiktige låneopptak	-	821	
32.180	35.154	Obligasjonsgjeld	35.154	32.180	
33.001	35.154	Sum gjeld ved utstedelse av verdipapirer	35.154	33.001	
1,9 %	1,5 %	Gjennomsnittlig rente sertifikater	1,5 %	1,9 %	
3,0 %	2,5 %	Gjennomsnittlig rente obligasjonsgjeld	2,5 %	3,0 %	
31.12.14	31.12.15	Verdipapirgjeld fordelt på forfallstidspunkt ^{*)}	31.12.15	31.12.14	
4.867	-	2015	-	4.867	
6.891	5.077	2016	5.077	6.891	
3.567	5.453	2017	5.453	3.567	
8.510	9.749	2018	9.749	8.510	
5.389	6.020	2019	6.020	5.389	
1.325	4.938	2020	4.938	1.325	
-	1.040	2021	1.040	-	
375	375	2022	375	375	
200	200	2023	200	200	
478	-	2024	-	478	
200	400	2029	400	200	
-	251	2035	251	-	
-	511	2044	511	-	
33	53	Valutaagio	53	33	
797	722	Over og underkurs, markedsverdi strukturerte obligasjoner	722	797	
370	365	Påløpte renter	365	370	
33.001	35.154	Sum verdipapirgjeld	35.154	33.001	

^{*)} Fratrukket egne obligasjoner. Sum nominell egenbeholdning i 2015 utgjør 40 millioner kroner (288 millioner i 2014)

31.12.14	31.12.15	Verdipapirgjeld fordelt på vesentlige valutaer	31.12.15	31.12.14	
19.212	17.048	NOK	17.048	19.212	
11.886	16.842	EUR	16.842	11.886	
371	-	USD	-	371	
1.533	1.264	SEK	1.264	1.533	
33.001	35.154	Sum verdipapirgjeld	35.154	33.001	

Morbank og konsern

Endring i verdipapirgjeld	31.12.15	Emittert	Forfalt/ innløst	Øvrige endringer	31.12.14
Sertifikatgjeld	-	-	820	-	820
Obligasjonsgjeld	34.014	8.392	6.320	961	30.981
Verdijusteringer	775	-	-	-55	830
Påløpte renter	365	-	-	-4	370
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	35.154	8.392	7.140	902	33.001

Endring i verdipapirgjeld	31.12.14	Emittert	Forfalt/ innløst	Øvrige endringer	31.12.13
Sertifikatgjeld	820	1.120	3.050	-	2.750
Obligasjonsgjeld	30.981	8.180	8.600	684	30.718

Verdijusteringer	830	-	-	537	294
Påløpte renter	370	-	-	45	324
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	33.001	9.300	11.650	1.265	34.086

Note 37 - Annen gjeld og forpliktelse

Morbank		Annen gjeld og balanseført forpliktelse (mill. kr)	Konsern	
31.12.14	31.12.15		31.12.15	31.12.14
5	6	Leverandørgjeld	39	33
74	46	Trasseringsgjeld	46	74
-	61	Gjeld verdipapirer	145	-
32	-	Utsatt skatt	21	45
363	420	Betalbar skatt	459	398
10	13	Formuesskatt	13	10
25	25	Pensjonsforpliktelser	31	32
79	78	Avsetninger	78	79
66	70	Tidsavgrensninger	303	190
-	-	Egenkapitalinstrumenter	394	-
191	150	Annet	204	234
846	868	Sum annen gjeld og balanseført forpliktelse	1.734	1.095
		Stilte garantier mv. (avtalte garantibeløp)		
671	969	Betalingsgarantier	969	671
1.391	1.219	Kontraktsgarantier	1.219	1.391
2.614	4.004	Lånegarantier	4.004	2.614
160	80	Garantier for skatter	80	160
99	159	Annet garantiansvar	160	99
4.936	6.431	Sum stilte garantier	6.432	4.936
		Andre forpliktelser ikke balanseført		
9.685	15.706	Ubenyttede kreditter	15.858	9.685
1.230	1.513	Innvilgede lånetilsagn (ikke diskontert)	1.745	1.319
599	640	Ubenyttede garantitilsagn	640	626
192	102	Rembuser	102	192
-	-	Øvrige forpliktelser	42	38
11.705	17.961	Sum andre forpliktelser	18.387	11.859
17.486	25.260	Totale forpliktelser	26.553	17.890

Kontanter	Sum	Pantstillelser	Sum	Kontanter
1.499	1.499	Pantstillelse 31.12.15	1.528	1.528
1.628	1.628	Tilhørende forpliktelse 31.12.15	1.657	1.657
1.542	1.542	Pantstillelse 31.12.14	1.542	1.542
1.592	1.592	Tilhørende forpliktelse 31.12.14	1.592	1.592

Pågående rettstvister

Konsernet er ikke part i rettstvister med et økonomisk omfang som vurderes til å ha vesentlig betydning for konsernets økonomiske stilling. Det er ikke foretatt tapsavsetninger per 31. desember 2015.

SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt

Vedrørende morbankens forpliktelser knyttet til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt, se note 9 om fraregning av finansielle eiendeler.

Operasjonelle leieavtaler

Konsernet har inngått flere forskjellige operasjonelle leieavtaler av lokaler, parkeringsplass, alarmsystemer, IT-systemer og software. De fleste leieavtalene har en opsjon for forlengelse.

Leiekostnad bestod av følgende:

Morbank

Konsern

2014	2015	(mill. kr)	2015	2014
92	95	Ordinære leiebetalinger	69	62
-25	-27	Mottatt vederlag fra fremleie	-26	-28
67	68	Sum leiekostnad	44	34

Fremtidig minimumsleie knyttet til ikke kansellerbare leieavtaler forfaller som følger:

	Morbank	Konsern
Innen 1 år	163	172
1 til 5 år	386	424
Etter 5 år	449	460
Sum	998	1.055

Note 38 - Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

Morbank			Konsern		
31.12.14	31.12.15	(mill. kr)	31.12.15	31.12.14	
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital					
1.000	1.000	2022 3mnd NIBOR + 2,75 % (Call 2017)	1.000	1.000	
558	660	2036 fast rente 2,94 %, JPY (Call 2018) *)	660	558	
41	32	Over-/underkurs/markedsverdi	32	41	
8	13	Valuta agio tidsbegrenset	13	8	
2	2	Påløpte renter	2	2	
1.609	1.706	Sum tidsbegrenset ansvarlig lånekapital	1.706	1.609	
Evigvarende ansvarlig lånekapital					
300	300	Evigvarende 3 mnd NIBOR + 0,85 % (Call 2016)	300	300	
-1	0	Underkurs evigvarende	-0	-1	
0	0	Påløpte renter	0	0	
300	300	Sum evigvarende ansvarlig lånekapital	300	300	
Fondsobligasjonslån					
350	350	Fondsobligasjon 10/99, fast rente 8,25 % NOK (Call 2020) *)	350	350	
100	100	Fondsobligasjon 10/99, flytende rente NOK (Call 2020)	100	100	
500	500	Fondsobligasjon 13/99, flytende rente NOK (Call 2018)	500	500	
450	450	Fondsobligasjon 13/99, flytende rente NOK (Call 2018)	450	450	
49	45	Underkurs evigvarende	45	49	
13	12	Påløpte renter	12	13	
1.462	1.457	Sum fondsobligasjonslån	1.457	1.462	
3.371	3.463	Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3.463	3.371	
5,2 %	4,8 %	Gjennomsnittlig rente NOK	4,8 %	5,2 %	
3,5 %	3,8 %	Gjennomsnittlig rente YEN	3,8 %	3,5 %	

*) Fastrentefinansieringen er gjort om til flytende rente ved bruk av rentebytteavtaler

Morbank og konsern

Endringer i ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	31.12.15	Emittert - nominell verdi	Forfalt/ innløst-nominell verdi	Valutaendringer og over-/underkurs	31.12.14
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, NOK	1.000	-	-	-	1.000
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, Valuta	660	-	-	102	558
Evigvarende ansvarlig lånekapital, NOK	300	-	-	-	300
Fondsobligasjonslån, NOK	1.400	-	-	-	1.400
Verdijusteringer	89	-	-	-8	98
Påløpte renter	14	-	-	-1	15
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3.463	-	-	93	3.371

Endringer i ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	31.12.14	Emittert - nominell verdi	Forfalt/ innløst-nominell verdi	Valutaendringer og over-/underkurs	31.12.13
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, NOK	1.000	-	-	-	1.000
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, Valuta	558	-	-	36	522
Evigvarende ansvarlig lånekapital, NOK	300	-	-	-	300
Fondsobligasjonslån, NOK	1.400	-	-	-	1.400
Verdijusteringer	98	-	-	16	82

Påløpte renter	15	-	-	-0	15
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3.371	-	-	51	3.319

Note 39 - Investering i eierinteresser

Datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet og selskaper holdt for salg.

Firma	Org.nr	Forretningskontor	Eierandel i prosent
Investering i datterselskaper			
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	938521549	Trondheim	72,1
SpareBank 1 SMN Invest AS	990961867	Trondheim	100,0
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	936159419	Trondheim	87,0
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	990283443	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	936285066	Trondheim	100,0
Allegro Kapitalforvaltning ASA	980300609	Trondheim	90,1
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	934352718	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	993471232	Trondheim	100,0
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	990222991	Trondheim	100,0
Brannstasjonen SMN AS	998042577	Trondheim	100,0
St. Olavs Plass 1 SMN AS	999263380	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Bilplan AS	979945108	Trondheim	100,0
Jernbanegata 19 SMN AS	912514005	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Markets AS	992999101	Oslo	73,5
Aksjer eid av datter- og datterdatterselskaper			
Leksvik Regnskapskontor AS	980491064	Leksvik	50,0
SpareBank 1 Regnskapshuset Rørvik AS	951016071	Vikna	100,0
GMA Invest AS	994469096	Trondheim	100,0
Sentrumsgården AS	975856828	Leksvik	35,3
Aqua Venture AS	891165102	Trondheim	37,6
Maritech Systems AS	997929217	Averøy	23,1
Omega-3 Invest AS	996814262	Molde	33,6
Tjeldbergodden Utvikling AS	979615361	Aure	23,0
Grilstad Marina AS	991340475	Trondheim	35,0
GMN 51 AS	996534316	Trondheim	30,0
GMN 52 AS	996534413	Trondheim	30,0
GMN 53 AS	996534502	Trondheim	30,0
GMN 54 AS	996534588	Trondheim	30,0
GMN 6 AS	994254707	Trondheim	35,0
Grilstad Energi AS	998480639	Trondheim	30,0
Investeringer i felleskontrollert virksomhet			
SpareBank 1 Gruppen AS	975966372	Tromsø	19,5
SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	986401598	Oslo	17,7
Sparebank 1 Mobilbetaling AS		Oslo	19,7
Investeringer i tilknyttede selskaper			
BN Bank ASA	914864445	Trondheim	33,0
SpareBank1 Boligkreditt AS	988738387	Stavanger	17,7
SpareBank 1 Næringskreditt AS	894111232	Stavanger	33,6
SpareBank 1 Kredittkort AS	975966453	Trondheim	18,4
Molde Kunnskapsark AS	981036093	Molde	21,0
Bjerkeløkkja AS	998534976	Trondheim	40,7
Investering i selskaper holdt for salg			
Mavi XV AS	890899552	Trondheim	100,0
Norway Cod AS	979380127	Bindal	100,0
Mavi XI AS	990899568	Trondheim	100,0
Mavi XXIV AS	999211062	Trondheim	100,0
Mavi XXV AS	999239242	Trondheim	100,0
Mavi XXVI AS	999239331	Trondheim	100,0
Mavi XXVII AS	999239390	Trondheim	100,0
Mavi XXVIII AS	999239455	Trondheim	100,0

Aksjer i datterselskaper morbank

Investeringen er bokført til anskaffelseskost i morbanken. Det foretas full konsolidering i konsernregnskapet. Sum kostnader er inkludert skattekostnad. Bokført verdi av datterselskaper i tabellene under er morbankens bokførte verdi. Resultatkolonnen viser selskapets årsresultat.

2015 (mill. kr)	Selskapets aksjekapital (1.000 kr)	Antall aksjer	Pålydende verdi (1.000 kr)	Eiendeler			EK	EK IKE *)	Sum inntekter	Sum kostnader	Resultat	Resultat IKE*)	Bokført 31.12
				Eiendeler	Gjeld	EK							
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	284.040	28.404	10,0	4.356	3.740	617	172	150	88	62	13	404	
Sum investeringer i kredittinstitusjoner												404	
SpareBank 1 SMN Invest AS	457.280	457.280	1,0	834	49	-	-	43	5	38	-	739	
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	57.803	5.505	10,5	281	87	194	25	360	326	34	4	120	
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	326.160	30.200	10,8	772	106	-	-	43	39	4	-	919	
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	14.280	238	60,0	144	50	-	-	195	170	26	-	64	
Allegro Kapitalforvaltning ASA	6.000	6.000	1,0	38	8	-	-	47	46	1	-	11	
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	6.100	100	61,0	49	0	-	-	5	4	1	-	53	
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	94.236	100.000	0,9	192	8	-	-	31	27	3	-	75	
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	200	2.000	0,1	8	2	-	-	7	6	1	-	9	
Brannstasjonen SMN AS	10.000	100.000	0,1	179	108	-	-	1	4	-2	-	73	
St. Olavs Plass 1 SMN AS	10.000	100.000	0,1	77	1	-	-	7	7	0	-	75	
SpareBank 1 Bilplan AS	5.769	41.206	0,1	32	28	-	-	124	124	0	-	9	
Jernbanegata 19 SMN AS	1.000	1.000.000	1,0	11	0	-	-	2	3	-1	-	13	
SpareBank 1 Markets AS	378	2.265.553	167,0	1.456	1.013	444	118	135	222	-93	-21	363	
Sum investering i andre datterselskaper												2.523	
Sum investeringer i konsernselskap morbank												2.927	

*) Ikke-kontrollerende eierinteresser

2014 (mill. kr)	Selskapets aksjekapital (1.000 kr)	Antall aksjer	Pålydende verdi (1.000 kr)	Eiendeler			EK	EK IKE *)	Sum inntekter	Sum kostnader	Resultat	Resultat IKE*)	Bokført 31.12
				Eiendeler	Gjeld	EK							
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	271.920	27.192	10,0	3.625	3.188	437	43	126	76	50	5	368	
Sum investeringer i kredittinstitusjoner												368	
SpareBank 1 SMN Invest AS	457.280	457.280	1,0	786	62	-	-	42	9	33	-	720	
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	57.803	5.505	10,5	284	87	197	26	359	322	37	5	120	

SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	326.160	30.200	10,8	760	117	-	-	45	72	-28	-	899
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	14.280	238	60,0	139	46	-	-	182	151	31	-	64
Allegro Kapitalforvaltning ASA	6.000	6.000	1,0	41	11	30	3	36	34	2	0	11
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	6.100	100	61,0	49	0	-	-	5	4	1	-	53
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	94.236	100.000	0,9	192	8	-	-	31	28	3	-	75
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	200	2.000	0,1	9	3	-	-	22	21	1	-	9
Brannstasjonen SMN AS	10.000	100.000	0,1	82	9	-	-	3	3	0	-	73
St. Olavs Plass 1 SMN AS	10.000	100.000	0,1	75	1	-	-	7	7	0	-	75
SpareBank 1 Bilplan AS	5.769	41.206	0,1	32	28	-	-	133	133	0	-	9
Jernbanegata 19 SMN AS	1.000	1.000.000	1,0	12	1	-	-	2	4	-1	-	13
Sum investering i andre datterselskaper												2.122
Sum investeringer i konsernselskap morbank												2.490

*) Ikke-kontrollerende eierinteresser

Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet er bokført til anskaffelseskost i selskapsregnskapet. Konserntall er presentert etter egenkapitalmetoden.

Morbank			Konsern	
31.12.14	31.12.15	(mill. kr)	31.12.15	31.12.14
3.138	3.361	Balanseført verdi per 01.01.	5.129	4.624
223	263	Tilgang/avgang	191	176
-	-	Omklassifiseringer, mv	0	-
-	-	EK-føringer	106	-17
-	-	Resultatandel	448	527
-	-	Utbetalt utbytte	-351	-182
3.361	3.624	Balanseført verdi per 31.12	5.522	5.129

Spesifikasjon av årets endring på konsern	Tilgang/avgang	EK-endring
SpareBank 1 Gruppen AS	-	26
BN Bank ASA	-	2
SpareBank 1 Boligkreditt AS	242	60
SpareBank 1 Næringskreditt AS	-	-0
SpareBank 1 Markets AS	-24	-
SpareBank 1 Kredittkort AS	1	18
Sparebank 1 Mobilbetaling AS	16	-
Utbyggingsselskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest AS	-44	-
PAB Consulting	-0	-
Sum	191	106

Inntekter fra investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Resultatandel fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet er spesifisert i tabell nedenfor. Badwill og amortiseringseffekter knyttet til oppkjøp er inkludert i resultatandelen.

Morbank			Konsern	
2014	2015	(mill. kr)	2015	2014
Resultatandel fra:				
-	-	SpareBank 1 Gruppen AS	251	360
-	-	SpareBank 1 Boligkreditt AS	80	38
-	-	SpareBank 1 Næringskreditt AS	30	41
-	-	BN Bank ASA	41	93
-	-	SpareBank 1 Markets AS	-4	-32
-	-	SpareBank 1 Kredittkort AS	21	2
-	-	Utbyggingselskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest AS	-	31
-	-	Øvrige selskaper	-0	-5
Utbytte fra:				
33	189	SpareBank 1 Gruppen AS	-189	-33
58	36	SpareBank 1 Boligkreditt AS	-36	-58
79	87	BN Bank ASA	-87	-79
11	39	SpareBank 1 Næringskreditt AS	-39	-11
-	1	Øvrige selskaper	-1	-0
182	352	Sum inntekt fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	67	345

Konsernets eierandeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Tabellene nedenfor inneholder selskaps- eller konsernregnskapstall hundre prosent andel, med unntak av resultatandel som oppgis som konsernets andel. Bokført verdi er konsernverdi i konsernet.

2015 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultatandel	Bokført verdi 31.12	Eierandel	Antall aksjer
SpareBank 1 Gruppen AS	58.021	50.063	12.212	10.925	251	1.509	19,5 %	364.728
BN Bank ASA	32.642	29.135	463	338	41	1.157	33,0 %	4.658.389
SpareBank 1 Boligkreditt AS	269.206	259.489	654	201	80	1.843	17,7 %	10.090.538
SpareBank 1 Næringskreditt AS	15.880	13.965	134	44	30	644	33,6 %	4.909.200
SpareBank 1 Kredittkort AS	5.248	4.256	755	643	21	183	18,4 %	530.134
SpareBank 1 Markets AS	1.456	1.013	135	222	-4	0	73,5 %	1.664.329
Øvrige selskaper					0	10		
Sum					419	5.347		

Utbyggingselskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest AS (ikke inkludert i tabellen ovenfor)

Aktiviteten har i løpet av 2015 vært stor i utbyggingselskapene Grilstad Marina AS, GMN 51 AS, GMN 52 AS, GMN 53 AS, GMN 54 AS og GMN 6 AS.

Grilstad Marina ferdigstilte tredje byggetrinn i 2015.

I tredje kvartal ble 40 prosent eierandelen i Hommelvik Sjøside solgt.

Ovennevnte utbyggingselskaper er i konsernregnskapet bokført til 84,5 millioner kroner per 31. desember 2015.

2014 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultatandel	Bokført verdi 31.12	Eierandel	Antall aksjer
SpareBank 1 Gruppen AS	55.408	48.013	12.623	10.775	360	1.421	19,5 %	364.728
BN Bank ASA	35.787	32.146	647	366	93	1.201	33,0 %	4.658.389
SpareBank 1 Boligkreditt AS	227.594	219.117	317	110	38	1.498	17,7 %	9.737.324
SpareBank 1 Næringskreditt AS	18.161	16.217	174	56	41	653	33,6 %	4.909.200
SpareBank 1 Kredittkort AS	4.772	3.992	420	408	2	143	18,4 %	470.922
SpareBank 1 Markets AS	566	380	108	221	-32	25	27,3 %	14.333
Øvrige selskaper					25	32		
Sum					528	4.974		

Selskaper holdt for salg

SpareBank 1 SMNs strategi er at eierskap som følge av misligholdte engasjementer i utgangspunktet skal ha kort varighet, normalt ikke lengre enn ett år. Investeringene bokføres til virkelig verdi i morbankens regnskap. I konsernregnskapet foretas enlinjes konsolidering.

Tabellene nedenfor inneholder selskaps- eller konsernregnskapstall 100 prosent andel.

2015 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Selskapets årsresultat	Eierandel	Antall aksjer
Mavi XV AS konsern	16	0	1	-2	-1	100 %	60.000

2014 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Selskapets årsresultat	Eierandel	Antall aksjer
Mavi XV AS konsern	45	0	6	-6	0	100 %	60.000

Note 40 - Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning

Generelt

Ved oppkjøp av selskaper utarbeides oppkjøpsanalyse i samsvar med IFRS 3 hvor identifiserbare eiendeler og forpliktelser vurderes til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet.

Overtakelse av aksjer i SpareBank 1 Markets

SpareBank 1 SMN integrerte sin markedsvirksomhet i SpareBank 1 Markets mot oppgjør i aksjer første april 2015. SpareBank 1 SMN eier med dette 73,3 prosent (27,3 prosent) av aksjene i SpareBank 1 Markets og selskapet konsolideres fra og med andre kvartal 2015. Øvrige eiere er SpareBank 1 Nord-Norge 10,0 prosent, Samarbeidende Sparebanker 10,0 prosent, Sparebanken Hedmark 6,1 prosent og andre eiere 0,6 prosent. Eierne ønsker å forsterke et fullverdig produkt- og tjenestetilbud innenfor markedssegmentet, samt realisere samordningsgevinster.

Det er utarbeidet en oppkjøpsanalyse i samsvar med IFRS 3 hvor identifiserbare eiendeler og forpliktelser er vurdert til virkelig verdi på overtagelsestidspunktet. Forskjellen mellom konsernets anskaffelseskost og bokført verdi av netto eiendeler i SpareBank 1 Markets har medført en inntektsføring på 20 millioner kroner i konsernregnskapet i 2015.

I tillegg er det etablert ny kostpris på tidligere eierandeler som har medført en inntektsføring i konsernregnskapet på 16 millioner kroner. I morbankens regnskap medførte salg av markedsvirksomheten en inntektsføring på 183 millioner kroner. I tillegg er aksjen i SpareBank 1 Markets nedskrevet med 28 millioner kroner i morbanken.

Oppkjøp av regnskapskontor

SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS har i 2015 kjøpt SpareBank 1 Regnskapshuset Avito AS (tidl. Avito Regnskap AS) på Rørvik. Denne virksomheten er fullt integrert med SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS i 2015. SpareBank 1 Regnskapshuset Merkantilservice, SpareBank 1 Regnskapshuset Ålesund og SpareBank 1 Regnskapshuset Avito AS er i 2015 innfusjonert i Sparebank 1 Regnskapshuset SMN AS.

Det er utarbeidet oppkjøpsanalyser i samsvar med IFRS 3 hvor identifiserbare eiendeler og forpliktelser er vurdert til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. Forskjellen mellom konsernets anskaffelseskost og bokført verdi av netto eiendeler er allokert til goodwill.

Note 41 - Vesentlige transaksjoner med nærstående selskaper

Med nærstående parter menes her datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter og selskaper holdt for salg hvor morbanken har betydelig innflytelse, samt SpareBank 1 SMN Pensjonskasse og selskaper eid av morbankens personlige nærstående. Morbankens mellomværende med ansatte og medlemmer av styret vises i note 8 utlån til og fordringer på kunder og note 22 personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte. Inngående balanse kan avvike fra utgående balanse året før da inngående balanse inkluderer selskaper som i løpet av regnskapsåret er kommet til som bankens nærstående.

Lån (mill. kr)	Datterselskaper		Øvrige nærstående selskaper	
	31.12.15	31.12.14	31.12.15	31.12.14
Lån utestående pr 1.1. ^{*)}	3.265	2.738	1.662	1.875
Lån innvilget i perioden	782	271	3.554	495
Tilbakebetaling	0	0	197	400
Lån per 31.12.	4.047	3.009	5.019	1.971
Renteinntekter	86	84	144	36
Obligasjoner og ansvarlige lån pr. 31.12.	89	89	1.718	1.526
Innskudd (mill. kr)				
Innskudd per 1.1.	1.235	1.838	2.476	969
Nye innskudd i perioden	24.819	21.892	94.570	22.753
Uttak	24.975	22.497	95.004	21.206
Innskudd per 31.12.	1.079	1.232	2.042	2.517
Rentekostnader	24	32	11	8
Verdipapirhandel	-	-	468	-491
Provisjonsinntekt SpareBank 1 Boligkreditt	-	-	326	417
Provisjonsinntekt SpareBank 1 Næringskreditt	-	-	8	10
Utstedte garantier og kausjonsansvar	137	137	35	75

^{*)} SpareBank 1 Markets er, fra å være et tilknyttet selskap til og med andre kvartal 2015, nå konsolidert inn i konsernregnskapet på linje med øvrige datterselskaper fra samme dato.

Lån og innskudd

Alle lån og innskudd for nærstående parter er bokført i morbanken.

Handel med verdipapirer

SpareBank 1 SMNs datterselskaper Sparebank 1 Markets og Sparebank 1 Finans Midt-Norge utfører et betydelig antall transaksjoner med bankens nærstående selskaper. Det gjøres løpende transaksjoner innenfor rente- og valutaområdet, betalingsformidling, obligasjonshandel mv. Disse inngår som en del av den ordinære bankdrift og alle avtaler er inngått på markedsmessige vilkår. Rapporterte tall i tabellen ovenfor inkluderer nettoinvestering i derivater, kjøp og salg av obligasjoner og deposit.

Andre transaksjoner

SpareBank 1 SMN har inngått leveranseavtaler med med flere nærstående selskaper for å sikre ordinær bankdrift og videreutvikling av SpareBank 1-alliansen. Dette omfatter utvikling av datatekniske løsninger i alliansesamarbeidet, provisjoner fra forsikrings- og spareprodukter, administrative tjenester, leie av lokaler mv. Avtalene er vurdert å være på markedsmessige vilkår. I tillegg deltar banken i kapitalforhøyelser i nærstående selskaper, se note 39 om investering i eierinteresser. Konsernet har i 2015 betalt 26,2 millioner kroner i premie til SpareBank 1 SMN Pensjonskasse.

Note 42 - Eierandelskapital- og eierstruktur

Eierandelskapital

Morbankens eierandelskapital utgjør 2.596.600.239 kroner fordelt på 129.836.443 egenkapitalbevis, hvert pålydende 20,00 kroner.

Per 31. desember 2015 var det 8.059 egenkapitalbevisiere (8.395 per 31. desember 2014).

Eierandelskapitalen er tatt opp på følgende måte (i hele kroner):

År	Endring	Endring i eierandelskapital	Total eierandelskapital	Antall egenkapitalbevis
1991	Rettet emisjon	525.000.000	525.000.000	5.250.000
1992	Rettet emisjon	75.000.000	600.000.000	6.000.000
2000	Ansatt emisjon	5.309.900	605.309.900	6.053.099
2001	Ansatt emisjon	4.633.300	609.943.200	6.099.432
2002	Ansatt emisjon	4.862.800	614.806.000	6.148.060
2004	Fondsemisjon	153.701.500	768.507.500	7.685.075
2005	Rettet emisjon	217.424.200	985.931.700	9.859.317
2005	Ansatt emisjon	23.850.000	1.009.781.700	10.097.817
2005	Splitt	-	1.009.781.700	40.391.268
2005	Fortrinnsemisjon	252.445.425	1.262.227.125	50.489.085
2007	Utbytteemisjon	81.752.950	1.343.980.075	53.752.203
2007	Ansatt emisjon	5.420.000	1.349.400.075	53.976.003
2008	Utbytteemisjon	90.693.625	1.440.093.700	57.603.748
2008	Ansatt emisjon	6.451.450	1.446.545.150	57.861.806
2009	Fondsemisjon	289.309.025	1.735.854.175	69.434.167
2010	Ansatt emisjon	12.695.300	1.748.549.475	69.941.979
2010	Fortrinnsemisjon	624.082.675	2.372.632.150	94.905.286
2011	Fortrinnsemisjon	625.000	2.373.257.150	94.930.286
2012	Nedsettelse av pålydende	-474.651.430	1.898.605.720	94.930.286
2012	Fortrinnsemisjon	569.543.400	2.468.149.120	123.407.456
2012	Ansatt emisjon	16.220.200	2.484.369.320	124.218.466
2012	Rettet emisjon	112.359.540	2.596.728.860	129.836.443

Morbank (mill. kr)	2015	2014
Eierandelskapital	2.597	2.597
Utjevningfond	3.790	3.122
Overkursfond	895	895
Fond for urealiserte gevinster	179	90
A. Sum egenkapitalbevisiereernes kapital	7.461	6.704
Grunnfondskapital	4.105	3.619
Fond for urealisert gevinster	100	49
B. Sum grunnfondskapital	4.205	3.668
Avsetning gaver	40	160
Avsatt utbytte	292	292
Egenkapital ekskl. periodens resultat	11.998	10.824
Egenkapitalbevisbrøk A/(A+B)	63,96 %	64,64 %
Snitt egenkapitalbevisbrøk som benyttes ved disponering av resultat	63,96 %	64,64 %

De 20 største egenkapitalbevisiere pr. 31.12.15	Antall egenkapitalbevis	Andel
VPF Nordea Norge Verdi	4.810.413	3,70 %
Verdipapirfondet DNB Norge (IV)	4.147.494	3,19 %
Sparebankstiftelsen SMN	3.965.391	3,05 %
VPF Odin Norge	3.826.686	2,95 %

State Street Bank and Trust CO (nominee)	3.472.091	2,67 %
VPF Odin Norden	3.363.290	2,59 %
VPF Pareto Aksje Norge	2.909.106	2,24 %
Vind LV AS	2.736.435	2,11 %
VPF Danske Invest Norske Aksjer Inst. II	2.400.567	1,85 %
Wimoh Invest AS	2.359.388	1,82 %
The Bank of New York Mellon (nominee)	1.892.398	1,46 %
Pareto AS	1.821.202	1,40 %
MP Pensjon PK	1.792.160	1,38 %
Forsvarets Personellservice	1.674.646	1,29 %
JP Morgan Chase Bank (Nominee)	1.611.137	1,24 %
VPF Nordea Kapital	1.383.148	1,07 %
DNB Livsforsikring AS	1.355.550	1,04 %
State Street Bank and Trust CO (nominee)	1.329.561	1,02 %
Verdipapirfondet DNB Norge Selektiv (III)	1.325.444	1,02 %
VPF Danske Invest Norske Aksjer Inst. I	1.207.123	0,93 %
Sum 20 største eiere	49.383.230	38,03 %
Øvrige eiere	80.453.213	61,97 %
Utstedte egenkapitalbevis	129.836.443	100,00 %

Note 43 - Utbytte fra datterselskaper

Utbytte (mill. kr)	2015	2014
<i>Mottatt utbytte fra:</i>		
SpareBank 1 Finans Midt-Norge	36	33
EiendomsMegler 1 Midt-Norge	32	37
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN	25	10
Allegro Kapitalforvaltning	4	6
SpareBank 1 SMN Invest	-	27
SpareBank 1 SMN Card Solutions	1	2
St. Olavs Plass 1 SMN	-	0
SpareBank 1 Bygget Trondheim	3	-
SpareBank 1 Bygget Steinkjer	1	-
Sum utbytte	103	117
Disponeringer (mill. kr)	2015	2014
Årsoverskudd til disponering morbank	1.405	1.503
Avsatt til utbytte	292	292
Avsatt til gaver	40	160
Overført til utjevningsfond	616	679
Overført til grunnfondskapital	457	372
Totalt disponert	1.405	1.503

Note 44 - Hendelser etter balansedagen

Det foreligger ingen hendelser etter balansedagen som er vurdert å være av vesentlig betydning for årsregnskapet 2015.